

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KURAN VE SÜNNETE GÖRE İNSAN BEDENİNE YÖNELİK
ESTETİK AMAÇLI MÜDAHALELER

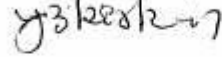
Danışman:
Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

Hazırlayan:
Meryem UZAK

ŞANLIURFA
2010

ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN danışmanlığında, Meryem UZAK'ın hazırladığı "Kur'an ve Sünnete Göre İnsan Bedenine Yönelik Estetik Amaçlı Müdahaleler" konulu bu çalışma 07/ 07/ 2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Temel İslam Bilimleri Ana bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

Üye : Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet DİLEK

Bu Tezin Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylıyorum.

Prof. Dr. Abuzer PINAR

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iii
ÖNSÖZ	iv
KUR’AN VE SÜNNETE GÖRE İNSAN BEDENİNE YÖNELİK ESTETİK AMAÇLI MÜDAHALELER.....	1
I. GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
KUR’AN’A GÖRE İNSAN BEDENİNE YÖNELİK ESTETİK AMAÇLI MÜDAHALELER.....	4
I. İNSANIN EN GÜZEL (AHSEN-İ TAKVİM) ŞEKİLDE YARATILMASI	5
II. ALLAH’IN YARATTIĞINDA DEĞİŞİKLİK.....	11
İKİNCİ BÖLÜM	16
SÜNNETE GÖRE İNSAN BEDENİNE YÖNELİK ESTETİK AMAÇLI MÜDAHALELER.....	16
I. ESTETİK UNSUR OLARAK SAÇ	17
A. Saç Modelleri ve Saç Bakımı.....	18
1. Saç modelleri.....	18
1.1. Saçı ikiye ayırmak	18
1.2. Örgü yapmak	20
1.3. Topuz yapmak	20
1.4. Saçları uzatmak	22
2. Saç bakımı.....	23
3. Hz. Peygamber’in saç modeli	30
4. Saçların kesilmesi.....	31
B. Saça Saç Ekleme.....	34
C. Saç ve Sakalı Boyama.....	39
1. Beyaz kılları yolma.....	40
2. Saç ve sakalı boyamanın tavsiye edilmesi.....	41
3. Saçın rengini değiştirmede kullanılan boyalar	44
4. Saçın siyaha boyanması.....	47

5. Hz. Peygamber'in saç ve sakalını boyayıp boyamadığı meselesi.....	50
II. DÖVME YAPMAK	53
III. TÜYLERİ YOLMAK	56
A. Vücutun Belli Yerlerindeki Tüyleri Yolmak	56
B. Sakal ve Bıyığı Kesmek.....	59
IV. KAŞLARI İNCELTMEK.....	64
V. TIRNAK BAKIMI	68
A. Tırnakları Kesmek	68
B. Tırnakların Boyanması	71
VI. DIŞLERİN TÖRPÜLENMESİ.....	75
VII. KULAKLARI DELMEK.....	78
VIII. TAKMA BURUN YAPMAK.....	80
IX. SÜSLENME AMAÇLI MADDE SÜRMEK.....	81
A. Koku Sürünmek.....	81
1. Erkeklerin koku sürünmeleri.....	81
2. Bayanların koku sürünmeleri	82
B. Makyaj Yapmak	84
C. Sürme Çekmek	86
X. BEDENE YÖNELİK ESTETİK AMAÇ TAŞIMAYAN MÜDAHALELER ..	88
Sünnet Olmak	88
SONUÇ	93
KAYNAKLAR.....	97
ÖZET	102
ABSTRACT	103

KISALTMALAR

b.	: ibn
c.c.	: Celle Celaluhu
H.z.	: Hazreti
r	: Radiyallahu anhu
s	: Sallallahu aleyhi vesselam
S.	: Sayfa
Terc.	: Tercüme
ö.	: Ölüm
vb	: Ve benzeri
vd	: Ve diğerleri

ÖNSÖZ

Her şeyi güzel yaratan Allah, insan fitratını da güzele, güzelliğe, güzel görünmeye ve güzel görmeye meyilli kılmıştır. Bundan dolayı insan, kendi tarihsel süreci içinde, bedenini, gerek boya maddeleriyle, gerek takı ve kıyafetlerle, gerek kokularla ve gerekse cerrahi müdahalelerle estetik düşüncesini bedenine yansıtmaya çalışmıştır. Dış görünüşe dayalı ekonomik yaşamın bir sonucu olan günümüz tüketim toplumu ve gelişen teknolojik imkânlar insan bedeni üzerinde farklı müdahalelerin gerçekleşmesine sebep olmaktadır.

İslam dini, müntesibi olan kişinin fitratında var olan bu olgunun uygun bir yöntemle ve doğru bir şekilde kullanılmasını emretmiştir. Gerek Kur'an-ı Kerim'de gerek Allah Resulünün hadislerinde ve bizzat uygulamalarında bireyin nasıl davranması ve nelerden kaçınması gerektiği çok açık bir şekilde belirtilerek Müslüman modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu noktada Kur'an'a ve Sünnete ters düşen ve insan vücuduna zarar verecek, ancak kişinin kendi isteği doğrultusunda gerçekleşen eylemlerin günümüzde artmış olması, süslenme algısının net bir şekilde ortaya konulmasını gerekli kılmaktadır.

İşte bu çalışmada hem Kur'an'dan hem de Allah Resulü'nün uygulamalarından yola çıkarak ve İslam âlimlerinin görüşlerine başvurarak konuyu aydınlatmaya çalışacağız.

Çalışma süresince gerek kaynak temini, gerek fikri yönlendirmelerle desteklerini ve yardımlarını benden esirgemeyen, çalışmanın olgunlaşmasında emeği geçen danışman hocam Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN'e teşekkürlerimi sunarım. Çalışmak bizden muvaffakiyet Allah'tandır.

Meryem UZAK
ŞANLIURFA 2010

KUR'AN VE SÜNNETE GÖRE İNSAN BEDENİNE YÖNELİK ESTETİK AMAÇLI MÜDAHALELER

I. GİRİŞ

Estetik, insanın dış dünyaya gösterdiği, “güzel” ve “çirkin” sözcükleriyle dile gelen tepkileriyle ilgilidir. Ancak güzel ve çirkin terimlerinin içerikleri kesin olmamakla birlikte anlamları da öznel ve relatiftir. Ayrıca, etkileyici bir doğa görünümüyle ilgili gözlemlerde ya da sanat eleştirilerinde kullanılan nitelermeler yalnızca güzel ve çirkinle sınırlı değildir; anlamlı, dengeli, uyumlu, ürpertici, yüce gibi bir dizi başka kavram da değerlendirmeye girer. Estetik, bir yandan güzelin yalnızca öznel olmayan, nesnel bir içerik de taşıyan bir tanımını yapmaya, bir yandan da bu değişik terimler arasındaki bağıntıları belirlemeye çalışır.¹

Estetik anlayışının beraberinde getirdiği güzellik kavramı, ruhun derinliklerinin, güzel'e karşı tutkulu olmasından ve onu kavrayıp algılayabilen bir duygu unsurunu içinde barındırmasından kaynaklanır. Fakat bu kavrayış, düşünmeden ve kendiliğinden meydana gelen bir haldir. Ama aynı zamanda güzel'i değerlendirmede, insan zihninin, zamanın, toplumun ve dinin bir takım sınırlar, şart ve ölçekler koyduğu da bilinmektedir. Bu nedenlerle estetiğin sınırlarını tam olarak belirlemekte mümkün olmamaktadır.²

Geçmişten günümüze insanoğlu, farklı ve güzel görünme arzusuyla süslenmeye ve bu amaçla bedenine yönelik bazı müdahalelere başvurmuştur. İnsanı süslenmeye ve estetiğe yönelten sebepler arasında, Allah'ın insanın fitratında

¹Kutlu Sevin, <http://www.estetiks.gen.tr/estetik-nedir.html>, 05.02.2010.

² Gıyasettin Kaya, *İslam'ın Estetiğe Bakış Tarzı*, Din Öğretimi Dergisi, Ankara 1987, Sayı: 11 s. 32.

yarattığı güzellik ve güzel görünme isteği ile toplumdaki dış görünüş merkezli algı zikredilebilir.

Süslenme olgusu, geçmişten günümüze her çağda ve toplumda insanlar arasında özellikle bayanlar arasında süregelen bir davranış biçimi olmuş; bu süreçte süslenmede kullanılan maddeler ve süslenme modellerinde bazı değişiklikler meydana gelmiştir.

Günümüzde süslenme algısı, estetik bir duyguya dönüşmüş ve bunun sonucunda insan bedenine yönelik estetik amaçlı müdahaleleri beraberinde getirmiştir. İslamiyet, insanın fitratında var olan süslenme arzusunu tabii karşılayarak reddetmemiş, belirli ölçüler ve kayıtlar dâhilinde insanın estetik bir yaşam sergilemesine izin vermiştir.

İslam, öncelikle kendilerine has bir duruş ve kimlik sergilemelerini sağlamak için Müslümanlara, başka dinlere mensup insanlardan farklı olarak kendi estetik anlayışlarını oluşturmalarını öğütlemiştir. Allah Resulü bu konu üzerinde özenle durmuş; özellikle saç, sakal ve bıyık noktasında gayri Müslimlerden farklı olacak davranışlar sergilemelerini sahabilerden istemiştir. Gayr-i müslimler saçlarını ikiye ayırdıkları zaman Allah Resulü ve sahabe yana salmış; yine onlar saçlarını yana saldıklarında Müslümanlar da ortadan ikiye ayırmışlardır. Yine Sevgili Peygamberimiz gayri müslimlere muhalefet olsun diye bıyıkların kesilmesini, sakalların uzatılmasını tavsiye etmiştir. Bütün bunlardan maksat, Müslümanların kendi estetik anlayışını oluşturmak ve her yönden onları bağımsız kılmaktır.

İslam, süslenmede aşırıya kaçmamayı, gösterişe girmemeyi, israfa yol açmadan güzel ve şık olmayı öğütlemiştir. Bununla birlikte Allah'ın ve Resulü'nün izin verdiği ölçüde helal yollarla süslenen kişi, güzelleştiği için gurura kapılmamalı kendisine verilen bu nimetin Allah'tan olduğunu unutmamalıdır. Nitekim Hz. Peygamber, giyinip süslendikten sonra Allah'a hamd eder, sonra onun hayrını Allah'tan isteyerek şerrinden O'na sığınır ve sahabilerden de böyle yapmalarını isterdi.

İslam'ın süslenmeyle ilgili belirlediği prensiplerden biri, süslenme esnasında vücuda zarar vermemektir. Bu nedenle vücuda eziyet veren ve yaratılışı bozan dövme, kaşları alma, dişleri törpüleme ve saça saç ekleme gibi süslenme eylemleri

yasaklanmış ve bu fiilleri yapanlar lanetlenmiştir. Tedavi amaçlı bedeni müdahaleler ise caiz görülmüştür.

İnsanları aldatıcı bir nitelik arz eden ve karşı cinse benzemeye yol açan süslenme şekilleri İslam tarafından yasaklanmıştır. Hz. Peygamber döneminde erkek sahabiler saçlarını ve sakallarını yağlama, tarama ve boyama, güzel koku sürünme ve gümüş yüzük kullanma gibi usullerle süslenmiş; bayan sahabiler de altın takı kullanma, ipek elbise giyme, saçlarını ve tırnaklarını boyama, yüze çeşitli renklendiriciler sürme, sürme çekme gibi usullerle süslenmişlerdir. Ancak İslam, kadınların süslenmesini eşi için yaptığında caiz görmüş, yabancı erkeklere güzel görünme amacı güdülen süslenmeleri ise haram saymıştır.

Teknoloji ve tıptaki gelişmelere paralel olarak günümüzde giderek yaygınlık kazanan ve tedaviden ziyade vücudun dış görünüşünü güzelleştirmeyi amaçlayan estetik ameliyatlara İslam nasıl bakmaktadır? Bu da tartışılan bir konudur. Günümüzde vücut üzerine yapılan estetik operasyonlar, tedavi amacı dışında sırf güzel görünme arzusuyla yapılmaktadır. Oysa İslam, tedavi amaçlı her türlü müdahaleyi caiz görmüş, yaratılışı değiştirecek tarzda sırf güzel görünme amacıyla yapılan müdahaleleri ise haram kabul etmiştir. Ancak bedeninde bariz şekilde görünen kusurdan dolayı psikolojik rahatsızlıklara maruz kalan bireyler için vücutlarında sonradan oluşan kusurları yok etme amaçlı estetik müdahalelere cevaz vermiştir.

İşte biz bu çalışmamızda, Kur'an ve Sünnetin insan bedenine yönelik estetik amaçlı müdahalelere bakış açısını ortaya koymaya çalışacağız. Yapacağımız tespitlerin, günümüz Müslümanlarına yol gösterici bir nitelik arz edeceğini ümit ediyoruz.

Önce Kur'an'ın meseleye bakışı üzerinde duracak, ardından hadisler çerçevesinde meseleyi inceleyecek ve konu ile ilgili İslam âlimlerinin görüşlerini ortaya koymaya çalışacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'A GÖRE İNSAN BEDENİNE YÖNELİK ESTETİK AMAÇLI MÜDAHALELER

Kâinata baktığımız zaman her şeyin bir ölçü ve düzen içerisinde yaratıldığını görürüz. Yeryüzünde var olan hayvanların yaşam düzeni, bitkilerin yeşermesi; gökyüzünün ahengi ve kusursuz seyir hali ve bütün bunların insanların hizmetine sunulması, hayranlık uyandıran hallerdir. Yüce Allah yarattığı her şeyi sadece bir düzen içerisinde ve iyi olarak yaratmamış, ayrıca güzel bir görünüm kazandırarak 'Cemal' sıfatının yansımalarını da ortaya koymuştur. Gökyüzünün ve yeryüzünün kusursuz, düzenli ve güzel olarak yaratıldığına dair Kur'an-ı Kerim'de birçok ayetle karşılaşmaktayız. Aynı şekilde insanın en üstün vasıflarla en güzel şekilde yaratıldığı hakkında da birçok ayet mevcuttur. Allah, Kur'an'da insanın biri maddi/bedeni, diğeri manevi/ruhi olmak üzere iki yönünün olduğunu ve yapacağı tüm faaliyetlerinin bu iki yönde dengeli bir şekilde cereyan etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. İnsanın çok öncelerde resim yapması, müzikle uğraşması, değişik güzellikte çeşitli yapılar inşa etmesi, giydiği kıyafetlerden, kullandığı takılara, sürdüğü kokulara kadar her şeyi dikkatle yapması, insanoğlunda estetik ve güzellik duygusunun var olduğunu gösterir.³

³ Sinan Yalçın, *Estetik Bir Obje Olarak İnsan Bedeni*, Online Kozmetoloji Dergisi, Sayı: 1 Yıl: 2006, <http://www.dermaneturk.com/okd/sayi512006/estetikobje.asp>, 08.03.2009.

I. İNSANIN EN GÜZEL (AHSEN-İ TAKVİM) ŞEKİLDE YARATILMASI

Kur'an'da insanın yaratılışıyla ilgili ayetlere baktığımız zaman, insanın en güzel biçimde kusursuz yaratıldığı bildirilmekte ve buna bağlı olarak belirli ölçülerde süslenmesi gerektiği emredilmekte, ancak Allah'ın yarattığını değiştirmeye yönelik müdahalelere izin verilmemekte ve bu noktada ahirette insanın kendi uzuvlarının olumlu ya da olumsuz şahitlikte bulunacağı ifade edilmektedir. Biz bu bölümde, öncelikle Allah'ın insanı en güzel şekilde yarattığına dair ayetlere kısa bir şekilde değindikten sonra bedeni değiştirme noktasında müdahaleyi kabul etmeyen ve asıl konumuzla ilgili olan Nisa suresindeki 119. ayeti detaylı bir şekilde incelemeye çalışacağız.

“Size suret verip, suretinizi en güzel şekilde yaratmıştır. Dönüş ancak O'nadır.”⁴ ve “Gerçekten biz insanı en güzel biçimde yarattık.”⁵ ayetleri, insanın en güzel şekilde yaratıldığını ve aynı zamanda onun güzellikleri kavrama, bunlardan zevk alma ve estetik değerler oluşturma kabiliyetine haiz olduğunu göstermektedir. Tin suresinde geçen ‘takvim’ kelimesi, eğriyi doğrultmak, kıvama, nizama koymak, kıymetlendirmek manalarına gelir. Ahsemi takvim ise, herhangi bir biçimlendirmenin en güzeli demektir ki, bu da maddi ve manevi bütün güzellikleri kapsar.⁶ Beden ve biçim güzelliğinden akıl, irfan ve ahlakıyla ilahi güzelliği yansıtmasına kadar bütün güzellikleri kapsamaktadır. En mükemmel özellikte şekillendirilen insandaki güzelliğin kaynağı, Allah'ın onu yaratıp ruhundan üflemesi, kendi sureti üzere (kendi sıfatlarından insanlık düzeyinde olmak üzere ona lütufta bulunarak) yaratması, onu yeryüzünde halife kılması vb. nimetlerdir.⁷

Bir başka ayette, “Allah'ın (verdiği) rengiyle boyandık. Allah'tan daha güzel

⁴ Tegabun 64/3.

⁵ Tin 95/4.

⁶ M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yayıncılık, İstanbul 1992, IX, 311.

⁷ Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, V, 590-591.

rengi kim verebilir. Biz ancak O'na kulluk ederiz (deyin)."⁸ buyurularak Allah'ın insana kimine ak, kimine kara, kimine kırmızı olmak üzere renkler verdiği ifade edilmektedir. Bu ayetin tefsirine baktığımız zaman genel olarak Allah'ın boyasının iman boyası olduğu ifade edilmiştir. Ancak ayetin manevi boyutuna değinildiği gibi maddî, şekil boyutuna da değinilmiştir. Allah'ın boyası kelimesinden Allah'ın varlık âleminde yer alan renklerin bütünü kastedilmektedir. Nitekim İbn Ebi Hatim (ö. 277/890) ile İbn Merduye'nin naklettikleri bir rivayete göre: İsrâiloğulları bir gün Musa Peygamber'e: "Ey Allah'ın Peygamberi! Senin Rabbin boya yapar mı?" diye sormuşlar, Musa Peygamber böyle bir soruya üzölmüş ve "Allah'tan korkun, böyle sorular sormayın!" diye cevap vermişti. Bunun üzerine Allah, Musa Peygambere vahyederek şöyle buyurmuştu: "De ki, ben kırmızı, beyaz, siyah ve daha başka renkler yaratırım."⁹

İnsanların çeşit çeşit renkleri, kâinattaki renk cümbüşü, Allah'ın varlığına, birliğine, kanunlarının şaşmazlığına, kudretinin her şeyde hâkim olduğuna ve nüfuz ettiğine delâlet etmektedir. Maddedeki renklere ne kadar ihtiyaç varsa, gönlümüz ve gözümüz bunlardan ne kadar zevk alıyorsa, manadaki iman rengine de ruhumuzun daha fazla ihtiyacı vardır. Yukarıdaki ayetle bu maddî ve manevî iki çeşit renk arasında kuvvetli bir irtibat kurulmakta, birinden diğerine intikal etmek suretiyle asıl yaratanın kudretini sezmeye yol açılmaktadır. Tabiattaki ağaçlara, çiçeklere, özellikle insanların yüzlerine dikkatle bakıldığı zaman doğal boya ile yapay boya arasında kıymet ve güzellik bakımından ne kadar büyük fark olduğu çok net görölmekte, özellikle insan bedenlerine sürölen ve yaratılışı bozan boyaların ne kadar arızı ve ne kadar çirkin şeyler olduğu da ortaya çıkmaktadır. İşte maneviyatta, din ve ahlâkta da durum böyledir. Din fitrî bir din, iman ilâhî bir iman, temizlik doğuştan bir temizlik, güzellik doğuştan bir güzelliktir ve böyle kalmalıdır.¹⁰

İnsanı belirli ölçülerde süslenmeye davet eden Yüce Allah, "*Ey Âdemoğulları! Her mescidde ziynetlerinizi takının (güzel elbiseler giyinin). Yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.*"¹¹ buyurarak ibadet edilen mahallerde güzel kıyafetler giyilmesini öğütlemektedir. Bu öğütte hem güzel ve temiz elbiseye,

⁸ Bakara 2/138.

⁹ Celal Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kuran Tefsiri*, Anadolu Yayınları, İstanbul 1987, I, 366.

¹⁰ Yazır, I, 426.

¹¹ Ara'f 7/31

hem de estetik görünümüne vurgu vardır. Bununla birlikte giyinmenin israfa yol açacak ölçüde olmaması istenmiştir. Ayette yenilecek, giyilecek ve çeşitli süs eşyalarında aslolanın mubahlık olduğuna delil vardır. İbn Abbas (ö. 68/687) ve birçok tefsir âlimi ayette geçen zineti, giyilecek şeyler olarak tefsir etmişlerdir. Ancak diğer bir görüşe göre ayet, israf olmamak şartıyla süslerin hepsini içine almaktadır.¹² Özellikle Müslümanların takındıkları bu zinetlerini namaz esnasında, cami ve mescit gibi kalabalık ortamlarda, Cuma ve bayram günlerinde takınmaları müstehap görülmüştür.¹³ Müslümanların süslenmeye teşvik edilmesine mukabil ayette israf etmemeleri noktasında uyarıldıkları dikkatleri çekmektedir. Allah Resulü bir hadislerinde şöyle buyurmuştur: “Kibir ve israfa kaçmaksızın yiyiniz, içiniz, giyininiz ve tasaddukta bulununuz. Çünkü Allah (verdiği) nimetlerini kulunun üzerinde görmeyi sever.”¹⁴ Bu hadis, Allah’ın sunmuş olduğu güzelliklerin israfa kaçmadan insanın üzerinde görülmesi gerektiğine işaret etmektedir. Yine bir başka hadislerinde beyaz elbisenin güzelliğinden ve onun giyilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.¹⁵ Süslenmede israf sınırlamasıyla, dünya zinetlerine aldanmamak gerektiği de vurgulanmıştır.

Süsün ve güzel rızkın Allah tarafından kulları için yaratıldığı ifade edilen A’raf suresi 32. ayette, “*Allah’ın kulları için yarattığı süsü ve güzel rızıkları kim haram kıldı? De ki; onlar dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde müminlerindir.*”¹⁶ buyurularak süsün ve güzel rızkın Allah’ın bir lütfu olduğu ve dolayısıyla bunların helal olduğu bildirilmektedir. Buna göre meşru dairede süslenme Kur’an’ın cevaz verdiği bir davranıştır. Araf 31 ve 32. ayetlerin akışından, mescitlere girerken güzel elbiseler giymeye ve güzel yiyecek ve içeceklerden yararlanmaya ilişkin çağrıyla yetinilmeyip, bunun yanında, yüce Allah’ın kulları için var ettiği güzelliklerin ve temiz rızıkların insanlar tarafından haram kılınması da kınanmaktadır. Çünkü

¹² Yazır, IV, 33-34.

¹³ İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail İmaduddin b. Ömer b. Kesir b. Davud b. ed-Dımaşkî el-Kureyşi, *Hadislerle Kur’an-ı Kerim Tefsiri*, Terc: Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul 1986, VI, 2935.

¹⁴ Buhari, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Camiu’s-sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Libas 1 (VII, 33); İbn Mace, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvini, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Libas 23 (II, 1192).

¹⁵ Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş’as es-Sicistani, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, , Libas 13, (IV, 332); Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Cenaiz 18 (III, 320).

¹⁶ Araf 7/32.

Allah'ın hükmü olmaksızın herhangi bir şeyin haram ya da helâl kılınması söz konusu değildir.¹⁷ Hiç kimse kendi anlayış ve aklına göre böyle bir hüküm yürütmeye muktedir değildir. Ayette Allah'ın insana verdikçe, onun giyinip kuşanmasının uygun olduğu görülmektedir. Hz. Ömer'in Allah'ın insanlara nimetlerini artırdığında, insanların o nispette geniş kullanmaları gerektiği yönündeki sözü de bu ayeti açıklamaktadır. Ruhuna takva elbisesi giydiren kimse, haram olmadıktan sonra istediği kıyafeti, zineti ifrata kaçmamak şartıyla bedenine geçirebilir.¹⁸ Taberî (ö. 310/923) ve Şevkânî (ö. 1250/1834) gibi önde gelen âlimler bu ayeti açıklarken, Allah tarafından haram kılınmayan güzel ve değerli nimetlerden uzak kalmayı zühd ve fazilet sayanların hatalı olduklarını belirtmişlerdir. Çünkü haram, dinî bir terim olarak, 'açık, kesin ve bağlayıcı bir ifade ve üslûpla yapılması şer'an yasaklanmış olan tutum ve davranış' anlamına gelir. Hakkında yasaklayıcı hiçbir delil bulunmayan fiiller ise haram sayılmayıp mubah ve helâl kabul edilir. Bir eylemin helâl kabul edilmesi için ise "eşyada asıl olan mubah olmasıdır" kaidesi geçerlidir. Buna göre ölçüsüz dindarlık duygusu, şahsî tercihler, ortalıkta görülen kötülüklerle mücadele arzusu gibi -iyi niyetli de olsa- kişisel hassasiyetlerin etkisiyle dinin izin verdiği alan içinde kalan tutum ve davranışları, yiyecek, içecek, giyecek gibi nesnelere haram, sakıncalı ve günah olarak nitelendirmek bu ayetin hükmüne aykırı ve yanlıştır. Hatta müfessirler, ayetin "*De ki: O nimetler dünya hayatında müminlere yaraşır.*" mealinden yola çıkarak bunların esas itibariyle müminlere lütuf olmak üzere yaratıldığını, kâfirlerin de onlar sayesinde bu nimetlerden yararlanmalarına imkân verildiğini belirtirler. Ayetin anlatımına göre manevî kemal ve güzellikler gibi birey ve toplumun refah, sağlık, güvenlik ve esenliğine katkıda bulunacak her türlü maddî imkânlar da öncelikle müminlere yaraşır. Bu imkânlarda geri olan bir toplum, Kur'an bakımından ideal bir toplum değildir. Zühde ve kanaate teşvik eden açıklamalarla bu yöndeki uygulamalar ise, dünya nimetlerini araç olarak görmek yerine amaç kılmayı hedefleyen eğilimleri önlemeye yöneliktir.¹⁹

Yüce Allah, kadınların süslenmelerine izin vermiş, ancak bu izni belli kurallara bağlamıştır. Buna göre kadınlar, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, süslerini

¹⁷ Seyyid Kutup, *Fi Zilali'l Kur'an*, Hikmet Yayınları, İstanbul 1973, VI, 64.

¹⁸ Celal Yıldırım, *Kur'an Ahkamı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları*, Bahar Yayınları, İstanbul 1971, I, 410-414.

¹⁹ Karaman vd., II,410-411.

mahremleri dışındaki kimselere göstermemelidirler. Bu konudaki ayet şöyledir: *“Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Süslerini kocaları veya babaları ve kayınpederleri veya oğulları veya kocalarının oğulları veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya müslüman kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçiler, ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey inananlar! Saadete ermeniz için hepiniz tövbe ederek Allah'ın hükmüne dönün.”*²⁰

Ayette geçen zinet, “elbise, takı, hoşâ giden, güzel bulunan nesnelere, insanı maddî veya manevî olarak güzelleştiren şeyler” demektir. Bayanlar kendi güzelliklerini yukarıdaki ayette sıralanan kişilere gösterebilir, ancak yabancı erkeklere kendiliğinden görünenler kısmı hariç, zinetlerini göstermeleri haramdır. “Kendiliğinden görünen kısımlar hariç” ibaresi ile nerelerin kastedildiği hususunda İslam âlimleri arasında farklı görüşler mevcuttur. İbarenin neyi ifade ettiğini belirleyebilmek için ele alınan hadislerden en belirleyici olanı, Hz. Peygamber’in, içini gösteren ince bir elbise giymiş olan baldızı Esma’ya hitaben “Esma, bir kız ergenlik çağına gelince onun -ellerini ve yüzünü göstererek- şuralarından başka yerlerinin görülmesi caiz değildir.” buyurmasıdır.²¹ Ancak bu hadis sened ve metin bakımlarından tenkit edilmiş, sağlam bulunmamıştır. ‘Görünen kısımlar hariç’ ifadesini açıklamada en sağlam olan yol örfe, uygulamaya, ihtiyaca ve amaca birlikte bakılarak istisnanın tanımlanmasıdır. Râzî (ö. 606/1209) bu konuda Kaffâl’den (ö. 365/976) şunları nakletmektedir: “Açıkta ve dışarıda kalan demek, insanın yaşayan yaygın âdete göre örtmediği, örtünün dışında bıraktığı yerler demektir; bu da kadınlarda yüz ve eller, erkeklerde ise yüz, kollar, ayaklar gibi organlardır. Buna göre insanlar, açılmasına ihtiyaç ve zorunluluk bulunmayan yerlerini örtme emrini almışlardır, açılması âdet haline gelmiş ve bunda zorunluluk bulunan yerlerini

²⁰ Nur 24/31.

²¹ Ebu Davud, Libas 31, (IV, 358).

açmalarına da izin verilmiştir.”²² İbn Abbas, bir grup alim ve ayrıca cumhurun meşhur görüşüne göre, müstesna olan kısımlar; yüz, iki el ve yüzüktür.²³

Bütün bu ayetler süslenmenin fitri bir davranış olduğunu göstermekte, ancak kişinin belli kurallar çerçevesinde hareket etmesine işaret etmektedir.

²² Karaman vd., IV,94-95.

²³ Vehbe Zuhayli, *et-Tefsiru'l-Munir*, Terc: Ahmet Efe, vd., Risale Yayınları, İstanbul 2005, IX, 453.

II. ALLAH'IN YARATTIĞINDA DEĞİŞİKLİK

Allah'ın insanları en güzel biçimde yarattığını, belli ölçülerde Müslümanlara süslenmeyi helal kıldığını belirttikten sonra, şimdi Allah'ın yarattığını beğenmeyerek onları değiştirmeye yönelenlerle ilgili Nisa suresi 119. ayeti incelemeye çalışacağız. Ayette, şeytanın insanları saptırma isteğinden ve insanlara Allah'ın yarattığını değiştirme noktasında vesvese vereceğinden bahsedilmektedir.

*“Onları mutlaka saptıracağım, onlara kuruntu kurduracağım, develerin kulaklarını yarmalarını emredeceğim, Allah'ın yarattığını değiştirmelerini emredeceğim. Allah'ı bırakıp şeytani dost edinen şüphesiz açıktan açığa kayba uğramıştır.”*²⁴

Ayette ilk olarak geçen “Hayvanların kulaklarını yarma” işi, cahiliye toplumunda gelenek halini almış bir şirk örneğiydi. Dişi bir deve beş defa doğurur ve beşinci yavrusu erkek olursa onu kesmeyip etinden faydalanmayı yasaklardı. Bu da helal olan bir şeyi haram sayıp, bu hükmü Allah'ın emrettiğini söyleyerek meşrulaştırırlardı. Ayrıca putlara tapmak maksadıyla kesecekleri kurbanlık hayvanları diğerlerinden ayırmak için onların kulaklarını keserlerdi.²⁵

Daha sonra ayette geçen “Allah'ın yarattığı” ifadesi ise çeşitli şekillerde yorumlanmıştır. Bazı tefsircilere göre bu ifadeden kasıt, hayvanları kısırlaştırmaktır. Diğer bir görüşe göre ise, Allah'ın dinini değiştirmektir.²⁶ Müfessirler, bu hususta şu iki görüşü öne sürmüşlerdir:

1) Allah'ın yarattığını değiştirmekle kastedilen, O'nun dinini değiştirmektir. Bu, Said b. Cübeyr, Said b. Müseyyeb, Hasan el-Basri'nin görüşüdür. Bu âlimler bu görüşlerini iki şekilde izah etmişlerdir:

²⁴ Nisa 4/119.

²⁵ Razi, Fahrudin Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer, *et- Tefsiru'l-Kebir*, Akçağ Yayınları, Ankara b.t.y., VIII, 323.

²⁶ Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Taberi Tefsiri*, Terc: Hasan Karakaya, Hisar Yayınevi, İstanbul b. t.y., II, 117-119.

a) Her doğan yeni çocuk İslam fitratı üzere doğar. Çocuk daha sonra küfre saparsa, Allah'ın yarattığı fitratı değiştirmiş olur. Bu noktada Hz. Peygamber'in (s), "Her doğan çocuk (İslam) fitratı üzerine doğar, ama onu ebeveyni, ya Yahudi yapar, ya Hristiyan yapar ya da Mecusi yapar..."²⁷ hadisine dikkat çekilmiştir.

b) Allah'ın dinini değiştirmekten murat, helali harama, ya da haramı helale çevirmektir.

2) Buradaki 'değiştirme', zahire bağlı olarak bütün halleri değiştirme anlamındadır. Bu görüşte olanlar da farklı izah şekilleri ileri sürmüşlerdir:

a) Bazı âlimlere göre, burada Allah'ın yarattığını değiştirmenin manası, hayvanı burmak, kulaklarını kesmek ve gözlerini çıkarmak demektir. Araplar, içlerinden bir kimsenin deve sayısı bine ulaştığında, tohumluk olan devenin gözünü şaşı yapıyorlardı. Bu gibi uygulamalar şeytan işi olup onun etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Hz. Ali şöyle demiştir: "Resulullah (s) bizlere, (kurban edeceğimiz hayvanların) gözlerini, kulaklarını iyice tetkik etmemizi ve bir gözü kör, kulağının bir tarafı kesilmiş, kulağının arka kısmı kesik, kulağı delinmiş ve kulağı yarılmış davarları kurban etmememizi emretmiştir."²⁸ Yine İbn Abbas'tan gelen bir hadise göre Peygamber (s), canlının ölünceye kadar atışa hedef alınmalarını ve hayvanların burulmalarını yasaklamıştır.²⁹ Çünkü hayvanları burmak, hilkatı değiştirmektir. Hilkatı artırmak veya azaltmak şeytandandır. Aynı şekilde insanların burulması ve müsle yapılması da yasaklanmıştır.³⁰

b) Bir takım müfessirlere göre, Allah'ın yarattığı hayvanları, yıldızları ve ayı yaratılış gayesinden saptırmak yani bu varlıklara tapmak, onları ilah edinmek bir nevi yaratılışı değiştirmek kapsamına girer.³¹ ez-Zeccac (ö. 311/923) şöyle demektedir: "Allah, davarları sırtlarına binilsin, etleri yenilsin diye yarattığı halde onlar bu davarları kendilerine haram kıldılar. Güneşi, ayı ve taşları ise insanların

²⁷ Buhari, Cenaiz 80 (II, 96).

²⁸ Ebu Davud, Edahi 6 (III, 237-238).

²⁹ Buhari, Zebaih 25 (VI, 219).

³⁰ Kurtubi, Ebu Abdullah b. Muhammed b. Ahmed el-Kurtubi, *el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an*, Terc: M. Beşir Eryarsoy, Buruç Yayınları, İstanbul 2001, V, 485-486.

³¹ Razi, VIII, 323-325.

emrine verdiği halde, onlar bunları tapındıkları ilahlara dönüştürdüler. Böylelikle Allah'ın yarattığını değiştirmiş oldular.”³²

c) İbn Zeyd, bu değiştirmenin, erkeklerin kadın gibi, kadınların erkekler gibi davranmaları olduğunu söylemiştir.

d) Hasan el-Basri ve Abdullah b. Mesud'dan nakledilen rivayete göre, “Allah'ın yarattığını değiştirmek” ifadesi, güzelleşmek nedeniyle yapılan dövme ve ona benzer işlere işaret etmektedir. Bu noktada Abdullah b. Mesud'un rivayet ettiği “Güzelleşmek (estetik) için dövme yapan ve yaptıran kadınlara, kaşlarından (yüzünden tüy) yolan ve yolduran kadınlara, dişlerini seyreltip incelten kadınlara, böylece Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara Allah lânet etsin.”³³ hadisi delil olarak gösterilmektedir.³⁴

“Allah'ın yarattığını değiştirmek” ibaresi hakkında cinsel arzuların kadın yerine erkekle tatmin edilmesi, insanları veya hayvanları iğdiş etmek, organları ve kabiliyetleri yaratılış gayesinin dışında kullanmak gibi farklı yorumlar da ileri sürülmüştür.³⁵

Mevdudi (ö. 1976) ise, bu ibarenin yorumunu yaparken şöyle bir açıklama yapmaktadır. “Allah'ın yarattığının değiştirilmesi, eşyaların değişikliği anlamında değildir. Çünkü insanlar Allah'ın yarattığı eşyada ancak suni ve geçici değişiklikler yapabilirler ve böylece kalkınmaya çalışırlar. Burada asıl kast edilen mana; insanın bir şeyi veya yarattığı, yaratıldığı amacın dışında kullanmaktır. Yani, insanın eşyaların tabiatına aykırı yaptığı bütün değişiklik ve fiiller, şeytana uymasının sonucudur.”³⁶

İbn Aşur (ö. 1284/1868) bu ayetten yola çıkarak kadınların ve erkeklerin vücutlarında bazı değiştirme, güzelleştirme ve düzeltmeleri değerlendirerek şu sonuca varmıştır: “Sünnet olmak, belli yerlerdeki kılları almak ve gidermek, tıraş

³² Kurtubi, V, 490-492.

³³ Buhari, Libas 85-87 (VII, 63-64); İbn Mace, Nikâh 52 (I, 639-640) ; Ebû Davud, Tereccul 5 (IV, 397); Nesai, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *es- Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Zinet 24-26 (VIII, 146-148); Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdillah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, Müsned, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, I, 415-434; Tirmizi, Edeb 33 (V, 104-105).

³⁴ Zuhayli, III, 243-246.

³⁵ Hikmet Akdemir, “*İnsan Hak ve Hürriyetlerinin Gelişmesinde Kur'an-ı Kerim'in Rolü*”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Şanlıurfa 2000, Sayı VI, s. 217.

³⁶ Mevdudi, Ebu'l-Ala, *Tefhimu'l-Kur'an*, İnsan Yayınları, İstanbul 1996 , I, 408.

olmak, tırnak kesmek, küpe takmak için kulağı delmek gibi İslâm'ın izin verdiği, hatta teşvik ettiği güzelleştirme ve düzeltmeler “yaratılış düzenini değiştirme” mânası taşımaz. Bunlar temizlik, kolaylık ve güzellik sağlayan, tabii ve fitrî güzelliğin ortaya çıkmasını sağlayan işlerdir. Kaş aldırma, saç taktırma, dişleri düzeltme, dövme vb. fiiller, iffetsiz kadınların veya müşriklerin özellikleri olup şeytanın tesiri bulunan, şeytanî maksatlarla sergilenen davranışlardır.

Hiçbir şeyi eksiksiz, başıboş ve kuralsız yaratmayan Allah'ın yarattığını değiştirmeye çalışmak, onu yaratıldığı hayat ve denge kanununun dışına itmek ve gayesinin dışına mahkûm etmek olur. Güzel görünmek fitratında var kılınan kadını sadece bu noktaya yöneltmek ve karşı cinsin dünyaya bakan yüzü olarak algılamak yerine kendine has yaratılışındaki yüce amaç doğrultusunda hem kendine, hem aile ve topluma beklenen ölçüde yararlı olmasını sağlamak, yaratılış gayesine daha uygundur. Bu yapıdaki özel yerini ona kaybettirdiğimiz takdirde (bu hilkatı değiştirme kapsamına girmektedir) hem onun ruhuyla bedeni, hem aile ve toplum ile olan ilişkisi zayıflar ve sosyal yapıdaki özel yerini kaybetme tehlikesiyle yüz yüze gelir. Erkeğin durumu da kendi yaratılışındaki özellikleri doğrultusunda böyledir. Güzelleşmek maksadıyla takma kirpik kullanan, gözünün rengini değiştiren, estetik ameliyatla yüz şeklini başkalaştıran, peruk takarak olduğundan başka görünmeye çalışan kadın ve erkekler boş bir kuruntu peşinde koşmakta, gelirlerinin önemli bir kısmını bu hususta harcayarak kendilerini topluma yararlı olma düzeyinden uzaklaştırmaktadırlar. Oysa insan, Yaratanını bilmek, O'nun varlık ve kudretini eşyanın her parçasında görmek gibi çok yüce amaçlar için yaratılmıştır. Kaş ve gözle uğraşarak haftada iki üç defa berberin önünde saatlerce durmak için değil...³⁷ Peygamber Efendimiz bu noktaya “Şüphesizki Allah, sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, O ancak sizin kalplerinize ve amellerinize bakar.”³⁸ hadisiyle dikkat çekmiştir.

Günümüzde tıbbın mümkün hale getirdiği estetik ameliyatlara yapılan değiştirmeleri de ikiye ayırmak gerekmektedir. Birincisi, normal olana göre biçimsiz, yersiz, aşırı şekilde maddî veya psikolojik olarak rahatsızlık verici oluşumların düzeltilmesidir ki, bunlar tedavi sayılır ve caizdir. İkincisi, normal olanı ya daha

³⁷ Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, III, 1475-1476.

³⁸ Müslim, Birr 32 (III, 1986);

ziyade güzelleştirmek veya değişiklik arzusuyla değiştirmek olup yaratılış düzenini değiştirmeyi hedefleyen bu tür uygulamalar dinen hoş görülmemiştir.³⁹

Netice itibariyle Allah'ın insanı en güzel şekilde yarattığını, ona belirli ölçülerde süslenmeyi helal kıldığını, ancak vücuda eziyet veren değişiklikleri ise şeytanın müdahalesi olarak görüp reddettiğini müşahede etmekteyiz. Bedene yapılan değişiklikleri daha geniş bir şekilde ikinci bölümde sünnetler çerçevesinde ele alacağız.

³⁹ Karaman vd., II,115-116.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜNNETE GÖRE İNSAN BEDENİNE YÖNELİK ESTETİK AMAÇLI MÜDAHALELER

İnsan bedeni, içten veya çevreden gelen çeşitli duyguların baskısıyla estetik veya tıbbi amaçlı bazı müdahalelere maruz kalmaktadır. Bunlar; temiz, düzenli, bakımlı olma nevinden Allah'ın insanın içine yerleştirmiş olduğu güzellik düşüncesinden kaynaklanan basit ama sağlık açısından gerekli olan müdahaleler olduğu gibi, hilkati tamamen değiştiren aksi yönde müdahaleler de olabilir. İnsan bedenine yapılan bu müdahaleler, İslam dininin koyduğu sınırlar dâhilinde yapılması halinde cevaz verilip teşvik edilirken; sınırlar dışına çıkıldığı takdirde belirli yaptırımlar gündeme gelmektedir.

İşte biz bu bölümde, insan bedenine yapılan olumlu ve olumsuz müdahalelere değinecek ve Allah Resulü'nün şahsi uygulamalarından yola çıkarak bu müdahalelerin İslam dinindeki yerine işaret etmeye çalışacağız.

I. ESTETİK UNSUR OLARAK SAÇ

Saç, insanın estetik görünümünü belirleyen önemli unsurlardan biridir. Rengi, şekli ve uzunluğu kişiden kişiye değişebildiği gibi, kişilerin yaşam dönemlerine göre de değişiklik gösterir. Doğal farklılıkların dışında, kişiler saçlarının uzunluğunu, şeklini, hatta rengini değiştirerek görünümelerini belirlemeye çalışırlar.

Tarih boyunca saç, güzelliği artıran, insanın kişiliği hakkında ipucu veren önemli bir estetik unsur olarak görülmüştür. Bu nedenle de birçok alanda farklı konularda yerini almıştır. Mesela biyolojide saç ile insan arasındaki etkileşim araştırılmakta, edebiyatta aşk, sevdalının saçlarında boy vermekte, dinde saç, temizlik ve bakımının yanı sıra ibadet alanlarında ve bayanlar için tesettürde kendini göstermektedir. Bu noktada insanlar tarafından en çok değişime maruz kalan unsur saçtır. Mesela, insanlar tarih boyunca farklı amaçlarla gerek kesmek, gerek yolmak, gerek boyamak, gerek örmek olsun, ayrıca gerek sağlık, gerek estetik amaçlı olsun saç ve sakallarına yönelik çeşitli müdahalelerde bulunmuşlardır. Saçın insan nezdinde güzelliğin odak noktası olarak görülmesi yanında dökülmesi de psikolojik sorunları beraberinde getirmekte ve dökülmeyi önleyici bir takım önlemlerin alınmasına veya saç ekme işleminin artmasına yol açmaktadır.

Peygamberimiz döneminde de saç bakımı üzerinde önemle durulmuş ve bu paralelde Müslümanlara bağımsız belli bir kültür oluşturulmaya çalışılmıştır. Saça yönelik müdahalelerle ilgili hadisler, Buhari, Müslim, İbn Mace ve Tirmizi’de libas bölümünde, Ebu Davud’da tereccül, Nesai’de zinet, İmam Malik’de ise şa‘r bölümlerinde yer almaktadır. Ayrıca taharet, fiten, hacc, cenaiz gibi bazı bölümlerde de konuyla ilgili hadisler bulunmaktadır. Bu başlıkta öncelikle Hz. Peygamber döneminde temizlik ve sağlık amaçlı yapılan saç bakımının ve kesiminin nasıl olduğunu tespit edecek, buradan da Allah Resulü’nün kişisel saç bakımına değineceğiz. Daha sonra bireylerde psikolojik sorunlara yol açan saç dökülmelerinin

ve beyazlamalarının sonucunda bulunan çözümlerin İslam dininde nasıl karşılandığına işaret edeceğiz.

A. Saç Modelleri ve Saç Bakımı

Saçın görüntüyü güzelleştirmede çok önemli bir unsur olması, temizliği ve bakımı noktalarında kişinin ihtiyatlı olmasını, rahatsızlık ve çirkinlik verici görüntüler arz ettirecek şekillerden uzak durmasını gerekli kılmıştır. Allah Resulü de saç bakımı üzerinde özenle durmuş, insanların saçlarına bakması hususunda tavsiyelerde bulunarak Allah'ın yaratmış olduğu güzelliği, Cemal sıfatının yansımalarını insanın bedeninde görmeyi istediğini ifade etmiş ve saçlarına bakım yaparak Müslümanlara örnek olmuştur. Sahabiler de onu örnek alarak saçlarına gerekli bakımı yapmışlardır.

1. Saç modelleri

İnsana estetik bir görünüm kazandıran saçın dış görüntüde etkisini artırmak için Hz. Peygamber döneminde çeşitli usullere başvurulmuştur. Saçların örülmesi, bağlanması, topuz şeklinde bağlanması, yanlara bırakılması, ortadan ikiye ayrılması, saçta kâkülün olması, o dönemde görülen saç modelleridir.

1.1. Saçı ikiye ayırmak

O dönemdeki saç modellerinden biri, saçların ortadan ikiye ayrılmasıdır. Allah Resulü de saçlarını bu şekilde ikiye ayırmıştır.

İbn Abbas'ın anlattığına göre ehl-i kitap, saçlarını alınlarına döküyor, müşrikler ise ayırıyorlardı. Resulullah (s), olumlu ya da olumsuz emir gelmeyen hususlarda ehl-i kitaba uygun hareket etmekten hoşlanırdı. Bundan dolayı Resulullah (s), önce alnındaki saçlarını/perçemini aşağıya doğru sarkıttı. Bir müddet sonra ise saçlarını ortadan ikiye ayırdı.⁴⁰

Hz. Peygamber'in bu şekilde davranması, ehl-i kitabın yaptıkları işlerin ilahi bir emre dayanmış olma ihtimalinden ya da ehl-i kitap ile iyi geçinme prensibinden

⁴⁰ Buhari, Libas 70 (VII, 59); Müslim, Ebu'l Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kuşeyri, *el-Cami'u's-sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Fadail 90 (II, 1817-18); Ebu Davud, Tereccül 10 (IV, 408); Nesai, Zinet 62 (VII, 184).

ve böylece onları İslam'a ısındırmak istemesinden kaynaklanıyor olabilir.⁴¹ Ancak zaman içerisinde müşrikler tamamen Müslüman olup ehl-i kitap küfründe devam edince, Allah Resulü ehl-i kitaba mümkün olduğu nispette her hususta muhalefet prensibini getirmiştir. Müşriklere benzeme sakıncası kalmayınca da saçlarını iki bukle hâlinde iki tarafa bırakmaya başlamıştır.⁴²

Hiz. Peygamber'in bu uygulaması, İslam âlimlerince farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bazı âlimlere göre saç sarkıtmak değil, tarayıp ayırmak sünnettir. Allah Resulü'nün en çok yaptığı şeklin bu olduğunu ve bunun vahiyle belirlendiğini ifade etmişlerdir. Hatta bazıları saç sarkıtma hükmünün mensuh olduğunu, bu sebeple nasih hüküm olan saçın ayrılması gerektiğini söylemişlerdir. Mesela Hazimi (ö. 584/1188), saçın alın üzerine salınması hükmünün, saç ikiye bölüp sağ ve sol tarafa salıvermek hükmü ile yürürlükten kaldırıldığı, yani nesh olduğu görüşündedir. Başka âlimler ise burada neshin olmadığını ve her iki uygulamanın da tercih edilebileceğini belirtmişlerdir. Bu âlimler görüşlerine, sahabilerin bazılarının saçlarını ayırdığını, bazılarının ise serbest bırakmayı tercih ettiklerini ve bundan dolayı birbirlerini kınamadıklarını delil olarak ileri sürmüşlerdir.⁴³ Nevevi (ö. 676/1277) ise, saç sarkıtmanın hem de ayırmanın caiz olduğunu, fakat ayırmanın daha faziletli olduğunu söylemiştir. Kadı İyaz (ö.544/1149) da saçları ayırmanın vacip değil, müstehab olduğu görüşündedir.⁴⁴

Konuyla ilgili Hiz. Aişe şöyle demiştir: "Ben, Resulullah'ın (s) (saçını taradığımda) başının ortasından itibaren saçını ikiye bölerek sağ ve sol tarafa salıverir, sonra perçemini alnının üstüne bırakırdım (veya perçemini de alnının sağ ve sol tarafından aşağıya salıverirdim)."⁴⁵

Hadisi yorumlayan Ali el-Kari (ö. 1014/1605), "Hiz. Aişe, Resulullah'ın saçını ayırırken tam gözlerinin arasından geriye doğru ayırırdı." demiştir. Tîbi de bu görüşü destekleyerek şöyle demiştir: "Hiz. Aişe, Hiz. Peygamber'in saçını tararken başının en

⁴¹ Haydar Hatipoğlu, *Sünen-i İbn Mace Terceme ve Şerhi*, Kahraman Yayınları, İstanbul, b.t.y., IX, 414.

⁴² İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992, VII, 508.

⁴³ Ebu'l-Fadl b. Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalani, *Fethu'l-Bari bi şerhi Sahihi Buhari*, Darü'l-Beyan, el-Mektebu's-Sufiyye, Kahire 1407, X, 375.

⁴⁴ Nevevi, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref, *Şerhu Müslim*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1990, XV, 90.

⁴⁵ Ebu Davud, Tereccül 10 (IV, 408); İbn Mace, Libas 36 (II, 1200).

yüksek yerinden öne doğru alınına kadar ve tam iki gözünün ortasının doğrultusunda bir çizgi çizer gibi saçını ikiye bölerek sağ ve sol tarafa salmış ve perçemini de aynı şekilde iki taraftaki saçla birleştirerek aşağıya doğru bırakmıştır.”⁴⁶

Kaydetmiş olduğumuz bu iki hadisten anlaşıldığına göre Hz. Peygamber, ağırlıklı olarak saçlarını iki tarafa ayırmıştır. Bu da o dönemdeki insanların genel tercihlerine uygun bir modeldir.

1.2. Örgü yapmak

Hz. Peygamber dönemi saç modellerinden biri de örgüdür. O dönemde hem erkekler hem de kadınlar saçlarına örgü yapıyorlardı.⁴⁷ Hatta ölen kadınların bile saçları örülürdü. Nitekim Hz. Peygamber’in kızı Zeynep vefat ettiğinde saçına üç örgü yapılmıştır.⁴⁸

Hz. Peygamber’in de saçlarını ördüğü ve Mekke fethi sırasında şehre girerken dört saç örgüsünün olduğu rivayet edilir.⁴⁹ Allah Resülü’nün (s) saçlarını tozdan koruma maksadıyla ördüğü ifade edilmiştir.⁵⁰

Çocukların saçlarına da ikişer örgü yapıldığı rivayet edilir. Enes b. Malik (r) şöyle anlatır: “Benim örgülerim (başın yan tarafına sarkan saçlar) vardı. Annem bana, ‘Ben onları kesmem, çünkü Resulullah (s) çeker ve tutardı.’ dedi.”⁵¹

1.3. Topuz yapmak

Hz. Peygamber döneminde uygulanan bir diğer saç modeli, saçların arkadan bağlanarak topuz yapılmasıdır. Ancak bu model, Hz. Peygamber tarafından tasvip edilmemiştir

Müslim’in (ö. 261/874) kaydettiği rivayete göre Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Haris’i saçı arkaya topuz yapılmış olduğu halde namaz kılarken görmüş, onu çözmeye kalkışmıştı. Abdullah b. Haris namazı bitirince, Abdullah b. Abbas’ın

⁴⁶ Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, Şamil Yayınları, İstanbul, bty., XIV, 262.

⁴⁷ Ebu Abdilllah Malik b. Enes, *el-Muvatta*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Hac 162 (s.386); Tirmizî, *Fiten* 63 (IV, 517).

⁴⁸ Buhari, *Cenaiz* 16 (II,75).

⁴⁹ İbn Mace, *Libas* 36 (II, 1199); Ebu Davud, *Tereccül* 12 (IV, 409).

⁵⁰ Hatipoğlu, IX, 414.

⁵¹ Ebu Davud, *Tereccül* 15 (IV, 411-12); Nesai, *Zinet* 10 (VIII, 134).

yanına varıp ona, ‘Benim başım senin ne işine yarıyor?’ dedi. Bunun üzerine İbn Abbas, ‘Ben Resulullah’ı (s), ‘Böyle biri, kolları arkasına bağlı olarak namaz kılan kimse gibidir.’ buyururken işittim.” diye cevap verdi.⁵²

Bu hadis, saçı arkadan topuz şeklinde bağlı olarak namaz kılmanın mekruh olduğuna delildir. Nitekim İslam âlimleri, bu şekilde namaz kılmanın tenzihen mekruh olduğunu, namaz dışında ise caiz olduğunu söylemişlerdir.⁵³

Saçın topuz yapılarak namaza durulmasının yasaklanması, saçların da eller gibi secdeye vararak secdeden nasibini alması amacına matuftur. Topuz şeklinde saçlar secde edemeyeceği için Allah Resulü (s) böyle bir kimsenin halini kolları arkaya bağlı olarak namaz kılanın haline benzetmiştir.⁵⁴

Nitekim bazı sahabiler, saçlarını topuz yaparak namaza duran kimseleri uyarmıştır. Bir gün Abdullah b. Mesud, mescitte saçlarını topuz yaparak ensesinde toplayıp namaz kılmakta olan bir kimseye namazını bitirdikten sonra, ‘‘Namaz kılariken saçlarını böyle arkana toplama. Çünkü onlar da seninle beraber secde ederler. Bu secdeden dolayı her tel için sana sevap vardır.’’ dedi. Adam, ‘‘Ben onların tozlanmalarından korkuyorum’’ deyince, Abdullah b. Mesud (r), ‘‘Onların tozlanması senin için daha hayırlıdır.’’ dedi.⁵⁵

Başka bir hadiste ise saç topuzları, şeytanın oturak yerlerine benzetilmiştir. Hz. Peygamber’in azatlı kölesi Ebu Râfi‘, bir gün saçlarını örgü yapıp ensesine toplayarak namaz kılmakta olan Hasan b. Ali’ye uğramış ve onun saçlarını çözmüş. Kendisine öfkeli bir halde bakan Hasan’a (r), ‘‘Namazına dönüp devam et ve kızma, çünkü ben Peygamber’in (s), ‘‘Bunlar (yani saç topuzu) şeytanın oturak yeridir.’’ buyurduğunu duydum.’’ demiştir.⁵⁶

Rivayetlerden anlaşıldığına göre Allah Resulü, namazda saçların sarkmasına engel olmak maksadıyla topuz yapılmasını yasaklamıştır. Bu yasaktan hareketle İslam alimleri, bunun namaz dışında da yasak olup olmadığını tartışmışlardır. Alimlerin çoğu, saçları namaz dışında topuz yapmanın tenzihen mekruh olduğunu

⁵² Müslim, Salat 232 (I, 355); Nesai, Tatbik 57 (II, 215-16)

⁵³ Ahmed Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1977, III, 297.

⁵⁴ Yusuf Ziya Keskin, *Hadis ve Hayat*, Elif Matbaası, Şanlıurfa 2007, s. 37.

⁵⁵ Yeni-el-Kayapınar, II, 510.

⁵⁶ Ebu Davud, Salât 87 (I,425).

söylemişlerdir. Ancak aksi görüşü savunan bazı alimler de bulunmaktadır. Nitekim bazı sahabiler, günlük yaşantılarında saçlarını arkadan toplamışlardır.⁵⁷ Buna göre namaz dışında saçları topuz yapmak caizdir. Burada belirleyici olan etkenin örf olması daha uygundur. Eğer örf, saçların topuz yapılmasına olumsuz bakmıyorsa caiz, tasvip etmiyorsa mekruh olmalıdır.

1.4. Saçları uzatmak

Uzun saç, eskiden beri erkeklerin uyguladıkları bir modeldir. Hz. Peygamber döneminde de bazı erkekler saçlarını uzatmışlardır.⁵⁸ Ancak Allah Resûlü çok uzun saç pek tasvip etmemiş, saçın kısa tutulmasını daha güzel bulmuştur. Vâil b. Hucr (r) şöyle anlatır: “Saçlarım hayli uzun bir halde iken Resûlullah’a (s) geldim. Beni görünce, “Uğursuzluk, Uğursuzluk!” buyurdu. Hemen dönüp saçlarımı kısalttım. Ertesi gün tekrar geldim. “Seni kastetmemiştim, (ama) bu daha güzel.” buyurdu.”⁵⁹

Uzun saçın temizlik ve bakımındaki zorluktan dolayı Allah Resûlü uzun saçların temizlik ve bakımı konusuna dikkat çekmiştir. Ebû Katâde şöyle demiştir: “Saçlarım uzun ve gür idi. Saçlarım hakkında Resûlullah’a sorunca, ona iyi bakmamı, temiz tutmamı ve her gün taramamı emretti.”⁶⁰ Buna göre temiz ve bakımlı olmak kaydıyla saçları uzatmada bir sakınca bulunmamaktadır. Bununla birlikte erkeklerin saçlarını kadınlar gibi uzatmaları uygun görülmemiştir. Burada belirleyici olan unsur, kanaatimizce örftür. Eğer toplum uzun saçı yadırgamıyor ve kişi de estetik görünümü açısından uygun görüyorsa, bakımlı ve estetik olmak kaydıyla saçını uzatmasında dinen herhangi bir sakınca yoktur.⁶¹

Netice itibariyle Hz. Peygamber döneminde insanlar kendi tercihlerine göre farklı saç modellerini uygulamışlardır. Kimisi uzatmış, kimisi kısaltmış, kimisi ise tamamen kazımıştır. Kadınların saçları genellikle uzun olmakla birlikte kısa saç tercih edenler de olmuştur. Nitekim Ebû Seleme b. Abdurrahman, Resûlullah’ın eşlerinin saçlarını kısalttıklarını söylemiştir.⁶² Hz. Peygamber’in de zaman zaman saçlarını kısalttığı rivayet edilir.

⁵⁷ Keskin, s. 37.

⁵⁸ Buhari, Buyu 99 (III, 38).

⁵⁹ Ebu Davud, Tereccül 11 (IV, 408–09); Nesai, Zinet 6, 11 (VIII, 131,135).

⁶⁰ Nesai, Zinet 60 (VII, 184).

⁶¹ Keskin, s. 36.

⁶² Müslim, Hayz 42 (I, 256).

Bazı sahabilerin özellikle guslederken kuru kalabilir endişesiyle saçlarını iyice kısalttıkları rivayet edilir. Nitekim Hz. Ali bu gerekçeyle saçını iyice kısaltmıştır.⁶³

Bu ve benzeri rivayetlerden hareketle saç tıraş etmede herhangi bir dini sakıncanın olmadığı sonucuna varılmıştır.⁶⁴

Saç konusunda şöyle genel bir kural koymak mümkündür: İnsanlar saçlarını kişisel tercihlerine ve estetik anlayışlarına göre şekillendirebilirler. Bunu yaparken örfü dikkate almalıdırlar. Ayrıca erkekler kadınlara, kadınlar da erkeklere benzeyecek şekilde saç modellerini tercih etmemeye çalışırlarken; başka kültürlere has olan saç modellerini taklit etmemelidirler.

2. Saç bakımı

Temizlik, insan sağlığı için gerekli olduğu gibi insanın dış görüntüsünü güzelleştirmede de önemli bir etkiye sahiptir. Bu sebeple İslam, her türlü temizliği teşvik etmiş, özellikle saçların temizlik ve bakımına ayrı bir önem atfetmiştir. Allah Resûlü saçlarını yıkamaları, taramaları ve bakım yapmaları hususunda Müslümanlara tavsiyelerde bulunmuş, kendisi de uygulayarak insanlara güzel örnek olmuştur.

Saç yapılan bakımı ona yapılmış bir ikram olarak değerlendiren Allah Resulü,⁶⁵ saçlarına bakım yapmayan, saçı başı dağınık şekilde gezen kimseleri uyarmıştır.⁶⁶ Sevgili Peygamberimiz saçı başı dağınık olanları mescitten çıkarmış ve saç dağınıklığını şeytana benzetmiştir. Ata b. Yesar şöyle anlatır: “Resulullah (s) mescitte idi. Saçı sakalı dağınık bir adam içeri girdi. Resulullah (s) eliyle ona, ‘Çık!’ diye işaret etti. Sanki saçını ve sakalını düzeltmesini kast ediyordu. Adam saçını sakalını düzelttikten sonra geldi. Bunun üzerine Resulullah (s) (onu göstererek), ‘Herhangi birinizin şeytan gibi saçı başı dağınık bir halde gelmesinden böyle gelmesi daha iyi değil mi?’ buyurdu.”⁶⁷ Buna göre kişi, insanların içine çıkarken saç ve sakalını düzeltmeli, insanların göz zevkini bozacak bir şekilde dışarı çıkmamalıdır.

⁶³ Ebu Davud, Taharet 97 (I,173).

⁶⁴ Yeni-el-Kayapınar, I, 449.

⁶⁵ Ebu Davud, Tereccül 3 (IV, 394-95)

⁶⁶ Ebu Davud, Libas 14 (IV, 332-33);

⁶⁷ İmam Malik, Şa’r 7 (s. 949).

Resul-i Ekrem, Müslümanların haftada en az bir kere, özellikle Cuma günleri bedenlerini ve saçlarını yıkamalarını, saçlarını yağlamalarını ve koku sürünmelerini tavsiye etmiş; başı ve bedeni yıkamanın Allah'ın bir hakkı olduğunu bildirmiştir.⁶⁸

İslam âlimleri bu hadisten hareketle Cuma günü yıkanmanın hükmü üzerinde çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. İmam Malik (ö. 179/795), cuma günü yıkanmanın farz olduğunu söylerken fakihlerin çoğunluğuna göre ise cuma günü yıkanmak farz değildir. Bu tür hadisler yıkanmaya teşvik manasındadır. Zahiriler'den İbn Hazm (ö. 456/1448) da cuma günü yıkanmanın farz olmadığı görüşündedir.⁶⁹ Allah Resûlü'nün özellikle Cuma gününde yıkanmayı emretmesi, Cuma namazı münasebetiyle bir araya gelen insanların muhtemel kötü koku sebebiyle birbirlerini rahatsız etmemeleri amacına uygun düşmektedir.

Saçların ne kadar sürede taranması ve yağlanması konusunda ise farklı rivayetler mevcuttur. Bazı rivayetlerde her gün taranmaya ve bakım yapmaya izin verilirken, bazı rivayetlerde her gün taranma yasaklanmıştır.

Ebu Katade şöyle demiştir: “Saçlarım uzun ve gür idi. Saçlarım hakkında Resûlullah'a sordum. Ona iyi bakmamı, temiz tutmamı ve her gün taramamı emretti.”⁷⁰ Bu emir üzerine Ebu Katade'nin günde iki defa saçlarına bakım yaptığı rivayet edilir.⁷¹

Enes b. Malik'in rivayetine göre Resûlullah çoğu zaman saçlarını yağlar ve sakalını tarardı. Uyurlarken yanında misvakı, abdest suyu ve sakal tarağı konulur, uyandığında hemen misvakı kullanır, sonra abdest alarak sakalını tarardı.⁷²

Bu hadislerin yanında saçların her gün taranmasını yasaklayan rivayetler de vardır. Abdullah b. el-Muğaffel'den rivayet edildiğine göre Resulullah (s), haftada bir defa (veya gün aşırı) dışında saç tarayıp düzeltmeyi menetmiştir.⁷³

⁶⁸ Müslim, Cuma 9 (I, 582); Darimi, Salat 191 (s. 300).

⁶⁹ Davudoğlu, IV, 474.

⁷⁰ Nesai, Zinet 60 (VII, 184).

⁷¹ İmam Malik, Şa'r 6 (s. 949).

⁷² Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *Şemal-i Şerife*, Terc: Hüsamü'd-din en-Nakşibendi, Hilal Yayınları, Ankara b.t.y., (s. 57).

⁷³ Ebu Dâvud, Tereccül 1 (IV, 392-93); Tirmizi, Libas 22 (IV, 234); Nesai, Zinet 62 (VIII, 185); Ahmed b. Hanbel, (IV, 86), Ğibb: Haftada bir, gün aşırı, aralıklı gibi mânalara delâlet eder.

Bu hadis, saçı her gün taramaya izin veren yukarıda kaydettiğimiz bazı rivayetlerle tearuz ettiği için İslam alimleri tarafından farklı değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Zira Resulullah hemen her gün saç ve sakalını tarayıp düzeltmiş ve güzel koku sürmüştür. İbn'l-Muğaffel'in rivayeti ise buna ancak haftada bir defa cevaz vermektedir.

İbn Hibban'ın (ö. 354/965) sahih kabul ettiği bu rivayetle ilgili Ebu'l-Velid el-Baci (ö. 474/1081) şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Bunun ravileri her ne kadar güvenilir olsa da hadisin kendisi sabit olmamıştır. Ayrıca el-Hasan'ın Abdullah b. el-Muğaffel'den naklettiği hadisler üzerinde şüpheyle durmak gerekir.” Bunun yanında Yahya b. Main (ö. 233/847), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve Ebu Hatim er-Razi ise hadisin isnadında ıztırah bulunduğunu, bundan dolayı ihticaca elverişli olmadığını söylemişlerdir.⁷⁴ Buna göre saçı haftada birden fazla taramak ve ona bakım yapmakta bir sakınca bulunmamaktadır.

Bir başka hadiste de Allah Resûlü'nün sık sık taranmayı yasakladığı ifade edilmektedir.⁷⁵ Bu rivayeti değerlendiren İbn Hacer (ö. 852/1448), süslenmede aşırılığa kaçacağı ve kadınlara has bir süs düşkünlüğüne yol açacağı düşüncesiyle saçın sık sık taranmasının yasaklandığını söylemiş, gün aşırı taranmakta ise bir sakınca bulunmadığını ifade etmiştir. İbnü'l-Arabî (ö. 638/1239) ise, “Her gün taranmak gösteriştir, yapmacık bir harekettir. Hiç taranmamak ise insanın yaratılışındaki nezafeti değiştirip kendisini başka bir şekle sokması demektir. Bir gün arayla taranmak ise sünnettir.”⁷⁶ diyerek sık taranmayı gösteriş olarak değerlendirmiştir.

Birbirine zıt gibi görünen bu hadisler aslında zıt olmayıp her biri ayrı bir maslahata yönelik söylenmiştir. Sık sık taranması yasaklanan saçlar, karışık olmayan, her gün taranmaya muhtaç olmayan saçlardır. Ancak Ebû Katâde'ninki gibi çabuk karışan veya her gün taranmaya muhtaç olan saçlar bu yasağın kapsamına girmezler. Keza Tirmizi'nin (ö. 279/892) rivayet ettiği, Allah Resûlü'nün sık sık tarandığına ve yağlandığına dair olan hadise de zıt değildir. İhtiyaç varken her gün saç taramak, saçları sık sık taramak demek değildir. Netice olarak yasağa konu olan

⁷⁴Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*, Uysal Kitapevi, Konya, <http://www.darulkitab.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhi/indexana.htm>, 06.05.2010.

⁷⁵Ebu Davud, Taharet 15 (I, 30).

⁷⁶Yeni-el-Kayapınar, I, 60.

taranmanın, hastalık haline gelen sebepsiz ve aşırı taranma olduğu söylenebilir.⁷⁷ Nitekim bazı rivayetlere göre Hz. Peygamber gün boyu taranmayı yasaklamış,⁷⁸ süslenmede aşırıya kaçmamanın imanın alameti olduğunu söyleyerek aşırı süslenmeyi nehyetmiştir.⁷⁹

Bu arada Allah Resulü, her işe sağdan başlamaktan hoşlandığı gibi saçlarını taramaya da sağdan başlardı.⁸⁰

Hz. Peygamber döneminde insanlar saçlarını yağlamak için zeytinyağı, su ve bal gibi maddeler kullanırlardı. Ayrıca güzel kokması için saçlarına misk ve reyhan gibi kokular sürerlerdi.

İbn Ömer'den gelen bir rivayete göre Resûlullah, ihrama girerken saçlarını bal ile toplamıştır (telbid).⁸¹

Hadis metninde geçen telbid, saç, hususî şekilde hazırlanmış yapışkan bir şeyler sürerek birbirine yapışmasını sağlamak, düzene koymak demektir. Böylece toz toprağın, bazı haşerelerin saçlar arasına nüfuz etmesi ve saçın fazlaca kabarıp dağılması önlenmiş olmaktadır. Bu hadis toz, toprak gibi zararlı maddelerden korunmak amacıyla, günümüzdeki benzeri maddelerle saçları birbirine tutturmanın müstehab olduğuna delalet etmektedir.

İbn Salah'a (ö. 643/1245) göre metinde geçen 'asel (bal) kelimesi aslında 'ğisl' olmalıdır. Yanlışlıkla ğayn harfinin noktası düştüğü için 'asel' şekline dönüşmüştür. Bilindiği gibi asel, bal demektir. Ğisl ise, vaktiyle sabun yerine kullanılan 'hatmi' gibi temizlik maddelerine verilen bir isimdir. Makul olan da budur. Zira bal, saçların tozlanmasını kolaylaştırdığı gibi, sinekleri de başa konmaya davet eder.⁸² Ğisl, yıkanmak için hazırlanmış su olarak da tercüme edilmiştir.⁸³ Bazıları ise 'asel'in Urfut adında dikenli bir ağacın zamkı olduğunu söylemiştir.⁸⁴

⁷⁷ Yeni-el-Kayapınar, I, 61.

⁷⁸ Nesai, Zinet 7 (VIII, 132).

⁷⁹ Ebu Davud, Tereccül 1 (IV, 392-93).

⁸⁰ Tirmizi, Şemail, (s. 59); Buhari, Libas 77 (VII, 61).

⁸¹ Ebu Davud, Menasikü'l Hacc 11 (II, 360); İbn Mace, Menasik 72 (II, 1012-13).

⁸² Yeni-el-Kayapınar, VI, 469.

⁸³ Canan, IV, 265.

⁸⁴ Hatipoğlu, VIII, 314.

Saçına ve sakalına misk sürmek suretiyle güzel kokmasını sağlayan Allah Resulü,⁸⁵ saçlarını zeytinyağı ile yağlamış ve “Zeytinyağını yiyin ve sürünün. Çünkü o bereketli bir ağacın ürünüdür.”⁸⁶ buyurarak ümmetine de tavsiye etmiştir. Uzmanlar da zeytinyağının saça sürüldüğünde saçı kuvvetlendirdiğini ve uzattığını söylemektedir.

Peygamberimiz döneminde saç bakımı için zeytinyağı, bal, su gibi çeşitli maddeler kullanılırken günümüzde de jöle, briyantın, sprey ve benzeri şekillendiriciler kullanılmaktadır. Peki, günümüzde kullanılan jöle ve benzeri şekillendiriciler ile Allah Resulü tarafından kullanılan yağların hükmü aynı mıdır?

Hükümlerin aynı olup olmadığını tartışmadan önce jöle ve benzeri şekillendiriciler içerisinde yer alan maddelerin neler olduğunu ve Hz. Peygamber’in saçlarına sürdüğü yağlara benzeyip benzemediğini bilmemiz gerekir. Böylece Müslümanlar tarafından çokça merak edilen jölenin abdeste ve gusle mani olup olmadığı bilgisine de ulaşmamız kolaylaşacaktır.

Yapılan araştırmaya göre, saça biçim verildikten sonra, bozulmadan şeklini muhafaza etmesi için kullanılan, saça sertlik kazandıran spreylerin yapımında saf alkol ve parfüm kullanılmaktadır. Spreylerle püskürtülen madde, saç üzerinde kaygan, berrak, kuruyunca yapışkan olmayan bir tabaka oluşturur. Jöle de sprey gibi saf alkol, parfüm, yağimsı bileşenler ve suda çözünen polimerlerden oluşmaktadır. Ancak alkol içermeyen jöleler de bulunmaktadır.⁸⁷

Jöle, sprey ve benzeri şekillendiriciler, suyla beraber akıp gitmeleri sebebiyle abdeste ve gusle mani değildirler.⁸⁸ Ancak bazı jölelerin alkol içermesi, bunlarla birlikte namaz kılınıp kılınamayacağı meselesini gündeme getirmektedir.

Kuran’da ‘hamr’ olarak geçen ve sarhoş edici özelliği bulunan alkol türleri necistir ve haramdır. Bunun dışında meselâ etil alkol cinsi, sarhoş edici bir yapısı olmadığından haram sınıfına girmemekte ve necis sayılmamaktadır. Ayrıca bir şeyin pis olması ile içilememesi ayrı ayrı şeyler olduğundan, içilemeyen her şeye pis demek doğru değildir. Bu nedenle bazı âlimler; içkinin içilmesi haram olmakla

⁸⁵ Nesai, Menasiku’l Hacc 42 (V, 140)

⁸⁶ İbn Mace, Etime 34 (IV, 1103); Tirmizi, Etime 43 (IV, 285).

⁸⁷ http://makinecim.com/index.php?page=az_icerik&bilgi_id=5364, 06.03.2009.

⁸⁸ <http://site3.ahmetsahin.org/makaledetay.asp?id=594>, 06.03.2009.

beraber pis olmadığı, üste-başa bulaşmasının namaza mani olmadığı kanaatindedirler. Meselâ Rabî'a (ö. 136/753), Leys b. Sa'd (ö. 175/791), el-Müzeni (ö.264/878) ve Şevkani (ö. 1255/1839) bunlardandır.

İmam-ı Azam ve Ebu Yusuf da, üzüm ve hurmadan yapılan sarhoş edici içkilerin haram ve pis olduğu, üzüm ve hurma dışındaki şeylerden yapılan içkilerin ise sarhoş edenlerini içmenin haram olduğu, ancak onların necis olmadığı görüşündedirler. Cumhur ise, her sarhoş edicinin 'hamr' olduğu ve dolayısıyla haram olduğu, hamrın necis olmasından dolayı sarhoş etme özelliği olan kolonya, ispirto, etil alkollerin de pis ve haram olduğunu söylemiştir.⁸⁹

O halde vücuda sürülen jöle, sprey gibi şekillendiriciler alkol, üzüm ve hurma dışındaki maddelerden yapılmışsa iki imama göre pis değildirler ve namaza mani olmazlar. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, bu tür maddelerin içinde bulunan ispirtonun (etil-alkol) diğer maddelerle yeni terkipler oluşturup sarhoş edicilik özelliğini kaybetmesi kuvvetle muhtemeldir. Krem, parfüm, koruma maddeleri ve benzerlerinin içinde bulunan ve tek başlarına olduklarında necis ve haram olan nesnelere, fiziki veya kimyevi olarak karıştırdıkları ve değiştikleri için artık adları, tatları, etkileri ve hükümleri de değişir, helal olurlar.⁹⁰

Muhammed Hamdi Yazır bu hususu şöyle ifade etmektedir: "Üzüm şarabı ve bundan mamul olan müskirat necistir. Diğerlerinin ise necis olması şüphelidir. Meselâ üzerine şarap, şampanya, rakı ve konyak dökülmüş olanlar namaz kılabilmek için onları yıkamaları gerekir. Lakin üzüm şarabından mamul olmayan, ispirto, bira ve sair müskirat içilemezse de elbiseye veya bedene sürülmesi namaza mani olur diye iddia edilemez."⁹¹

Şüpheden uzak kalma düşüncesiyle içinde alkol bulunan maddelerin yerine varsa alkolsüz seçenekleri tercih etmek ihtiyata daha uygundur. Ancak günümüzde bu maddelerden sakınılmasının zorluğundan dolayı İslam dininin kolaylaştırma prensibine dayanarak bu tarz kozmetik ürünlerin kullanılabileceğini söylemek mümkündür.

⁸⁹ el-Kasani, Alaüddin Ebu Bekr b. Mes'ud, *Bedayiu's-Sanayi fi Tertibi's-Şerayi'*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1394/1974, VI, 112-113

⁹⁰ Hayreddin Karaman, *Hayatımızdaki İslam 2 İnternet Baskısı*, İstanbul 2006, <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0131.htm>, 14.03.09.

⁹¹ Yazır, I, 762-763.

Hız. Peygamber döneminde insanlar yıkamak, taramak, yağlamak ve çeşitli şekiller vermek gibi saçlarına gösterdikleri bakımları kendileri yaptıkları gibi başkaları da yapabiliyordu. Çocukların saçları anneleri tarafından yıkanır, taranır ve bakım yapılırdı.⁹² Yine o dönemde gelinler süslenir, saçları taranır ve çeşitli şekillere sokulurdu. Toplumda özellikle bu işi yapan kişiler de bulunmaktaydı. O dönem kuaförleri arasında Ümmü Züfer, Amine bt. Affan ve Büsre bt. Safvan'ın isimleri geçmektedir.⁹³ Kuaförler, ücret karşılığında saç bakımı yaparlardı. Saçı örmek için bir ukiyye ücret alındığı rivayet edilmektedir.⁹⁴ Kadın kuaförler, erkeklerin saçlarına da bakım yaparlardı. Nitekim Ebu Musa, hac sırasında Safa ile Merve arasında sa'yettikten sonra Kaysoğullarından bir kadının yanına gitmiş, o da Ebu Musa'nın saçını temizleyip taramıştır.⁹⁵

Hız. Peygamber'in saçlarının da bir kadın kuaför tarafından tarandığı ve bakım yapıldığı rivayet edilir. Ancak Allah Resulü'nün saçlarına bakım yapan kadın kuaförlerin kimler olduğu tam olarak bilinmemekle beraber, onların mahremleri veya cariyeleri olması muhtemeldir.⁹⁶

O dönem saç temizliğinde sidr⁹⁷ ağacından yapılmış bir sabun kullanılmaktaydı. Bu sabunu Allah Resulü kullandığı gibi, ashabına da tavsiye etmiştir.⁹⁸

Netice olarak Peygamber Efendimiz, saçlarının temiz ve bakımlı olmasına önem vermiş, saçlarını belli aralıklarla temizlemiş ve bakım yapmış, insanların da saçlarına bakım yapmalarını tavsiye etmiş, dağınık ve bakımsız saçları olan kimseleri de uyarmıştır. Her dönemde saç bakımı için farklı maddeler kullanılmıştır. Burada önemli olan, kullanılan maddelerin dini açıdan bir sakınca teşkil edip etmediğidir. Kullanılan maddelerde alkol olması halinde sürülmesinin caiz olup olmadığı yönünde iki farklı görüş ortaya çıkmış, neticede konu, kişinin kendi inisiyatifine

⁹² Buhari, Megazi 18 (V, 32)

⁹³ Muhammed bin Ali bin Câfer Bağdâdî el-Kettânî, *et- Teratibü'l-İdariye*, İz yayınları, İstanbul 1990, II, 332.

⁹⁴ Darimi, Taharet 115 (s. 209).

⁹⁵ Buhari, Hac 126 (II, 188); Müslim, Hac 154-155 (I, 895).

⁹⁶ Keskin, Hız. Peygamber Döneminde 'Beden Estetiği Olarak Saç Bakımı', s. 34.

⁹⁷ Sidr, Arabistan kirazı denilen yemişi hoş ve lezzetli olan bir ağaçtır. Yaprığı ile de yıkanılır. Sabun yerine kullanılır. İnsanlar, sidr yapraklarını bütün başı kaplarcasına koyup yeteri kadar beklettikten sonra suyla yıkayıp saçlarını tararlardı. (Yeni-el-Kayapınar, IX, 95.)

⁹⁸ Malik, Talak 109, (II, 600); Ebu Davud, Talak 45 (II, 725); Nesai, Talak 66 (VI, 204-5).

bırakılmış, şüpheden uzak durma noktasında daha temkinli davranılması gerektiği ifade edilmiştir.

3. Hz. Peygamber'in saç modeli

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Allah Resulü saç bakımına önem vermiş ve o dönemde kullanılan maddelerle saçına bakım yapmıştır. Resulullah'ın saç modeli ise farklılık arz etmiştir. Onun saçı, uzunluk kısalık durumuna göre üç şekil arz etmektedir. Bunlar vefre, limme ve cümme'dir. Saç uzunluğunun kulak yumuşaklarına kadar olan haline "vefre", kulak yumuşağını biraz geçene "limme", omuzlarına dokunacak kadar olan haline de "cümme" denmiştir. Her üç saç modeliyle ilgili farklı rivayetler gelmiştir.⁹⁹ Bu rivayetlerde Hz. Peygamber'in saç uzunluğunun kulaklarına kadar, kulakları ile omuzları arasında ve omuzlarına kadar olduğu ifade edilmiştir. Nevevi'nin belirttiğine göre rivayetler arasındaki bu farklılıklar, Resulullah'ın saçlarını değişik zamanlarda değişik uzunlukta yapmasından kaynaklanmıştır. Yani saçları uzadığı zaman omuzlarına doğru sarkar, kısalttığında da kulak yumuşağına veya kulağının yarısına kadar varırdı. Her sahabi de gördüğünü rivayet etmiştir. Peygamber Efendimiz'in saçlarının her zaman aynı düzeyde olmayışı, saç şeklinin, uyulacak bir sünnet olmadığına delâlet eder. Kanaatimizce saç konusunda dikkat edilecek nokta toplumun yadırgamayacağı ve kişiye yakışan bir saç şeklinin benimsenmesidir. Yalnız gayri Müslimlere benzemek için saçlara onlar gibi model vermeme noktasında dikkat etmek gerekir.¹⁰⁰

Allah Resulü, ehl-i kitaba uyararak saçlarını ilk önce alınına bırakmış daha sonraları ise, müşriklerin yaptığı şekilde ortadan sağa sola doğru ikiye ayırma modelini tercih etmiştir. Hz. Peygamber'in Mekke fethi esnasında saçlarının örülü olduğu da bilinmektedir.¹⁰¹

⁹⁹ Ebu Davud, Tereccül 9 (IV, 405-407); Tirmizi, Libas 21 (IV, 232); İbn Mace, Libas 36 (II, 1199-1200); Nesai, Zinet 60 (VIII, 183-184).

¹⁰⁰ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 257.

¹⁰¹ Tirmizi, Şemail-i Şerife, s. 57.

4. Saçların kesilmesi

Estetik görünüm ve sağlık açısından saçların kesilmesi gerekir. Hz. Peygamber döneminde de insanlar, uzayan saçlarını kendi estetik tercihlerine göre kesmişlerdir. Kulak yumuşağına, kulak ile omuz arasına ve bazen de omuzlara kadar gelecek şekilde saçlarını kesenler olmuştur. Saçın kesilmesi, hac ibadetine de konu olmuş ve ihramdan çıkmak için saçların kesilmesi emredilmiştir.¹⁰²

Peygamber Efendimiz, çocukların saçlarının bir kısmının tıraş edilip diğer kısmının bırakılması anlamında kaza‘ tıraşını nehyetmiştir.¹⁰³ Kaza‘; kelime olarak bulut parçası manasına gelir. Saç tıraş edilirken bir kısmının kesilip bir kısmının bırakılması, dağınık haldeki bulut manzaralarına benzediği için bu şekildeki saç modeline kaza‘ denmiştir. Ebû Dâvud'un (ö. 275/888) bir rivayetinde kaza‘, “çocuğun tepesini tıraş edip, (aşağı kısımda) perçem (züâbe) bırakmaktır.” şeklinde tarif edilmektedir. Peygamber Efendimiz, başka bir rivayette “Ya tamamını tıraş edin ya da tamamen bırakın.” buyurarak¹⁰⁴ saçın kısmen kesilmesini tasvip etmemiştir. Buna göre Resulullah’ın çocuklarda, saçın tepe kısmını tıraş edip aşağı kısımlarını bırakma tarzındaki tıraş usulünü yasakladığı söylenebilir.¹⁰⁵

İslam alimleri, hadiste geçen kaza‘ın, küçük-büyük, erkek-kız herkes için mekruh olduğunu söylemişlerdir.¹⁰⁶

Saçın bir kısmını tıraş edip diğer bir kısmını bırakmanın yasaklanmasının sebebi hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre böyle bir tıraş yaratılışı çirkinleştirdiği için mekruh sayılmıştır. Bunun Yahudilerin âdeti olduğundan dolayı mekruh sayıldığını söyleyenler olduğu gibi, şeytanın süsü olduğunu ifade edenler de vardır.¹⁰⁷ Yasaklanan herhangi bir şeyin şeytana nispeti, umumiyetle ondaki kerahet veya tahrir hükmünün takrir ve tespiti içindir.

Saçın tamamının kesilip kesilmeyeceği konusu İslam alimleri arasında tartışılmıştır. İbn Ömer’den (r) gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber (s), saçının bir

¹⁰² Hacda saç kesimiyle ilgili ayetler için bakınız: Bakara 2/196; Fetih 48/27.

¹⁰³ Buhari, Libâs 72 (VII, 60); Müslim, Libâs 113 (II, 1675); Ebu Davud, Tereccül 14 (IV, 410-411); Nesai, Zinet 5 (VIII, 130); İbn Mace, Libâs 38 (II, 1301).

¹⁰⁴ Ebû Davud, Tereccül 14 (IV, 410-411); Nesai, Zinet 3 (VIII, 130).

¹⁰⁵ Canan, VII, 501.

¹⁰⁶ İbn Hacer, X, 377; Yeniçel-Kayapınar, XIV, 267.

¹⁰⁷ Hatipoğlu, IX, 419.

kısmı tıraş edilip, bir kısmı bırakılmış bir çocuk görmüş, insanları bundan men edip, “Ya tamamını tıraş edin, ya da tamamen bırakın.” buyurmuştur.¹⁰⁸

Bu hadis, saçların tamamının tıraş edilmesinin veya tamamının bırakılmasının caiz olduğunu beyan etmektedir. İbn Abdilber başın tamamını tıraş etmenin mübah olduğunu ve bu konuda icma bulunduğunu nakleder. Ali el-Kari, bu hadisin hac ve umre haricinde de saç tıraş etmenin cevazına işaret ettiğini, ama tıraş etmemenin daha efdal olduğunu söyler. Çünkü Hz. Peygamber (s) ve sahabîler böyle yaparlardı.¹⁰⁹ Hz. Ali, guslederken saç diplerinin kuru kalabileceği endişesiyle saçlarını tamamen tıraş etmiştir.¹¹⁰ Böylece erkek sahabilerin saçlarını tıraş edip etmeme noktasında muhayyer olduklarını göstermektedir.

Tîbi, Resulullah’ın (s) Ali’yi başını tıraş etmekten menetmemesinden ve ümmetine Hulefa-i Raşidin’in sünnetine uymalarını emretmesinden yola çıkarak bunun takriri bir sünnet olduğunu söylemiştir. İbn Hacer ve Ali el-Kari ise, Tîbi’nin bu görüşünü reddederek, “Bir halifenin yaptığı, Resulullah (s) ve diğer üç halifenin yaptıklarına muhalif olduğunda sünnet değil, ruhsat olur” demişlerdir.¹¹¹ Ancak başka rivayette Resulullah, Cafer b. Ebu Talib’in vefatından üç gün sonra onun çocuklarını berber vasıtasıyla tıraş ettirmiştir.¹¹²

Ali el-Kari, Cafer’in çocuklarının tıraş ediliş sebebiyle ilgili olarak şöyle der: “Allah Resulü, çocukların annelerinin üzüntü sebebiyle çocukların saçlarıyla meşgul olmadığını görünce tıraşı emretmiştir. Bu rivayetler delâlet eder ki, hacc ve umre dışında da baş tıraş etmek caizdir. Kişi tıraş olmakla olmamak arasında muhayyerdur. Ancak efdal olanı, Resulullah’ın (s) ve sahabilerin yaptıkları gibi iki nüsük’ten (yani hacc ve umreden) biri haricinde tıraş olmamaktır. Bu meselede sadece Hz. Ali (r) istisna teşkil etmiştir.”¹¹³

Kanaatimizce saçın tıraş edilmesinde dini bir sakınca bulunmamaktadır. Zira Hz. Peygamber’den saç tıraş etmeyi yasaklayan herhangi bir rivayet gelmemiştir. Bilakis yukarıda kaydettiğimiz gibi Cafer’in çocuklarının saçını tıraş ettirmiştir.

¹⁰⁸ Ebû Davud, Tereccül 14 (IV, 410-411); Nesai, Zinet 3 (VIII, 130).

¹⁰⁹ Hatipoğlu, IX, 421.

¹¹⁰ Ebu Davud, Taharet 97 (I, 173); Darimi, Vudû’ 69 (s. 157); Nesai, Tahrimü’ d-Dem 26 (VII, 118).

¹¹¹ Yeni-el-Kayapınar, I, 448.

¹¹² Ebu Davud, Tereccül 13 (IV, 409-410); Nesai, Zinet 58 (VIII, 182).

¹¹³ Canan, VII, 503.

Tıraş olan başka sahabiler de bulunmaktadır. Ayrıca Peygamberimizin saç bakımı yapması, dağınık saçlı kimseleri uyarmasından hareketle uzayan saçların tıraş edilmesi, temizlik ve sağlık açısından İslam'ın hedefine uygun bir davranıştır.

Resulullah döneminde insanlar saçlarını berberler aracılığıyla kestiriyorlardı. Hz. Peygamber de hacda saçını Ma'mer b. Abdillah'a,¹¹⁴ önce sağ tarafını, sonra da sol tarafını¹¹⁵ kestirmiştir. Sahibiler de hac sırasında birbirlerinin saçlarını kesiyorlardı.¹¹⁶

İslam öncesi dönemde kadınlar, kocalarının ölümü ve savaş gibi durumlarda bir acı ve musibet ifadesi olarak saçlarını kazıtırlardı. Ancak İslam, kadınların saçlarını kazıtmalarını yasaklamıştır. Kadınların saçlarını erkeklere benzeyecek şekilde tıraş etmeleri de yasaklanmıştır.¹¹⁷ Bütün bu hükümler, saçında herhangi bir rahatsızlık bulunmayan kadınlar içindir. Saçlarında hastalık bulunan bir kadın gerektiğinde saçını tamamen tıraş edebilir.¹¹⁸

Kadının saçını kısaltması caiz, kazıtması ise mazeret yoksa haram sayılmıştır. Ayrıca kadın ve erkeklerin birbirine benzemesi yasaklandığından, kadınların saçlarını erkeklere benzeyecek ölçüde kısaltmaları da haramdır.¹¹⁹

Netice itibariyle saçın insan bedeni üzerinde önemli bir estetik unsuru olması, saça çeşitli müdahalelerin yapılmasını da beraberinde getirmiştir. Bakımı, temizlenmesi, çeşitli şekillere sokularak görüntüsünün daha da güzelleştirilmesi, uzadıkça kesilmesi gibi müdahaleler söz konusu olmaktadır.

Hz. Peygamber döneminde de insanlar, içinde buldukları dönemde yaygın olan ama bazı sahalarda da farklı olmayı sağlayan ve böylece kendilerine has bir kimlik oluşturmak için, kendi estetik anlayışlarına uygun olan saç modellerinden herhangi birini tercih etmişlerdir. Uzun saç modelinin tercih edilmesinin yanı sıra, kulak hizasına gelen ya da kulak hizası ile omuzlar arasında olan saç şekilleri de tercih edilmiştir. Saçlar temizlenerek, taranarak, üzerine koku ve yağ sürülerek

¹¹⁴ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, Terc: Şükrü Özen, İklim Yayınları, İstanbul 2008, II, 273.

¹¹⁵ Müslim, Hac 324 (I, 947).

¹¹⁶ Buhari, Şurut 15 (III, 182).

¹¹⁷ Nesai, Zinet 4 (VIII, 130); Tirmizi, Hac 75 (III, 257); Ebu Davud, Menasiku'l-Hacc 79 (II, 506)

¹¹⁸ Yeni-el-Kayapınar, XVII, 427.

¹¹⁹ *Fetavayı Hindiye*, Terc: Mustafa Efe, Akçağ Yayınları, Ankara 1986, V, 358.

bakımı yapılmıştır. Saçların bakımı için belirlenen süre, kişinin saçlarının uzunluğuna ve çokluğuna göre değişebilmektedir. Saçları uzun ve gür olan sahabiler her gün saçlarına bakım yaptıkları gibi, haftada bir gün aralıklarla bakım yapan sahabiler de mevcuttur. Bu da, hastalık haline gelen sebepsiz ve aşırı taranma dışında bir kişinin saçlarına her gün bakım yapmasında dinen bir sakınca olmadığını göstermektedir. Ancak saç çok fazla uzatmak ve topuz yapmak Allah Resulü tarafından çok hoş karşılanmamış, topuz modelini sadece namaz esnasında yasaklamış, başka zamanlarda ise sahabilerini bu konuda serbest bırakmıştır. Saçların kendi haline bırakılması pek hoş karşılanmayarak uzadıkça kesilmesi gerektiği ifade edilmiş, saçların tıraş edilirken kısım kısım kesmek yerine tamamen tıraş edilmesi gerektiği şeklinde ikazlar yapılmış, kadınların saçlarının kendileri için süs olmasından dolayı tamamen tıraş etmeleri ve erkeklere benzeyecek şekilde kısaltmaları yasaklanmıştır.

B. Saça Saç Ekleme

Kişiye estetik bir görünüm kazandıran saçlar, yaşın ilerlemesi, irsî, hastalık ya da yanlış bakım gibi nedenlerle dökülmekte ve azalmaktadır. Genellikle yanlarda ya da alnın üzerinde etkisini gösteren bu dökülmeler, bir süre sonra saçları tamamen yok edebilmekte ve insanları kelliğe sürüklemektedir. Dış görünümünde eksiklik meydana geldiğini ve çirkinleştiğini düşünen kişi, ciddi psikolojik sıkıntılara girebilmekte ve bu olumsuzluğu gidermek için bir takım yöntemlere başvurmaktadır.

Bu yöntemlerden biri, Hz. Peygamber döneminde de saç yerine kullanılan peruk takma işlemidir. Bu tarz uygulamaya genellikle bayanlar başvurduğundan, bu konuyla ilgili hadislerde hitap kadınlara yapılmıştır. Bunu Allah Resulü'ne yöneltilen sorulardan anlamaktayız. Günümüzde ise teknolojinin ilerlemesiyle peruk takmanın yanında gerek kişinin kendi saçını, gerekse başka bir kişinin saçları kullanılarak ekleme işlemi yapılabilmektedir. Dökülen saçların olumsuz etkisini gidermede kullanılan peruk, Resulullah tarafından yasaklanmış ve bu işlemi yapanlar lanetlenmiştir. Bu konuda Hz. Ebu Bekir'in kızı Esmâ'dan (r) şöyle bir rivayet gelmiştir: “Bir kadın Resulullah'a (s) gelerek, “Kızım çiçek hastalığına yakalandı ve saçları döküldü. Ben onu evlendirdim, iğreti saç takayım mı?” diye sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “Allah takana da (el-vâsile) taktırana da (el-mustavsile)

lânet etmiştir?” buyurdu.¹²⁰ Bu hadisin bir başka tarikinde saçı dökülen kadına peruk takılmasını bizzat eşinin istediği ifade edilmektedir.¹²¹

Hadiste geçen vasl kelimesi, iğreti saç takmak, peruk takmak anlamlarına gelmektedir. el-Vâsile, saç takma mesleğini yapan kadına, el-mustavsile ise, isteği üzerine kendisine iğreti saç takılan kadına denilmektedir.¹²²

Saçı saç eklemek, Allah’ın yarattığını değiştirme, genç ve farklı görünerek insanları yanıltma, gurura kapılma ve bir görüşe göre de kötü kadınlara benzeme gibi nedenlerle haram kılınmıştır. Bu yasağın sebebi olarak, insan cüz’ünü kullanmanın insanoğluna hürmeten caiz olmaması da ileri sürülmüştür. Allah’ın lanetine nispet edilmesinden haram olduğu anlaşılmaktadır. Allah Resulü, yasağın ciddiyetini göstermek için lanet ifadesini kullanmıştır. Takılacak saçın, kişinin kendi saç olması ile bir başka insanın saç olması arasında fark bulunmamaktadır. Takılacak saç murdar ve eti yenilmeyen diri bir hayvandan kesilmişse, böyle bir saç necis olduğundan haramdır. Böyle bir saçı takınan kişi namaz içinde ve dışında, bile bile necis bir maddeyi takmış olur.¹²³

İmam Nevevi, kadın saçına insan saçını ilave etmenin haram olduğu konusunda Şafii âlimlerinin ittifak ettiğini, ilave edilen saçın erkeğe veya kadına ait olmasının hükmü değiştirmeyeceğini, necis olan saçın hükmünün de aynı olduğunu ifade etmiştir. İnsanın saçını, tırnağını veya herhangi bir parçasını kullanmanın haram olmasından dolayı saçı eklemek de haram kabul edilmiştir.¹²⁴ Hatta saç eklemek ameliyesi büyük günahlardan sayılmıştır.¹²⁵ Kadının bu işlemi kocası ya da bir başkası için yapmış olması, hükmü değiştirmemektedir.

Peruk yasağı, dövmenin yasaklandığı hadisin içinde de yer almıştır. İbn Ömer’den gelen bu rivayete göre Resulullah saç ekleyen ve ekletene, dövme yapan ve yaptıranı lanet etmiştir.¹²⁶

¹²⁰ Buhari, Libas 83 (VII, 62); Müslim, Libas ve Zinet 115 (II, 1676); İbn Mace, Nikâh 52 (I, 639); Ebu Davud, Tereccül 5 (IV, 396-399).

¹²¹ Müslim, Libas ve Zinet 118 (II, 1677).

¹²² Canan, VII, 505.

¹²³ Davudoğlu, IX, 509.

¹²⁴ Nevevi, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref, *el-Mecmu*, Daru İhyai't-Turas, Beyrut 1990, III, 147.

¹²⁵ İbn Hacer El-Heytemi, “*Ez’Zevacir an iktirafil-kebâir*” *İslâm’da Helâller Ve Haramlar* “*Büyük Günahlar*”, Terc: Lütfi Şentürk, Ahmet Serdaroglu, Kayıhan Yayınevi, İstanbul 1970, I, 390.

¹²⁶ Müslim, Libas ve Zinet 118 (II, 1677).

İbn Mesud, saçı seyrek olduğu için saçına saç ekletmek isteyen bir kadına bunun caiz olmadığını söylemiş ve peruk yasağının hem Resulullah'ın hadisiyle hem de Rum suresi 30/30. ayette geçen “Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur.” hükmüyle yasaklandığını ifade etmiştir.¹²⁷

Saça insan saçı ekleme haram addedilmişken, yün, ipek ve benzeri şeylerden saça ilavelerde bulunmanın hükmü hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu konuda Humeyd b. Abdurrahman'dan şöyle bir rivayet gelmiştir: “Muaviye b. Ebi Süfyan, hac senesinde (Resulullah'ın) minberi üzerinde, bir muhafızın elindeki bir tutam saçı alarak şunları söyledi: “Ey Medineliler! Âlimleriniz nerede? Ben Resulullah'ı (s), bu gibi şeylerden nehyedip şöyle derken işittim: “İsrailoğullarının kadınları bunu yaptıkları zaman helak olmuşlardır.”¹²⁸

Bu hadiste Hz. Muaviye'nin saça takılan şeyler için kullandığı ‘zur’ kelimesinin bir diğer anlamından yola çıkarak, saç ekleme ameliyesini, yalancılık ve batıl şey diye de isimlendirmişlerdir.¹²⁹ Said b. Müseyyib şöyle demiştir: “Muâviye, (51. senede) Medine'ye son gelişlerinde bizlere hitap etti. Bu arada birbirine bağlı birkaç demet saç çıkardı ve: “Ben bunu Yahudi'den başka bir kimsenin yapacağını düşünmüyorum. Çünkü Peygamber (s) bu işi, yani saça takma ve ekleme yapılmasını yalancılık ve bätıl şey diye isimlendirmiştir.” dedi.”¹³⁰

Said b. Cübeyr (ö. 95/609), karmellerle¹³¹ saç eklemenin mahzurlu olduğunu¹³² söylerken, Ahmed b. Hanbel, karmellerle saç eklemekte mahzur olmadığını söylemiştir.¹³³ Leys b. Sad, Kadı İyaz ve daha bir çok alim de bu görüştedir. Kadı İyaz, renkli ipekten mamul ipliklerin ve saça benzemeyen diğer maddelerin saça takılması ve bağlanması, insanları yanıltma ve hilkatı değiştirme niyetli olmayıp süslenme ve güzelleştirme amacı taşıdığından, bu yasağın dışında kaldığını ifade etmiştir.¹³⁴

¹²⁷ Nesai, Zinet 23 (VIII, 145-146).

¹²⁸ Buhari, Libas 83 (VII, 62); Müslim, Libas ve Zinet 122 (II, 1680); Nesai, Zinet 67 (VIII, 186); Ebu Davud, Tereccül 5 (IV, 396-99); Malik, Şa'r 2 (s.947).

¹²⁹ Davudoğlu, IX, 516.

¹³⁰ Buhari, Libas 83 (VII, 62).

¹³¹ Karmel, uzun dallı yumuşak bir bitki olup burada iplik ve yünden yapılan ve saçlara eklenen örgüler kastedilmektedir.

¹³² Ebu Davud, Tereccül 5 (IV, 396-99)

¹³³ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 242.

¹³⁴ Davudoğlu, IX, 508-509.

İmam Malik (ö. 179/795), Taberi (ö. 310/922), İbn Hacer el-Askalani (ö. 852/1448), Kastallani (ö. 923/1517) ve başka alimler, saç olarak hayvan yünü ve kılı eklemenin caiz olmadığını söylemişlerdir.¹³⁵ Şafiilerden bazıları kadınların saçlarına, temiz olan hayvanların saçlarını ya da o saçtan yapılmış peruğu takabileceği görüşündedirler.¹³⁶ Hanbeli mezhebinin önde gelen imamlarından İbn Kudame (ö. 630/1232), insan saçı dışında bir şeyi ilave etmede karşı tarafı saç çokluğuyla kandırma durumu bulunmadığından bunun caiz olduğunu ifade etmiştir.¹³⁷ İmam Nevevi ise bu konuda şöyle der: “Evli olmayan veya evli olup kocası izin vermeyen bir kadının saçına herhangi bir şeyi ilave etmesi caiz değildir. Eğer evli ise ve kocasından izin almışsa alimlerimizin ekserisine göre caizdir. Ancak ilave etmenin mutlak olarak haram olduğunu söyleyenlerin kavli daha güçlüdür. Çünkü bu konudaki hadisler mutlakdır.”¹³⁸

İbn Abbas, kadınların yün peruk takabileceğini, ancak insan saçından olan perukun caiz olmadığını ifade etmiştir.¹³⁹ İmam Muhammed (ö. 189/805) de, kadının saçına yün ilave etmesinde bir sakınca olmadığı görüşündedir.¹⁴⁰

Sonuç olarak saça bir başka insan saçını takmak, hilkatini değiştirme ve insanları aldatma olarak değerlendirildiğinden lanetlenmiş bir eylem olarak haram kılınmış, bunun yanı sıra saça süslenme amaçlı takılan yün, ip ve benzeri şeylerden yapılan maddelerin ise caiz olduğu ifade edilmiştir.

Bu arada saçları dökülen, yani kel diye tanımlanan kimselerin günümüz teknoloji ve tıp imkânlarından yararlanarak saç ekimi yapıp yapamayacağı veya suni saç takıp takamayacağı, merak konusu olmuş ve bu konuda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından hazırlanan ‘estetik ameliyat’ konusundaki raporda, vücudun herhangi bir organında, diğer insanlar tarafından yadırganan, insanın psikolojik olarak olumsuz etkilenmesine sebep olabilecek, insanda bulunan bir anormalliğin, eksikliğin veya fazlalığın

¹³⁵ Nevevi, *Şerhu Müslim*, XIV, 104; Hatipoğlu, V, 476.

¹³⁶ Davudoğlu, IX, 509.

¹³⁷ İbn Kudâme, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed, *el-Muğni*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1984, I, 94.

¹³⁸ Nevevi, *el-Mecmu*, III, 147.

¹³⁹ Ebu Hanife, El-Numan bin Sabit bin el-Numan Zuta, *Müsned*, Terc: Duran Kömürcü, Emin yy, Bursa 1978, Libas 432,

¹⁴⁰ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 243.

ameliyatla düzeltilmesinin fitratı bozmanın aksine, bir tedavi işlemi olarak görüldüğü, tedavi amaçlı olarak yapılan estetik müdahalelere ise İslam dininin karşı çıkmadığı ve bu nedenle hastalıktan dolayı saçları dökülenlerin bunu gidermelerinin caiz olduğu belirtilmiştir.¹⁴¹

Günümüz İslam hukukçularından Hayreddin Karaman, saçlarının dökülmesinden dolayı maddi veya psikolojik olarak rahatsız olan bir kişinin başına saç ektebileceğini, bunun bir nevi tedavi ve caiz olduğunu söylemiştir. Ayrıca ekilen, yapıştırılan saçın yerinden çıkarılmasının imkânsız veya zor olduğu durumlarda kişinin guslederken kendi saçı gibi üzerinden yıkamasının yeterli olduğunu da ifade etmiştir.¹⁴² Bir başka İslam hukukçusu Faruk Beşer, bu konuda bazı ihtimallere dikkatleri çekerek şöyle demiştir: “Bu mesele, yeni bir teknik olduğundan Kur’an-ı Kerim’de ve sünnette aynı şekilde bulunması söz konusu değildir. Ancak Allah Resulü insandan insana saç naklini ve insan saçından yapılan peruk kullanmayı yasaklamıştır. Peruk kullanmanın yasak oluşu da, insanın bir parçası olan saçın yedek parça gibi bir başkasına takılması ve bu sebeple insana karşı gösterilen saygısızlık, ayrıca başkasının saçıyla saçlı görünüp insanları aldatma gibi sebeplere bağlanmıştır. Peruk kullanmakla, saç ektirmenin benzer yönleri olduğu gibi, farklı yönleri de vardır ve bu sebeple “saç ektirme de peruk kullanma gibi kesin haramdır” demek mümkün değildir. Çünkü saç ektirme, insanın kendi saçıyla tedavi amaçlı yapılan bir ameliye sayıldığından ve kalıcı olup bir bakıma yanıtma anlamı içermemektedir. Ancak bir ölçüde farklı görünme, bir bakıma da estetik bir ameliye sayılabileceği için tamamen masum ve helaldir de denilemez.” Faruk Beşer daha sonra, bu nedenlerden dolayı, saç ektirmenin haram olmasa da bir kerahet içerdiğini, kendinden emin olan ve olduğundan başka türlü görünme gereği duymayan insanların bu eylemi yapmamalarının daha iyi olacağını, yapılması durumunda da bir şüphe taşıdığını belirtmiştir.¹⁴³

Özetle, saçsızlık veya saç dökülmesi, kişiyi aşağılık kompleksine iten ve manevi işkence çekmesine yol açan bir ölçüye vardığında, saç ekleme ameliyesinin bir nevi tedavi olduğunu söyleyenlerin görüşlerinden yola çıkarak bu cevazdan

¹⁴¹ <http://www.diyanet.gov.tr/turkish/kurul/karar.asp?id=36&sorgu=1>, 13.03.2009.

¹⁴² Hayreddin Karaman, *Hayatımızdaki İslam 2 İnternet Baskısı*, <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00170.htm>, 13.03.2009.

¹⁴³ <http://farukbeser.com/soru/sac-ektirme-258.htm>, 14.03.2009.

aşırıya kaçmaksızın yararlanabilecekleri söylenilebilir. Ancak bundan önce kişinin saçlarının dökülmemesi için saça gereken bakımı yapması ve dökülmeyi önleyici bir takım önlemlere başvurması gerekmektedir. Bu, şüpheden kaçma yolunda daha güvenilir bir adımdır. Ayrıca günümüz İslam hukukçuları, naylondan yapılan peruğun kullanılabilceğini, bunun caiz olduğunu söylemişlerdir.

C. Saç ve Sakalı Boyama

Tarih boyunca insanlar ağaran saç ve sakallarını ya asıl rengine kavuşturmak ya da eski saç renginden çok farklı bir saç rengini elde etmek için boyama işine yönelmişlerdir.

Hadislerde saç ve sakalı boyama, hidab (خداب) kelimesine karşılık gelmektedir. Hidab, “saç ve sakalın rengini değiştirmek” diye tarif edilir. Hadislere bakıldığında, kına yoluyla el ve ayakların boyanmasının da hidab kelimesiyle ifade edildiği görülür. Ancak bu kelime ile öncelikle saç ve sakalın rengini değiştirmek kastedilmektedir.

Hidab, kullanılacak renkten, boyanacak uzva ve hatta kadın ve erkek arasında riayet edilip korunması gereken farklılıklara kadar birçok konularda dinin müdahalesine giren bir meseledir.¹⁴⁴

Hadislerde, saçta meydana gelen beyaz kılların Müslüman için bir nur olduğu ve bundan dolayı onları yolmasının yasak olduğu belirtilir. Bununla birlikte beyaz kılların o halde kalmaması için Allah Resulü, ağaran saçların boyanmasını tavsiye etmiştir. Allah Resulü'nün saç boyama hususunda sahabilere ilk tavsiyesi, güzel görünme ve süslenmenin Allah'a kullukla bağdaşmayacağını düşünerek saçını boyayıp rengini değiştirmekten kaçınan Yahudi ve Hristiyanlara muhalefet ederek saçlarını boyamaları yönünde olmuş ve böylece ashabına bağımsız bir kişilik kazandırmak istemiştir.

Daha sonra Allah Resulü boyamada kullanılacak maddelerden, boyanın renklerinin neler olabileceğinden bahsetmiş, saç boyamada kullanılacak renkler arasında siyah rengin yasak olduğuna vurgu yapmıştır. Şimdi saç ve sakala yönelik müdahaleleri çeşitli başlıklar altında inceleyeceğiz.

¹⁴⁴ Canan, VII, 482.

1. Beyaz kılları yolma

Saç ve sakalda bulunan beyaz kıllar, yaşlılığın başlıca alametidir. Saç, insana estetik bir görünüm kazandırdığı gibi onun beyazlaması da insanda çeşitli estetik kaygılara sebebiyet verir. Bu sebeple insanlar genelde beyaz kılları yok etme veya gizleme çabasına girerler. Ancak hakiki bir Müslüman'da saçın beyazlaması, kişiyi derin tefekküre sevk ederek yaşlandığını ve daha temkinli yaşaması gerektiğini ilham eder. Beyaz saç, mütevazı ve saygın bir yaşantının olması ve böylece kişinin kendisini ahirete hazırlaması gerektiğini hatırlatır. Aklaşan saçlar, İlahi sanatın yüceliğini simgelerken iman düzeyinde sağlam adımlar atarak İslami yolda bir ömür yol alan Müslümanlar için İlahi nurun birer belirtisi sayılmış ve bu nedenle ağaran kılların yolunması Allah Resulü tarafından yasaklanmıştır.

Bu rivayetlerden birine göre Amr b. Şuayb, babası vasıtasıyla dedesinden, Resulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Beyaz kılları yolmayınız. Çünkü o, gerçekten Müslüman'ın nurudur. Bir Müslüman'ın İslam'da saçı ağarmaya görsün, mutlaka Allah onun için o beyaz kılların her birine karşılık bir iyilik yazar, bir derecesini onunla yükseltir, ve o sebeple bir günahı silip atar.”¹⁴⁵

Başka bir rivayete göre ise bir hacamatçı, Resulullah Efendimiz'in bıyığından, uzanan kısmı kesip alırken gözü, mübarek sakalından beyaz bir kıla ilişmiş, onu almak için eğilince Resulullah (s) onun elinden tutarak, “Kim İslamiyet'te yaşlanıp bir kıllı ağarırsa o, onun için Kıyamet gününde bir nur olur” buyurmuştur.”¹⁴⁶

Hadis-i şerifler saç ve sakaldaki ağarmış kılların yolunmasının caiz olmadığına delalet etmektedir. Hadislerde erkek ve kadın ayırımı yapılmamakla birlikte hem kişinin kendisinin yolması hem de başkasına yoldurması caiz görülmemiştir. Ağaran kılın ahirette nur olmasından maksat, o kıl sebebiyle Allah'ın kuluna nur bahşetmesidir.

¹⁴⁵ Ebu Davud, Tereccül 17 (IV, 414); Tirmizi, Edep 56 (V, 125); İbn Mace, Edep 25 (II, 1226); Ahmed b. Hanbel, II, 179–207–210. Hadisin metni, bazı rivayetlerle, “Beyaz kılları yolmayınız. İslam'da saçı sakalı ağarmış olan hiçbir kimse yoktur ki, o kıl onun için kıyamet gününde bir nur olmasın.” şeklinde, bazılarında ise, “Beyaz kılları yolmayınız. İslam'da saçı sakalı ağarmış olan hiçbir kimse yoktur ki, Allah ona bir hasene yazmış, ondan bir günah silmiş olmasın.” şeklindedir.

¹⁴⁶ Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylü'l-evtar şerhu Münteka'l-ahbar*, Kahire 1971, I, 139.

Enes b. Malik, saç ve sakaldaki beyaz kılları yolmayı mekruh addettiklerini söylemiş,¹⁴⁷ mezhep imamlarının çoğu da bu görüşü benimsemiştir. Nitekim Hanefî, Maliki ve Hanbelilere göre beyaz kılı yolmak mekruhtur. Şafiilere göre ise beyaz kılları çekip yolmak haramdır.¹⁴⁸ Bazı ilim adamları ise beyaz kılları ister saçta ister sakalda olsun kendi haline bırakmanın sünnet olduğunu söylemiştir. Bu konuda kadın ve erkek eşit kabul edilmiştir.

Beyaz kılları yolmak, yaratılışı değiştirmek olarak değerlendirildiği için yasaklanmıştır. Buna mukabil saç ve sakaldaki beyazlığı boyayla gidermek, düşmana karşı heybetli görünme düşüncesiyle caiz görülmüş ve hatta teşvik edilmiştir. İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240), beyaz kılları yolmayı, hilkati aslından değiştirmek olarak değerlendirmiş ve dolayısıyla caiz görmemiş, boyamayı ise, ona bakana göre hilkati değiştirmek olarak görülmediği için bunu caiz görmüştür.¹⁴⁹

Bütün bu nakillerden, saçına ve sakalına kır düşen bir kişinin genç görünmek amacıyla ağaran saçlarını veya sakallarını yolmasının caiz görülmediği anlaşılmaktadır.

2. Saç ve sakalı boyamanın tavsiye edilmesi

Sevgili Peygamberimiz, İslami kimlik oluşturma düşüncesiyle diğer kültürlerle muhalefet prensibini getirmiş ve Müslümanlara saç ve sakallarını boyamalarını tavsiye etmiştir.

Hadislerde, muhalefet edilecek kültürler olarak Yahudiler, Hıristiyanlar ve Acemler sayılmıştır. Saç ve sakalı boyama konusundaki hadisler, alimler tarafından farklı şekillerde yorumlanmış; bazı alimler, boyamamanın daha faziletli olduğunu söylerken, bazıları ise saç ve sakalı boyamanın daha efdal olduğunu ifade etmişlerdir. Saç ve sakalın boyanması, hadis kaynaklarında çeşitli ifadelerle yer almıştır. Bu ifadelerde genellikle, Yahudilere, Hıristiyanlara ve Acemlere benzememek için saç ve sakalın boyanması emredilmiştir. Bazı rivayetler şöyledir:

¹⁴⁷ Seyyid Sabkî, *Fıkhü's Sunne*, Kahire, ts, I, 278.

¹⁴⁸ Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*, Uysal Kitapevi, Konya, <http://www.darulkitab.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhi/indexana.htm>, 06.05.2010.

¹⁴⁹ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 278.

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki, Yahudilerle Hıristiyanlar saç boyamazlar. Siz saç ve sakallarınızı boyamak suretiyle onlara muhalefet ediniz.”¹⁵⁰

Enes b. Malik'ten gelen rivayete göre ise Resulullah, Acemlere muhalefet etmek üzere ağaran saçın rengini değiştirmeyi emretmiştir.¹⁵¹

Başka hadislerde de yine ehli kitaba muhalefet maksadıyla beyaz saçların kırmızı veya sarıya boyanması emredilmiştir.¹⁵²

Bu hadisler, saç ve sakalı boyamanın meşru olduğuna delalet etmektedir. Bu meşruiyetin illeti, Yahudi, Hıristiyan ve Acemlere muhalefettir. İslam'a göre ağaran saçları boyamadaki maksat, Peygamber Efendimizin Müslümanlardan Yahudi ve Hıristiyanlara muhalefet etmelerini istemesi ve onların saçı sakalı birbirine girmiş, toplumda kınanacak, küçümsenecek görünüşlerden uzaklaşarak temiz, düzenli ve bakımlı bireylerin oluşturulmasıdır. Allah Resulü, Müslümanların, gayr-i Müslimlere zihnen olduğu gibi şeklen de benzememe yönünde çaba sarf etmeleri ve böylece İslam dinine has, yalın, diğer kültürlerin etkisi altında kalmayan bağımsız bir kültür kazanmalarını istemiştir. Özellikle kılık ve kıyafette başka bir kültürden etkilenme, kişinin kendini o kültüre ait hissetmesine yol açar. Bu da dini yaşama tarzının değişmesi paralelinde düşünce ve inancın değişmesine sebebiyet verebilir.

Ağaran saçı ve sakalı boyamayı teşvik eden hadislerin yanı sıra beyaz kılları yolmak şeklinde değiştirmeyi yasaklayan hadisler de vardır. Bu konuyla ilgili hadisler yukarıda ele alınmıştır.

Konuyla ilgili farklı rivayetlerden dolayı İslam alimleri, saç ve sakal boyamanın hükmü ve boyanın cinsinde ihtilaf etmişlerdir.

Bazıları, boyamamanın daha faziletli olduğunu söylemişlerdir. Ancak yaptığımız araştırmada, saç ve sakalı boyamayı açıkça yasaklayan hadislere rastlayamadık. Kanaatimizce bu alimler, beyaz kılların yolunmasını hoş görmeyen hadisler, saçın siyaha boyanmasını yasaklayan rivayetler ve bazı sahabilerin Hz. Peygamber'in saç ve sakalındaki ağarmış olan kılları boyamadığına dair hadislerle

¹⁵⁰ Müslim, Libas 80 (II, 1663); Buhari, Libas 67 (VII, 57); Ebu Davud, Tereccül 18 (IV, 410); Nesai, Zinet 14 (VIII,137).

¹⁵¹ İbn Sa'd, Ebu Abdillah Muhammed, *et-Tabakatu'l-Kübra*, Beyrut 1957-58, I, 438.

¹⁵² İbn Hacer, X, 367.

dayanarak saç ve sakalı boyamamanın daha efdal olduğu düşüncesini ileri sürmüşlerdir.

Bir kısım alimler ise saç ve sakalı boyamanın efdal olduğunu söylemişler ve bu görüşlerine saç ve sakalı boyamayı emreden hadisleri, sahabe, tabiun ve daha sonrakilerin uygulamalarını delil getirmişlerdir.

İbn Cerir et-Taberi bu ihtilaflar hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Doğrusu şu ki, Hz. Peygamber’in beyaz kılları boyamayı teşvik eden ve ondan nehyeden tüm hadisleri sahihtir ve bunlar arasında bir tenakuz yoktur. Saç boyama ile ilgili emirler, Ebu Kuhafe gibi saç ve sakalı bembeyaz olanlar hakkındadır. Yasak ise saç ve sakalı kır olan, siyahı da beyazı da olan kimseler içindir. Buna göre saç ve sakalı tamamen ağarmış olanların saçlarını ve sakallarını sarı veya kırmızıya boyamaları müstehaptır. Kır olanların saç ve sakallarını boyaması ise meşru değildir.”¹⁵³

Saç boyamanın saç ağaran kişilere müstehap olduğu, saçında ve sakalında beyaz ve siyah kıllar bulunan kır saçlılara ise meşru olmadığını ifade eden Taberi’nin bu görüşü Peygamber Efendimizin saç ve sakalını boyadığını kabul eden alimlerin görüşlerine ters düşmektedir. Zira Peygamberimizin saçlarının tamamen ağarmadığı, saçında ve sakalında var olan beyaz kılların sayılacak kadar az olduğu yönünde birçok hadis rivayet edilmiştir. Bu hadisleri ileriki sayfalarda inceleyeceğiz.

Kadı İyaz ise saç boyama meselesini iki başlıkta özetlemiştir:

1. Bir yerde saç boyama âdeti varsa, buna uymamak dikkatleri çekerek şöhrete sebep olur, bu ise mekruhtur. Aksi de böyledir, yani boyama âdetinin olmadığı bir yerde boyamak dikkat çekeceğinden mekruhtur.

2. Hüküm, ağaran saçın manzarasına bağlıdır. Bir kimsenin ağaran saçı güzel bir manzara arz ediyor, boyanmış halinden daha nazif ve nezih görünüyorsa boyamamak evladdir. Aksine akları çirkin bir manzara arz ediyorsa boyamak evladdir.¹⁵⁴

Sonuç olarak saç ve sakalı boyama, Yahudi, Hıristiyan ve Acemlere muhalefet

¹⁵³ Şevkani, I, 141.

¹⁵⁴ Davudoğlu, IX, 475; Canan, VII, 485.

etme amaçlı olarak tavsiye edilmiş, sahabe ve tabiun da bu tavsiyeye göre hareket etmiştir. Sahabilerin bazıları ise kişisel bir tercih olarak saçlarını boyamamışlardır. Konu hakkındaki en uygun görüş, kanaatimizce örfün belirleyici olmasıdır. Yani örf uygun görüyorsa caiz, uygun görmüyorsa caiz değildir.

3. Saçın rengini değiştirmede kullanılan boyalar

Peygamber Efendimiz döneminde saç boyamanın yaygın olduğu, birçok sahabinin saçını boyadığı bilinmektedir. Ancak saçlarını boyamayan sahabiler de bulunmaktadır. O dönemde saç ve sakal boyamada kına, ketem (çivit otu), za'feran ve vers (çivit yaprağı) gibi maddeler kullanılmış ve bu maddelerden ise kızıl, kahverengi, sarı ve siyah renkler elde edilmiştir.

Ebu Zer'den gelen bir rivayette Allah Resulü şöyle buyurmaktadır: “Ağarmış saçlarınızı rengini değiştireceğiniz en iyi boya kına ve ketemdir.”¹⁵⁵

Bu hadis saçların rengini değiştirmede kullanılacak en uygun boyanın kına ve ketem olduğuna ancak başka boyaların da kullanılabileceğine delalet etmektedir. Rast gele boyalarla saçın ve sakalın boyanmasını istemeyen Allah Resulü, saçların kökünü kuvvetlendiren ve deriyi koruyan kına ve ketemi uygun görmüştür.

Hadiste geçen hınna, kınadır. Ketem de Yemen'de yetişen bir bitkidir. Boya işinde kullanılır. Ketemi Mekke'ye ilk getirenin Hz. Peygamberin dedesi Abdulmuttalip olduğu rivayet edilir. Rivayete göre o, Yemen'e yapmış olduğu bir seyahatte bu bitkinin saç boyamada kullanıldığını görünce kendi saçını bu bitkiyle boyamış, Mekke'ye dönerken de çok miktarda ketem bitkisinden getirmiş ve böylece insanlar kullanmaya başlamışlardır.¹⁵⁶ Bu bitki, kırmızıya kaçan siyah rengi meydana getirir. Bazıları bu bitkinin kahverengi olduğunu belirtmişlerdir. Kınanın rengi ise kırmızıdır. Kına ile ketem otunun karışımından elde edilen boyanın rengi, siyah ile kırmızı arasında bir renktir. İbnü'l-Esir (ö. 630/1233) ve Hattabi gibi bazı alimler kına ile ketemin karışımından siyah rengin ortaya çıktığını söylerler.¹⁵⁷ Ancak bu görüş isabetli değildir. Zira Peygamberimiz, kına ile ketemi karıştırarak saçını

¹⁵⁵ İbn Mace, Libas 32 (II, 196); Ebu Davud, Tereccül 18 (IV,416); Tirmizi, Libas 20 (IV,232); Nesai, Zinet 16 (VIII,139); Bu rivayetin aynı Nesai, Zinet 16 da, Abdullah b. Bureyde'den de rivayet edilmiştir.

¹⁵⁶ Keskin, s. 41.

¹⁵⁷ Hatipoğlu, IX,399.

boyayan kişiyi beğendiğini söylemiştir. Eğer bu karışımdan siyah renk çıksaydı Peygamberimiz onu beğendiğini ifade etmezdi. Ayrıca bu renk siyaha yakın koyulukta ancak tam siyah olmayan başka bir renk de olabilir.

Saçı ve sakalı bu iki madde ile boyamaktan maksat, ikisini karıştırarak mı boyamak, önce birisi ile sonra diğeri ile mi boyamak, yoksa bunlardan sadece birisi ile mi boyamak olduğu hususunda farklı görüşler vardır. Hz. Ebu Bekir ve Enes b. Malik'in kına ve ketemi karıştırarak, Hz. Ömer'in ise sadece kına ile boyadığı bildirilmektedir.¹⁵⁸ Ketemin siyah renk verdiğini düşünen alimler bu iki bitkinin karıştırılarak boyanması gerektiğini söylemişlerdir.¹⁵⁹

Bir başka hadiste ise kına ve ketemin yanında sarı boyadan da bahsedilmektedir.

İbn Abbas şöyle anlatıyor: “Saçlarına kına yakmış bir adam gelmişti. Hz. Peygamber “Bu ne güzel!” buyurup takdir etti. (Az sonra) kına ve ketem ile boyanmış biri geldi. ‘Bu evvelkinden de güzel’ buyurdu. Sonra (saçlarını) sarıya boyayan biri daha gelmişti ki, ‘Bu öbürlerinden de güzel’ buyurdu.”¹⁶⁰

Bu hadis göstermektedir ki, saçı sarıya boyamak, Allah Resülü'nün nazarında kınadan da, kına ile ketemin karışımından da güzeldir. Nitekim sahabilerin çoğu sarıya boyamayı uygun görmüşlerdir. Hz. Ali, İbn Ömer, Ebu Hureyre bunlardandır.¹⁶¹ Bazı rivayetlerde sarı rengin safran ve vers bitkilerinden elde edildiği ifade edilmektedir. Hz. Peygamber de sakalını vers ve safranla boyamıştır.¹⁶²

Vers; Yemen taraflarında yetişen sarı renkli bir bitkidir. Safran da aynı şekilde boyacılıkta kullanılan sarı renkte bir bitkidir. Hadis, Allah Resülü'nün sakalını vers ve safranla boyadığını gösterir. Peygamber Efendimizin saçını ve sakalını boyayıp boyamadığı meselesi daha sonraki başlıklarda ele alınacaktır. Hz. Peygamber'in sakalını sarıya boyamasından hareketle bazı Sahabiler de sakallarını sarıya boyamışlardır. Zeyd b. Eslem şöyle demiştir: “İbn Ömer'i gördüm, sakalını sarıya boyuyordu. Ona niçin böyle boyadığını sorunca, şöyle dedi: ‘Resulullah'ı, sakalını

¹⁵⁸ Yusuf el Karadavi, *el-Helal ve'l Haram fi'l İslam*, Terc: Mustafa Varlı, Ankara 1970, s.103.

¹⁵⁹ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 282.

¹⁶⁰ Ebu Davud, Tereccül 19 (IV, 418); İbn Mace, Libas 34 (II, 1198).

¹⁶¹ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 288

¹⁶² Nesai, Zinet 67 (VIII, 186); Ebu Davud, Tereccül 19 (IV, 418).

böyle boyarken gördüm, en çok sevdiği boya da bu idi. Bununla elbisesini boyadığı da olurdu.”¹⁶³

Hadis kaynaklarında safran kullanımına izin veren ve yasaklayan farklı rivayetler yer almıştır. Mesela Abdurrahman’dan gelen rivayete göre Allah Resulü, üzerinde safran bulunan bu sahabiye ses çıkarmamış; onu ne tenkit etmiş, ne de yıkamasını emretmiştir.¹⁶⁴ Başka bir rivayete göre ise Resulullah, safran sürünen Ammar’ı yıkamaya göndermiş ve bu işlemi üzerinde boyanın eseri gidene kadar devam ettirmiştir.¹⁶⁵ Safran sürünmenin erkeklere yasak olduğunu ifade eden başka rivayetler de gelmiştir.¹⁶⁶

Buna göre rivayetler arasında ihtilaf meydana gelmiş olmaktadır. Bazı alimler, safran kullanan Abdurrahman’a Resulullah’ın ses çıkarmamasıyla ilgili rivayet, bazı alimler tarafından safranın erkekler için caiz olmadığına delalet eden diğer hadisler karşısında istidlale elverişli görülmemiştir.

İslam âlimleri, aralarında tearuz bulunan bu hadisleri uzlaştırmak için birçok görüş beyan etmişlerdir. Bazıları, Abdurrahman’ın üzerindeki safran izinin yeni evlendiği hanımından bulaşmış olması ihtimalini ileri sürmüştür.

İslam âlimleri, safranı vücuda mı, yoksa elbiseye mi sürmenin haram olduğu hususunda farklı görüşler ileri sürmüştür.

İmam Ebu Hanife, İmam Şafii ve tabilerine göre erkeklerin hem bedenlerinde hem de elbiselerinde safran kullanmaları haramdır. Konuyla ilgili hadislerin mutlak oluşu bu görüşe delildir. Malikilere göre ise haram olan, safranın bedende kullanılmasıdır. Bunların delili de, “Allah, bedeninde haluktan¹⁶⁷ eser bulunan bir adamın namazını kabul etmez.”¹⁶⁸ manasındaki hadistir.¹⁶⁹

Buna göre ağaran saçları boyamada kına, ketem, safran, vers gibi Peygamberimiz dönemine ait boyaların kullanılmasında dinen bir sakınca yoktur. Bu boyalar sonucunda kızıl, kahverengi, sarı ve siyah renkler ortaya çıkmıştır. Bunların

¹⁶³ Nesai, Zinet 17 (VIII, 140-141); Ebu Davud, Libas 15 (IV, 334).

¹⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, III,154.

¹⁶⁵ Davudoğlu, IX, 473; Müslim, Libas ve Zinet 77 (II, 1731).

¹⁶⁶ Müslim Libas ve Zinet 77 (II, 1731); Buhari Libas 33 (VII, 48); Nesai, Zinet 73 (VIII, 189).

¹⁶⁷ Hz. Peygamber döneminde kullanılan sarı renkli bir boya.

¹⁶⁸ Ebu Davud, Tereccül 8 (IV, 403).

¹⁶⁹ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 256

arasında kına ve ketemin kullanılmasının uygun olduğunu belirten hadisler olduğu gibi sarı rengin bunlardan daha güzel olduğunu açıklayan hadisler de bulunmaktadır. Bunlardan hangisinin kullanılacağı ise, kişinin estetik anlayışına ve yaşadığı dönemde ağırlıklı olarak kullanılan renklere göre değişiklik arz edebilir. Bu noktada Kadı İyaz'ın, kişinin bulunduğu yerde saç boyama âdetine göre boyama işleminin meşruluk kazanıp kazanmadığı, örf'e göre davranarak dikkat çekilmemesi gerektiğine dair görüşü önem arz etmektedir. Ayrıca boyamada kullanılan renkte kişinin niyetini safi tutması, insanlara genç görünerek onları aldatma düşüncesinden uzak hareket etmesi, gösteriş amacıyla farklı farklı kullanımların olmaması gerekir. Bu şekildeki bir boyama, İslam'ın gösterişten ve aldatmadan uzak olan ruhuna daha yakın olacaktır.

4. Saçın siyaha boyanması

İslam, saçın boyanmasına izin verirken siyaha boyanmasına ise çeşitli sebeplerle sıcak bakmamıştır. Saçın siyaha boyanması konusu, hadislerde farklı hükümlerle ifade edilmektedir. Bazı rivayetlerde siyah renk yasaklanırken, bazılarında izin verilmektedir. Ancak yasaklayıcı hadisler, izin veren hadislerden daha çoktur. Şimdi önce yasak hadislerini, ardından izin hadislerini kaydedeceğiz.

Cabir b. Abdullah'ın (r) rivayetine göre Hz. Ebû Bekr'in babası Ebu Kuhafe, Mekke'nin fethi günü Peygamber Efendimizin (s) huzuruna getirildi. Onun başı ve sakalı, saçlarının beyaz oluşu sebebiyle sağâme bitkisi gibiydi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s): “Bunu kadınlarından birisine götürün de saçının rengini değiştirsin, ancak siyah boyadan uzak tutunuz.” buyurdu.¹⁷⁰

İbn Abbas'tan (r) gelen rivayete göre Resulullah (s), ahir zamanda saç ve sakalını güvercin göğsü gibi siyaha boyayan bir kavmin geleceğini, onların cennetin kokusunu alamayacaklarını bildirmiştir.¹⁷¹

Ebu'd-Derda'nın rivayetine göre ise Allah Resulü (s), “Kim saçlarını siyaha boyarsa, Allah onun yüzünü kıyamet günü siyah kılsın.”¹⁷² diyerek siyah boyadan nehyetmiştir.

¹⁷⁰ Müslim, Libas 78 (II, 1731-1732); Nesai, Zinet 15 (VIII, 138); Ebu Davud, Tereccül 18 (IV, 415).

¹⁷¹ Ebu Davud, Tereccül 20 (IV, 418-419); Nesai, Zinet 15,(VIII, 138); Ahmed b. Hanbel I, 273.

¹⁷² Canan, VII, 483.

Bu hadisler, saçı ve sakalı boyamanın müstehab olduğunu ifade etmekle beraber siyaha boyamanın caiz olmadığına delalet etmektedir. Konuyla ilgili hadisler, İslam âlimleri arasında çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Âlimlerin büyük çoğunluğu saçı ve sakalı siyaha boyamanın mekruh olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte İmam Şafii, beyaz kılları siyaha boyamayı haram, Hanefiler zaruret olmadan saçın siyaha boyanmasını tahrimen mekruh, savaşta düşmana karşı daha heybetli görünmek gibi maslahatın bulunduğu hallerde caiz, Malikiler ve Hanbeliler ise siyah dışında bir renkle boyamayı müstehap saymışlardır.

Mekruh görüşünü benimseyen alimler, ahir zamanda saç ve sakalını siyaha boyayan bir kavmin geleceğine dair hadisin isnadındaki Abdülkerim'in zayıf olduğunu, bu sebeple hadisin istidlale elverişli olmadığını, dolayısıyla saç ve sakalı siyaha boyamanın haram değil, mekruh olduğunu söylemişlerdir. Bazı âlimler, siyaha boyama konusunda erkekle kadını farklı mütalaa etmişler ve erkeklerin aksine kadınların saçlarını siyaha boyamalarının caiz olduğunu ifade etmişlerdir. el-Halimi bu görüşü benimseyen alimlerdenidir.¹⁷³

Bu arada yasak hadisleri yanında siyah boyaya izin veren rivayetler de vardır. Süheyb el-Hayr'ın (r) rivayetine göre Resulullah (s) şöyle buyurmuştur: “(Ağaran saç ve sakallarınızı) boyamada kullandığınız en iyi boya şüphesiz şu siyahtır. Çünkü o, kadınlarınızı size karşı daha çok rağbet ettirici ve düşmanınızın içinde de hakkınızda daha çok korku doğurucudur.”¹⁷⁴

Ancak yukarıda kaydettiğimiz Cabir'in siyah renkten kaçınılmasını tavsiye eden hadisi, Süheyb'in bu hadisinden daha kuvvetli bir delil sayılmış ve bu hadise tercih edilmiştir. Bundan dolayı âlimlerin ekserisi saçı siyaha boyamanın mekruhluğuna hükmetmişlerdir.¹⁷⁵

Bazı âlimler “Yahudi ve Hıristiyanlar saç ve sakallarını boyamazlar. Siz onlara muhalefet ediniz.” hadisinde renk tahsisi yapılmadığını dolayısıyla saçın siyaha boyanabileceğini ifade etmişlerdir. Nitekim aralarında Sa'd b. Ebu Vakkas, Ukbe b.

¹⁷³ Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*, <http://www.darulkitab.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhii/indexana.htm>, 22.05.2010.

¹⁷⁴ İbn Mace, Libas 33 (II, 1197).

¹⁷⁵ Hatipoğlu, IX, 405.

Amir, Hasan, Hüseyin ve Cerir'in bulunduğu alimler, saçını siyaha boyamaya cevaz vermişlerdir.¹⁷⁶

İbn Ebi Asım'a göre yukarıda kaydettiğimiz İbn Abbas hadisi, saçını siyaha boyamayı yasaklamamıştır. Hz. Peygamber (s) bu hadiste, ileride saçını sakalını siyaha boyayan bir kavmin geleceğini ve bu kavmin cennetin kokusunu alamayacaklarını haber vermiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in (s), Ebû Kuhâfe için söylediği "siyahtan uzak durun" hâdisi, saçının beyazlığı çirkin görünecek kadar yaşlı olanlarla ilgili olup umuma şamil değildir. Nitekim İbn Şihab (ö. 124/742), "Yüz taze olduğu zaman (saçını sakalını) siyaha boyardık; yüzler değişip, dişler sallanınca bunu terk ettik." diyerek siyaha boyama ile ilgili yasağın yaşlılara has olduğunu bildirmiştir.¹⁷⁷

Sahâbîlerden ve tabîlerden saçını siyaha boyayanların mevcudiyeti, bunun haram olduğu fikrini zayıflatmaktadır. Bunun yanında saçını siyaha boyamanın mutlak olarak caiz olduğunu söyleyen âlimler vardır. Daha öncede ifade ettiğimiz gibi alimler bu görüşlerini, Yahudi ve Hıristiyanlara muhalefet olsun diye saçını boyanmasını tavsiye eden hadise dayandırmışlardır. Bazı âlimler de saçını siyaha boyamanın, yaşlı erkek veya yaşlı kadının genç görünerek evlenmek istediği kimseyi kandırmak amacıyla yapıldığı takdirde caiz olmadığını söylemişlerdir. Konu üzerinde o kadar çok tartışma yapılmıştır ki, hatta saçını siyaha boyamanın cevazına dair kitap bile telif edilmiştir.¹⁷⁸

Sonuç olarak saç boyama meselesinde belirleyici olarak örfü gören Kadı İyaz'ın düşüncesinden hareketle, "bir yerdeki örf, siyah boyayı uygun görüyorsa siyah boyayı kullanmada bir sakınca yoktur, ancak hoş karşılamıyorsa siyah boyadan kaçınılması gereklidir" denilebilir. Ayrıca saçını beyazlayan genç kimselerin saçlarını siyaha boyamasında herhangi bir mahzur görülmemiştir.¹⁷⁹ Bununla birlikte âlimler, saçını siyaha boyama, üçüncü şahısların yanlış anlamasına ve aldanmasına yönelik yapılmadığı ve bu düşünceye yol açmadığı takdirde cevazında mütereddit

¹⁷⁶ Aynî, Bedruddîn Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed, 'Umdetu'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî, b.y.y., b.t.y., XII, 50 (Dâru'l-fikr).

¹⁷⁷ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 289.

¹⁷⁸ Keskin, s. 44. bkz.: Bu konuda İbn Ebî 'Âsım, *Kitâbu'l-hidâb*.

¹⁷⁹ Yusuf el-Karadavi, s. 103.

davranmışlardır. Kadınların saçlarını siyaha boyaması ise umumiyetle caiz görülmüştür.¹⁸⁰

5. Hz. Peygamber'in saç ve sakalını boyayıp boyamadığı meselesi

Allah Resulü'nün saçlarını boyayıp boyamadığı konusu ihtilafıdır. Boyadığını belirten bazı hadisler olduğu gibi, boyamadığını ifade eden hadisler de vardır. Ancak çoğunluk tarafından kabul edilen görüş, Resulullah'ın (s) saç ve sakalının boyanacak kadar ağarmadığı ve beyaz kıllarının sayılabilecek kadar az olduğu ve dolayısıyla boyamadığıdır.

Bununla birlikte hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'in (s) saç ve sakalını boyadığını düşündürecek türden rivayetler yer almıştır.

Daha önce zikrettiğimiz rivayetlerden birisine göre Zeyd b. Eslem (r), İbn Ömer'i sakallarını sarı renge boyarken görünce, "Ey Ebu Abdurrahman! Sakalını sarı renge mi boyuyorsun?" diye sormuş. Bunun üzerine İbn Ömer, "Resûlullah'ı (s), sakalını bununla boyarken gördüm. O, bu renk boyayı severdi."¹⁸¹ demiştir.

İbn Ömer'den gelen başka bir rivayete göre, Allah Resulü sakalını vers ve safranla boyamıştır.¹⁸²

Hz. Peygamber'in saçını boyadığına dair en çok üzerinde durulan rivayet, Ümm Seleme'nin yanında bulunan Resulullah'ın boyanmış saçıdır. Osman b. Abdullah b. Mevhib şöyle demiştir: "Ben Ümmü Seleme'nin yanına girdim. O bizlere, Hz. Peygamber'in (s) saçlarından bir miktar boyanmış saç çıkarıp gösterdi."¹⁸³ Diğer bazı rivayetlerde ise Allah Resulü'nün sakalına kına yaktığı ifade edilmektedir.¹⁸⁴

Dikkat edilirse, yukarıdaki rivayetlerde Hz. Peygamber'in saçlarını boyadığına dair açık bir ifade yer almamıştır. Sadece Ümm Seleme'nin, Allah Resulü'nden kalma saç çıkarıldığı ve bunun da boyalı olduğu ifade edilmiştir. Resulullah'ın sakalını ise vers, safran veya kına ile boyadığı rivayetlerde açık bir şekilde

¹⁸⁰ Keskin, s. 44.

¹⁸¹ Nesai, Zinet 17 (VIII, 140-141); Ebû Davud, Tereccül 19 (IV, 418); İbn Mace, Libas 34 (II, 1198).

¹⁸² Ebû Davud, Tereccül 19 (IV, 418).

¹⁸³ Buhari, Libas 66 (VII, 57).

¹⁸⁴ Nesai, Zinet 16 (VIII, 139-140), Ebû Davud, Tereccül 18 (IV, 416-417).

belirtilmiştir.

Bu arada Hz. Peygamber'in saçlarını boyamadığına dair hadis kaynaklarında bazı rivayetler yer almıştır. Bu rivayetlerde genellikle Allah Resulü'nün saç ve sakalının boyanacak kadar ağarmadığı, ağaran kıllarının sayılacak kadar çok az olduğu, dolayısıyla boyamadığı ifade edilmiştir. Bu konu, Hz. Peygamber'e on yıl hizmet eden Enes b. Malik'e sorulmuş, o da Allah Resulü'nün saç ve sakalının az miktar dışında ağarmadığını söylemiştir. Nitekim Muhammed b. Sirin, Enes b. Malik'e Hz. Peygamber'in saç ve sakalını boyayıp boyamadığını sormuş, o da "Peygamber (s) az bir şeyden başka saç sakal ağarmasına ulaşmadı." demiştir.¹⁸⁵ Yine Ebu Cuhayfe ve Enes b. Malik'ten gelen rivayetlerde Resulullah'ın sakalının ön kısmında çok az bir miktar beyazlama olduğu ifade edilmiş; hatta Enes, bunun 17 veya 20 tel olduğunu söylemiştir.

Humeyd şöyle demiştir: "Enes b. Mâlik'e, 'Resulullah (s) (saç ve sakalını) boyadı mı?' diye soruldu. Enes, ' Resulullah sakalının ön kısmında on yedi veya yirmi kadar saç telinden başka, saç - sakal ağarmasını görmedi.' diye cevap verdi."¹⁸⁶

İslam âlimlerinin çoğu, Enes b. Malik'in rivayetine dayanarak Resulullah'ın saç ve sakalını boyamadığı görüşünü benimsemişlerdir. Bazıları ise Ümm Seleme rivayetinden hareketle boyamanın vuku bulduğunu söylemişlerdir.

Ümm Seleme rivayeti üzerinde çeşitli yorumlar yapılmıştır. İsmâili (ö. 371/982), Ümm Seleme hadisi hakkında şöyle demiştir: "Bu hadiste, Resulullah'ın (s) saç ve sakalını kına ve ketem ile boyadığına dair bir beyan yoktur. Ümm Seleme, Hz. Peygamber'in saçını yanında hatıra olarak saklarken zaman zaman sarı renkli güzel kokular sürmüş ve bu kokuların tesiri ile de saçın rengi kızıllaşmıştır. Eğer böyle ise mesele yok. Çünkü Hz. Peygamber'in (s) saç ve sakalını boyamadığına dair Enes b. Malik hadisi daha sıhhatlidir."¹⁸⁷ Kadı İyaz da aynı görüşü benimsemiştir.

Ümm Seleme'nin yanındaki saçın, sürülen koku sebebiyle renk değiştirdiğine dair görüşü, Enes b. Malik'in, kızılığın boyamadan değil de Resulullah'ın sürdüğü

¹⁸⁵ Buhari, Libas 66 (VII, 56-57).

¹⁸⁶ İbn Mace, Libas 35 (II, 1198).

¹⁸⁷ Hatipoğlu, IX, 402.

kokunun etkisinden dolayı olduğunu belirten rivayet de desteklemektedir.¹⁸⁸

Benzer bir görüş, Cabir b. Semure'den gelen rivayette de dile getirilmektedir. Nitekim Cabir b. Semure'ye, Allah Resulü'nün saçlarında beyaz kılların olup olmadığı sorulunca, "Hz. Peygamber'in (s) başında ve sakalında ancak ağarmış birkaç tane saç vardı. Saçlarını yağladığında o yağ onları gizledi." demiştir.¹⁸⁹

İbn Hacer el-Askalani, Cabir b. Semure'den gelen bu hadisten yola çıkarak şu değerlendirmeyi yapmıştır: "O halde Allah Resulü'nün saçlarını boyadığını kabul edenler, önce saçları arasındaki beyaz kılları görmüşler, sonra sürdüğü o yağ beyaz kılları gizleyince, saçlarını boyadığını zannetmişlerdir."¹⁹⁰

Bazı âlimler ise bu iki grup hadis arasında görülen ihtilafı gidermek için çeşitli yorumlar yapmışlardır. Taberi, bu iki hadisin arasını uzlaştırmak için şöyle demektedir: "Ümm Seleme hadisinin zahirine ve İbn Ömer hadisine göre Resul-i Ekrem (s) saç ve sakalını boyamıştır. Bu gibi raviler, gördüklerini ve müşahedelerini nakletmişlerdir. Resulullah'ın (s) saç ve sakalını boyamadığını rivayet eden Enes gibi zatlar da gördükleri durumu rivayet etmişlerdir. O, çoğu zaman boyamamıştır. Buna göre bu raviler, ekseri zamandaki durumu bildirmişlerdir."¹⁹¹

Sonuç olarak Hz. Peygamber (s) saçını boyamamış, sakalını ise nadiren boyamıştır. Zaten saç ve sakalında boyamayı gerektirecek derecede bir beyazlık oluşmamıştır. Konu ile ilgili muhtelif olan rivayetler ise, her sahabinin kendi gördüğü durumu nakletmesinden kaynaklanmıştır.

¹⁸⁸ Buhari, Menakıb 23 (IV, 164).

¹⁸⁹ Nesai, Zinet 29 (VIII, 150); Müslim, Fedail 30 (II, 1795).

¹⁹⁰ İbn Hacer, X, 366.

¹⁹¹ Hatipoğlu, IX, 403.

II. DÖVME YAPMAK

İnsanı en güzel şekilde yaratan Allah (cc), onun daha güzel görünmesi için süslenmesine izin vermiştir. Bunun için insanlar, tarih boyunca çeşitli süslenme şekilleri geliştirmişlerdir. İnsanların süslenme amacıyla yaptıkları işlemlerden biri de dövmedir. İnsan vücudunun yüz, ayak, kol ve el gibi muhtelif yerlerinde bulunup dinsel, büyüsel ve sosyal statü anlamalarını da barındıran dövme, derinin iğne veya sivri aletlerle istenilen şekle uygun olarak delinip, üzerine mürekkep ve/veya çivit dökülmesi suretiyle yapılmaktadır.

İnsanlar, eski zamanlarda dövme ile bedenlerine çeşitli şekil ve suretler yaparak inançlarını ve görüşlerini ifade etmekte ve böylece bir güç kazandıklarına inanmaktaydılar. Cahiliye Arapları arasında çok yaygın olan bu yöntem, insanların vücutlarına, tapındıkları put resimlerini kazımalarına kadar ilerlemiştir. Ancak dövme, bütün dinler tarafından yasaklanmıştır. Tevrat'ta, "Ölümler için bedeninizde yara açmayın, dövme işareti koymayın" şeklinde bir emir yer almaktadır.¹⁹² Hıristiyanlıkta da dövme yasak olarak kabul edilmiştir. Kur'an'da konu ile ilgili bir hüküm yer almamakla birlikte Allah Resulü dövmeyi yasaklamış, onu yapan ve yaptıranları lanetlemiştir. Dövme ile ilgili hadisler, hadis kaynaklarının değişik bölümlerinde; Buhari ve Müslim'de libas, Tirmizi'de libas ve edeb, Ebu Davud'da tereccül, Nesai'de zinet ve İbn Mace'de nikâh bölümlerinde yer almıştır.

Bu hadislerde dövme, başka eylemlerle birlikte ele alınmış ve dövme yapan-yaptıranlar lanetlenmiştir. Bu rivayetlerden birine göre İbn Ömer şöyle demiştir: "Resulullah (s), saç ekleyenle ekletene, dövme yapanla yaptırana lanet etmiştir."¹⁹³

Başka rivayetlerde de dövme yasaklanmış ve yapan-yaptıranlar aynı şekilde lanetlenmiştir.¹⁹⁴ Hz. Peygamber'in lanetinden cesaret alan bazı sahabiler, dövme

¹⁹² Levililer 19, 28

¹⁹³ Müslim, Libas ve Zinet 118 (II, 1677).

¹⁹⁴ Buhari, Libas 86, 87 (VII, 63-64); Nesai, Zinet 25 (VIII, 147-148).

yapan ve yaptıranlara lanet okumuştur. Bu sahabilerden biri olan Abdullah b. Mesud şöyle demiştir: “Güzelleşmek (estetik) için dövme yapan ve yaptıran kadınlara, kaşlarından (yüzünden tüy) yolan ve yolduran kadınlara, dişlerini seyreltip incelten kadınlara, böylece Allah’ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara Allah lânet etsin.”¹⁹⁵

Dövmeyi ifade etmek üzere hadislerde el-vâşime ve el-müstevşime kelimeleri kullanılmıştır. el-Vâşime, deriyi iğne gibi sivri uçlu bir şeyle delip içerisine barut veya sürme doldurarak dövme işlemini yapan kadın, el-müstevşime ise, vücuduna dövme yaptıran kadın anlamındadır.¹⁹⁶ Dövmeyi yapan ve yaptıran kimselerin lanetlenmiş olması, bu fiilin yasak olduğunu gösterir. Dövme hem bayanlara hem de erkeklere haram kılınmıştır. Ancak henüz buluğa ermemiş çocuklara yapıldığı takdirde, günah sadece yaptıran için geçerlidir.

Dövmenin yasaklanmasının nedeni, Allah’ın yarattığı tabii güzelliği beğenmeyip fitratı kalıcı olacak şekilde değiştirmek ve bunu vücuda eziyet vererek yapmaktır.¹⁹⁷ Bazıları bu yasağın, Resulullah devrinde dövme işaretlerinde bazı put resimlerinin kullanılması sebebiyle getirildiğini söylemektedir.¹⁹⁸ Nevevi, dövme yapan ve yaptıranın haram işlemiş olduğunu ve bu sebeple hemen tövbe etmesi gerektiğini söylemiştir. Dövme yapılan yerin pis olduğu görüşünü ileri süren Nevevi, ilaçla izalesinin mümkün olduğu durumlarda dövmenin hemen izale edilmesi gerektiğini belirtmiş, ancak uzva zarar verme durumunda bırakılabileceğini ifade etmiştir.¹⁹⁹ İslam âlimleri dövme yapmayı ve yaptırmayı büyük günahlardan saymış, dövmenin ancak herhangi bir hastalığa iyi gelme gibi zaruret halinde yapılabileceğini söylemişlerdir.²⁰⁰

Başta Şafiiler olmak üzere fukahanın çoğunluğu, dövme yapılan yerde kan toplandığından dolayı dövme yerinin necis olduğunu söylemişlerdir. Hanefiler dövmeyi necis bir şeyle boya yapmaya benzetmişlerdir. Ancak su ile temizlendikten

¹⁹⁵ Buhari, Libas 85-87 (VII, 63-64); İbn Mace, Nikâh 52 (I, 639-640); Ebû Davud, Tereccul 5 (IV, 397); Nesai, Zinet 24-26 (VIII, 146-148); Ahmed b. Hanbel, I, 415-434; Tirmizi, Edeb 33 (V, 104-105).

¹⁹⁶ Hatipoğlu, V, 475.

¹⁹⁷ Kamil Miras, *Tecrid-i Sarih*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1987, V, 352.

¹⁹⁸ http://www.mustafaislamoglu.com/370_Estetik-Cerrahi.html, 20.03.2009.

¹⁹⁹ Yeni-el-Kayapınar, XIV, 243.

²⁰⁰ İbn Hacer el-Heytemi, I, 390.

sonra bedende izinin kalması namaza engel olmaz.²⁰¹

Dövmenin yapıldığı yerde kan biriktiği için bunun gusle ve abdeste mani olup olmadığı tartışılmış ve neticede dövme, derinin altında kaldığı, deri üzerinde tabaka oluşturmadığı için gusle ve abdeste mani olmadığı hükmüne varılmıştır.

Günümüzde dövme yapımının kolaylaşmasıyla birlikte dövme yapanların sayısında artış gözlemlenmektedir. İslam'ın tasvip etmemesine rağmen dövme, bazı dindar kimseler arasında da uygulanmaktadır. Genel olarak günümüz İslam alimleri dövmenin yasak olduğu konusunda hemfikirdirler. Ancak bazıları, Kur'an'da dövme ile ilgili herhangi bir yasağın olmayışı, Resulullah'ın lanet etmeyeceği ve Allah'ın insanları süslenmeye teşvik ettiğinden hareketle dövmenin haram değil, olsa olsa mekruh sayılması gerektiğini söylemiştir.²⁰² Çağdaş İslam Hukukçularından Hayreddin Karaman, İslamiyet'in insana zarar veren, eziyet eden durumları kabul etmediğini, bu nedenle deri altına iğnelerle yapılan dövmenin insana eziyet olduğu için kabul edilemeyeceğini söylemiş, ancak boyama şeklinde deri üzerine yapılan dövmede bir sakınca olmadığını ifade etmiştir. Karaman ayrıca, "Masum şekiller önemli değil, ancak yapılan dövmenin inanç ve ahlaki sınırları olmalı. Haç figürü dinen uygun olmaz. Müstehcen bir şekil de uygun olmaz."²⁰³ diyerek dövme şekillerinin İslam'ın tasvip ettiği ölçüler ve ahlaki sınırlar içerisinde olması gerektiğini belirtmiştir.²⁰⁴

Sonuç olarak dövmenin fitratta kalıcı bir değişiklik meydana getirmesi ve dövme yaparken vücuda eziyet olması sebebiyle İslam dininde hoş karşılanmamış ve haram kabul edilmiştir. İslam alimleri dövme gidermek mümkün olan durumlarda dövmenin giderilmesi gerektiğini ifade etmiş, ayrıca dövmenin abdest ve gusle mani olmadığını söylemişlerdir.

²⁰¹ İbn Abidin, Muhammed Emîn bin Ömer bin Abdülazîz, *Reddül-Muhtar*, Şamil Yayınları, İstanbul 1994, V, 140.

²⁰² Süleyman Ateş, Vatan Gazetesi, Makale ve Köşe Yazıları, 26 Mayıs 2006, <http://makale.turkcebilgi.com/kose-yazisi-85644-suleyman-ates-dovme-ibadete-engel-degildir.html>, 20.03.2009.

²⁰³ <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00194.htm>, 18.03.2009.

²⁰⁴ Hayreddin Karaman, *Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar*, İz Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 52.

III. TÜYLERİ YOLMAK

Temizlik, iman ve ibadetin temel esaslarından biri olarak İslam'ın teşvik ettiği bir konudur. Özellikle maddi temizlik, bir kısım ibadetlerin ön şartı olarak kabul edilmiş ve temizlik şartı yerine getirilmediği takdirde Allah'ın huzuruna çıkmak uygun görülmemiştir.

Bu başlıkta, beden temizliği olarak sakal ve bıyık ile kasık ve koltuk altı gibi özel yerlerdeki kılları kesmek konusunu işleyeceğiz. Konu hadis kaynaklarının libas, tereccül, zinet, edep ve taharet gibi bölümlerinde yer almıştır. Önce özel yerlerdeki kılları almanın hükmüne değinecek, ardından da sakal ve bıyık konusunu inceleyeceğiz.

A. Vücutun Belli Yerlerindeki Tüyleri Yolmak

İnsan yapısının doğası gereği kasık, koltuk altı, bacak vb. vücutun belirli yerlerinde çıkan kıllar, zamanla uzayarak çirkin bir görünüm arz edebilmektedir. Bu çirkin görünümü ve kılların çoğalmasından dolayı oluşan kötü kokuyu yok etmek ve böylece insanların birbirlerini rahatsız etmelerini engellemek için bu kılların belirli zamanlarda giderilmesi gerekmektedir. Hz. Peygamber, çeşitli hadislerinde meseleye değinmiş ve etek tıraşı olmayı ve koltuk altı kıllarını almayı fitri davranışlar arasında saymıştır. Bu konuda Ebu Hüreyre, Hz. Aişe,²⁰⁵ İbn Ömer,²⁰⁶ Enes b. Malik²⁰⁷ ve Ammar b. Yasir'den²⁰⁸ rivayetler gelmiştir.

Ebu Hüreyre'nin rivayetine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Fitrat hasletleri beştir; sünnet olmak, etek tıraşı olmak, bıyığı kırmak, tırnakları kesmek ve koltuk altlarını yolmak.”²⁰⁹

²⁰⁵ Ebu Davud, Taharet 29 (I, 44); İbn Mace, Taharet 8 (I, 107-108).

²⁰⁶ Buhari, Libas 64 (VII, 56).

²⁰⁷ Tirmizi, Edep 15 (I, 92); Müslim, Taharet 51 (I, 222).

²⁰⁸ İbn Mace, Taharet 8 (I, 107-108).

²⁰⁹ Buhari, Libas 64 (VII, 56); Müslim, Taharet 39 (I, 218); Tirmizi, Edep 14 (I, 91); Ebu Davud, Tereccül 16 (IV, 412-413); Nesai, Taharet 10 (I, 14); İbn Mace, Taharet 8 (I, 107-108).

Fitrattan sayılan hasletlerin sayısı rivayetlerde farklılık göstermektedir. Bu sayılar üç, dört, beş ve on gibi farklı rakamlarla ifade edilmektedir. Bu farklılığın, hadisin mana ile rivayetinden veya Hz. Peygamber'in farklı zamanlarda farklı fitrat hasletlerini saymasından kaynaklanmış olması muhtemeldir. Rakamların değişmesi, fitrata ait hasletlerin belirli sayıda olmayıp değişebileceğini gösterir.

Allah Resulü'nün fitrat kavramıyla neyi kastetmiş olabileceği hakkında İslam âlimleri değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlere göre fitrat; ilk yaratılış, sünnet veya din anlamlarına gelmektedir.²¹⁰ Fitrat, insanlığın yaratılışıyla beraber getirdiği insana has özelliklerdir. Allah, bu özellikleri insan olmak haysiyetiyle bütün insanların yaradılışlarında esas ve müşterek olarak yaratmıştır. Dıştan tesirlerle fertlerin kazandıkları bir kısım özel seciye ve huylar değildirler.

Kasık ve koltuk altı tıraşının fitrattan olduğunu ifade eden hadisler, fitrattan olan bu şeyleri yapan kişinin, Allah'ın yaratmış olduğu asli fitrat ile muttasıf olduğuna işaret etmektedir. Bundan maksat ise, insanları fitrat sayılan işe teşvik etmek, onların en mükemmel sıfatları takınıp en güzel suret üzere olmalarını sağlamaktır.²¹¹

Kasık tıraşı olmak sünnettir. Ancak bu tıraşın hangi usulle olacağı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Çoğu âlimler bu konudaki sünnetin, hem erkeğin hem de kadının ustura ile tıraş olmasıdır, demişlerdir. Erkek için evla olanın tıraş etmek, kadın için ise uygun olanın yolmak olduğunu söyleyenler de vardır. Ancak kılları giderecek herhangi bir yol ile de sünnet gerçekleştirilmiş olur. Bunun jilet, macun, nevra ve vücuda zarar vermeyecek herhangi bir ilâçla yapılmasında mahzur yoktur. Maksat, kılların izale edilmesidir.²¹²

Koltuk altındaki kılları yolmak da İslam âlimlerinin ittifakı ile sünnettir. Tıraş etmekle sünnet yerine gelmiş olsa da Ayni (ö. 855/1451), "Gücü yetenler için yolmak daha iyidir" demiştir. Acı çekenlerse, tıraş ederek bu sünneti yerine

²¹⁰ İbn Hacer, X, 351.

²¹¹ Canan, VII, 523.

²¹² M. Tayip Okiç, *İslam'da Kadın Hakları*, Rehber Yayınları, Ankara 1993, II, 93.

getirirler.²¹³ Nitekim İmam Şafii, “Ben sünnetin yolmak olduğunu biliyorum, fakat onun vereceği ağrıya tahammülüm yok.” diyerek tıraş usulünü tercih etmiştir.²¹⁴

Kanaatimizce gerek etek, gerekse koltuk altı kıllarını herhangi bir yolla izale etmekte mahzur yoktur. Zira burada önemli olan, kılların temizlenmiş olmasıdır, temizleme usulü değil. Nitekim bir rivayette Hz. Peygamber’in hamam otu kullandığı rivayet edilmiştir.²¹⁵ Ancak kılları ateşle yakmak, bedene acı vereceği için uygun görülmemiştir.

Günümüzde ağda, epilasyon, cımbız ve tüy dökücü krem gibi kılları yok etme yöntemlerinden herhangi biri tercih edilebilir. Lazerle epilasyon yaparak kılları kökünden yok etmek ise, fitratın aksi sayıldığından ve özel yerlerde, özellikle kasıkta yapıldığı takdirde bu işi yapan yabancı birinin görmesi söz konusu olacağından uygun görülmemiştir.²¹⁶

Tüylerin hangi aralıklara temizlenmesi konusu hadislerde yer almış ve Enes b. Malik’in rivayetine göre Allah Resulü, bıyıkları kısaltma, tırnakları kesme, etek ve koltuk altı kıllarını tıraş etmeyi kırk günden fazla bir zamana bırakmamayı emretmiştir.²¹⁷ Buna göre yukarıda sayılan temizlik işleri en geç kırk gün içinde yerine getirilmelidir. Kırk gün aşıldığı takdirde sünnete muhalefet edilmiş olur.

İmam Nevevi bu konuda şöyle demiştir: “Burada temizliklerin kırk günde bir yapılmasından ziyade, ihmalinin kırk günü geçmemesi gerektiği ve temizlik zamanının duruma ve şahıslara göre değişiklik arz edebileceği kastedilmiştir.” Şevkani de, Resulullah’ın (s) belirlediği günün, vakitlendirme süresi olduğunu, kırk günü aşmanın caiz olmadığı gibi, kırk güne kadar belirtilen yerleri tıraş etmeyen, tırnaklarını kesmeyen kimsenin de sünnete muhalefet etmemiş olacağını söylemiştir.²¹⁸

²¹³ Yeni-el-Kayapınar, I, 106.

²¹⁴ Davudoğlu, II, 359-360; Okiç, II, 95.

²¹⁵ İbn Mace, Edep 39 (II, 1235)

²¹⁶ http://www.cevaplar.org/index.php?khide=visible&sec=71&sec1=88&yazi_id=6089, 02.05.2009.

²¹⁷ Müslim, Taharet 51 (I, 222); Tirmizi, Edeb 15 (V, 62-63); Nesai, Taharet 14 (I, 15-16); Ebu Davud, Tereccül 16 (IV, 412-413).

²¹⁸ Şevkani, I, 132.

Hz. Ali'den gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber, kasık ve koltuk altı kıllarının Perşembe gününde kesilmesini tavsiye etmiştir.²¹⁹ Perşembe gününde kesilmesinin tavsiye edilmesi, Cumaya hazırlık ve temiz bir bedenle namaza gitme amacına matuf olmalıdır. Bununla birlikte başka günlerde de kesilmesi caizdir.

Bu arada bayanların, bacaklarında biten kılları alması, eşin isteğine bağlı kılınmış, eşin istemesi halinde bacaklardaki kılları yolmak müstehap kabul edilmiştir.

Netice itibariyle temizliğe önem veren İslam dini, maddi temizliği, manevi temizliğe ulaşmanın vasıtası olarak görmüş ve Müslümanları bu noktada teşvik etmiştir. Kasık ve koltuk altında biten tüyleri yolmak fitrattan kabul edilmiş, onlara müdahale etmemek sağlık, estetik ve çevreyi rahatsız etme açısından uygun görülmemiştir. Kasıktaki kılları yok etmede ustura, koltuk altındaki kılları yok etmede ise yolma usulü tavsiye edilmekle birlikte farklı yöntemlerin kullanılmasında bir sakınca bulunmamaktadır. Amaç, kılların izale edilerek temizliğin sağlanmasıdır. Tüyleri yolmanın zamanı hakkında azami süre olarak kırk gün belirtilmiş olmakla beraber bu süre kılların yok edilmesi için izin verilen en son müddettir.

B. Sakal ve Bıyığı Keskme

Resulullah (s) döneminde Arap Yarımadası'nda yaşayan kabilelerin çoğu sakal bırakırdı. Yüzde tüy bitmeye başladığı günden itibaren sakal kendi haline terk edilir; kişilerin, aile ve aşiretlerin kendi âdet ve gelenekleri doğrultusunda uzayan sakala çeki düzen verilirdi. Bir kısmı da hiç dokunmayıp salıverirdi.

Allah Resulü sakal ve bıyığı, Müslümanlara yeni bir kimlik oluşturmada ayırıcı bir unsur olarak değerlendirmiş ve sakal ve bıyığın nasıl olması gerektiği hususunda bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Konu ile ilgili hadislere baktığımızda genellikle sakalın uzatılması, bıyığın kısaltılması emredilmektedir. Konu, farklı sahabilerin rivayetlerinde yer bulmuştur.

İbn Ömer'den gelen rivayete göre Hz. Peygamber, "Müşriklere (bir rivayette Mecusilere)²²⁰ muhalefet edin. Bıyıkları kazıyın, sakalları serbest bırakın."²²¹

²¹⁹ Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*, <http://www.darulkitab.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhi/indexana.htm>, 22.05.2010.

²²⁰ Müslim, Taharet 55 (I, 222).

²²¹ Buhârî, Libâs 64 (VII, 56); Müslim, Taharet 54 (I, 222); Malik, Şa'ar 1 (II, 947); Ebü Dâvud, Tereccül 16 (IV, 413); Tirmizî, Edeb 18 (V, 95); Nesai, Taharet 15 (I,16).

buyurmuştur. Allah Resulü burada sakalı uzatmayı ve bıyığı kısaltmayı, gayr-ı Müslimlere muhalefet esasına dayandırmış ve Müslümanlara yeni bir kimlik oluşturmada sakal ve bıyığı ayırıcı bir unsur olarak değerlendirmiştir.

Bıyıkları kısaltma geleneği çok eskilere dayanmaktadır. Bir hadiste bu gelenek Hz. İbrahim'e kadar dayandırılmıştır.²²²

Sakalın nasıl kesileceği konusu hadislerde yer almış ve Resulullah'ın hem enine hem de boyuna sakalını kestiği ifade edilmiştir.²²³

Bazı rivayetlerde bıyığın derince kırılması fitrattan olarak değerlendirilmiş,²²⁴ bir rivayette ise Allah Resulü, "Kim bıyığından almazsa bizden değildir."²²⁵ buyurmuştur. Bu hadis şarihler tarafından, "kişi bizim sünnetimizle amel edenlerden değildir" şeklinde açıklanmıştır. Zira sünneti terk eden tekfir edilmez.²²⁶

Yukarıdaki rivayetlerden anlaşıldığına göre Müslüman erkekler, kendilerine özgü bir kimlik işareti olarak sakalı bırakacak, bıyığı ise kısaltacaktır. Ancak bunun nasıl olacağı hususu rivayetlerde farklı olduğu için İslam âlimleri bu konuda değişik görüşler ileri sürmüşlerdir.

Bıyıkların kısaltılmasının emredildiği hadiste kısaltma tabiri, ehfu ^{أحفوا} kelimesiyle ifade edilmiştir ki bu, iyice kısaltmak, aşırı gitmek, yani dipten kesmek manasındadır. Bu kelime tamamen kazıma manasını da içermektedir. Selef âlimlerinin birçoğu hadisteki tabirden hareketle bıyıkların dipten kesilmesini uygun görmüştür. Hadisteki bu ifade, sünnete uygun olanın bıyığı kökten kazımak olduğunu söyleyenlerce delil olarak kullanılmıştır. Bazı âlimler de sadece bıyığın kenarlarından kırıldığı, İbn Ömer hadisi ve müsle hadisinden yola çıkarak bıyıkları kazımanın doğru olmadığını ve hadisteki bıyık kısaltmaktan maksadın dudağın üzerinde uzayanı almak olduğunu belirtmişlerdir.²²⁷ Hanefilerden bazıları ve İbn Hazm (ö.456/1064) ise, bıyığı kesmenin farz olduğunu ileri sürmüşler ve delil olarak da "Kim bıyığını kesmezse bizden değildir." hadisini göstermişlerdir.²²⁸

²²² Tirmizi, Edep 16 (V, 93).

²²³ Tirmizi, Edep 17 (V, 94).

²²⁴ Buhari, Libas 63 (VII, 56).

²²⁵ Tirmizî, Edeb 16 (V, 93); Nesai, Taharet 13 (I, 15).

²²⁶ Canan, VII, 513.

²²⁷ Canan, VII, 512.

²²⁸ Yeniél-Kayapınar, I, 102.

Nevevi ise bu konuda şöyle demiştir: “Bıyıkların kesilmesinde uygun görülen, dudağın kenarları görülünceye kadar kökünden olmamak kaydıyla kesmektir. Hadisteki ‘kesiniz’ rivayeti, ‘dudaklardan sonra uzayan kısmı izale ediniz’ anlamındadır.”

Taberi, farklı bu iki görüşü birleştirerek şöyle demiştir: “Sünnet, her iki tarza da delalet eder, arada herhangi bir tearuz da söz konusu değildir. Çünkü kass, yani kesmek emri, bıyığın bir kısmının alınmasına delalet eder; i‘fâ’ yani kazımak ise, tamamının kesilmesine delalet eder. Her iki rivayet de sabittir, öyle ise kişi dilediğinde muhayyerdir.” İbn Hacer de "Merfu hadislerde her iki durum sabit olduğuna göre, kişi dilediğini yapmakta muhayyerdir." demiştir.²²⁹

Sakal bırakma ile ilgili hadislerde de a‘fû أَعْفُوا, i‘fâ’ إِعْفَاءُ, veffiru وَفَرُّوا şeklinde emir kipleri kullanılmıştır. İ‘fâ’, sakalı kesmeden uzaması için kendi haline bırakmak manasındadır. Ancak Hz. Peygamberin sakalından, kabzasından fazlasını aldığını bildiren rivayetler göz önüne alındığı takdirde maksadın, sakalı hiç kesmeden bırakmak değil, uzatmak olduğu anlaşılmaktadır. Allah Resulü’nün sakalını tıraş ettiğine dair herhangi bir açıklama yoktur. Bu nedenle ‘sakalları uzatınız’ emrinin hükmü dört mezhep imamı tarafından farz olarak görülmüş; Hanefi, Maliki, Şafii ve Hanbelilere göre sakalı kökünden kazımak haram addedilmiştir. Şafii âlimlerinden Nevevi’ye göre ise, sakalı kazımak veya çok kısaltmak mekruhtur.²³⁰ Sakalı bırakmanın farz, tıraş etmenin ise haram olduğuna dair görüşü benimseyen cumhur-u ulema, görüşlerini şu delillerle savunmuşlardır:

a) Hz. Peygamber (s) sakal bırakmayı emretmiştir. Emirler, mendub veya mübah olduğuna dair bir delil bulunmadıkça vücut ifade ederler. "Sakalları bırakın " emri de sakal bırakmanın farz olmasını gerektirir.

b) Aynı şekilde Hz. Peygamber (s), müşrik veya Mecusilere benzememeyi emretmiştir. Sakalı tıraş etmek ise onlara benzemektir. Bu da haramdır.

c) Sakal tıraşı, Nisa suresinin 119. ayetinde sözü edilen Allah'ın yarattığı şeyi değiştirmek demektir ki, bu da yasaktır.

²²⁹ İbn Hacer, X, 359.

²³⁰ Yeni-el-Kayapınar, I, 104-105.

d) Sakal, erkekleri kadınlardan ayıran bir özelliktir. Sakalını tıraş eden erkekler ise kadınlara benzemektedirler. Erkeklerin kadınlara benzemesi de dinen yasaktır.

Bu görüşün yanında, aralarında Gazalî (ö. 505/1111), Nevevi, Râzi ve İbn Hacer'in bulunduğu bazı âlimler ise sakal bırakmayı sünnet, tıraş etmeyi mekruh addetmişlerdir. Bu âlimler de şunları delil olarak ileri sürmüşlerdir:

a) Hadisteki emir, sakal bırakmanın farz olmasını gerektirmez. Zira aynı şekilde Hz. Peygamber (s), Yahudi ve Hıristiyanlara benzememek için saçların boyanmasını emretmiş, fakat sahabeden bazı kimseler saçlarını boyamamışlardır. Bu, sakalla ilgili emrin vücub için olmadığını gösterir.

b) Din ve imanla ilgili konularda müşriklere benzemek haramdır. Örf ve âdetlerle ilgili hususlarda ise haram değildir. Zira Resulullah (s) rahiplerinkine benzer bir takunya giymiştir. Şayet bu gibi hususlarda benzemek kesin olarak yasak olsaydı, Hz. Peygamber bunu yapmazdı.

c) Sakal konusu sadece müşriklere benzeme noktasından ele alındığında, sakal bırakmanın haram olması gerekir. Zira bugün birçok rahip ve gayr-i müslim de sakal bırakmaktadır.

d) Peygamberlerin sünnetlerinden sayılan on şey, âlimlerin çoğunluğu tarafından sünnet veya müstehap olarak değerlendirilmektedir. Sakal da bunlardan biridir. Bunların hepsi temizlik ve iyi görünüşlü olmak gibi güzel âdetlerdir. Resûlullah (s) da ümmetine en güzel âdetleri tavsiye etmiştir.²³¹

Sakalın dağınık ve çok uzun olması uygun görülmemiş, eninden ve boyundan kesilerek çirkin görüntünün giderilmesi tavsiye edilmiştir. Nitekim bazı sahabilerin bir tutamdan fazla sakalı kestikleri rivayet edilmiştir.²³² İslam âlimleri de genel olarak sakalın bir tutamdan fazla olmasını tasvip etmemişlerdir.

Sonuç olarak bıyıkların kökten kazınmasına ruhsat veren âlimler olduğu gibi, bıyıkları kökten kazımsızın kısaltılmasını uygun gören âlimlerimiz de bulunmaktadır. Sakal bırakmayı ise bazıları farz, kazımayı haram görmüş, bazıları da sakal bırakmayı sünnet, kazımayı ise mekruh görmüştür. Bu görüş ayrılıkları

²³¹ Şevkani, I, 137-138.

²³² Hatipoğlu, I, 480.

âlimlerin hadisleri yorumlamadaki farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

Hız. Peygamber'in (s) bütün davranışları, örneklik ve dini kaynaklık bakımından aynı ve eşit değildir. Peygamberlik sıfatından kaynaklanan vasıflar olduğu gibi, beşer sıfatından kaynaklanan davranışlar da bulunmaktadır. Allah Resulü, bazı davranışlarını herkesin duyması için gayret göstermemiş ve uygulamada ısrar etmemiştir. Beşeri sıfatından kaynaklanan uygulamalarında sahabilerin bir kısmının yapıp bir kısmının yapmaması, bazı uygulamaların tercihe bırakıldığını göstermektedir.

İslam âlimleri, sakal ve bıyıkla ilgili hadislerin durum ve şartlara bağlı olarak farklı yorumlanabileceğini ve yeni çözümler üretilebileceğini belirtmişlerdir. Bugün için bıyık ve sakalla ilgili hadisleri toplumda adet olan şekle hamletmek, hem hadisin ruhuna hem de maslahata daha uygun düşmektedir.²³³

²³³ Yeni-el-Kayapınar, I, 105.

IV. KAŞLARI İNCELTMEK

İnsanı güzel gösteren unsurlardan biri de kaşlardır. Yüzün güzel görünmesinde kaşların önemli işlevi vardır. Özellikle kadınlar, kalın kaşların güzelliği olumsuz yönde etkilediğini ve yüz estetiğinde ince kaşın kişiye güzellik kattığını düşünmektedirler. Bu sebeple kaşlara yönelik çeşitli müdahaleler yapmakta ve güzel görünmek için kaşları inceltmektedirler.

Kaşların inceltilmesi, Hz. Peygamber dönemi kadınları arasında da mevcuttu. Ancak sahabiler, bu şekilde davranan kadınları lanetlemiş ve Resulullah'ın da bu kimseleri lanetlediğini söylemişlerdir.

Konuyla ilgili rivayetler tespit edebildiğimiz kadarıyla Abdullah b. Mesud, İbn Abbas ve Ebu Reyhane'den gelmiştir. Bu rivayetlerde yüzdeki tüyleri yolan kimseler lanetlenmiştir. Abdullah b. Mesud rivayetinde yasaklanan fiiller sayıldıktan sonra "Böylece Allah'ın yarattığı şekli değiştirenlere Allah lanet etsin" denerek yüzdeki kılların yolunması, yaratılışın değiştirilmesi olarak nitelendirilmiştir. İbn Abbas rivayetinde kaşları inceltme işini yapan ve yaptıran kadınlar lanetlenmiş, Ebu Reyhane rivayetinde ise Resulullah'ın on şeyi yasakladığı ifade edilmiş ve bu yasaklar arasında yüzdeki tüylerin yolunması da zikredilmiştir.

İbn Abbas'dan şöyle rivayet edilmiştir: "İğreti saç takan, taktıran; kaşları incelten, kaşlarını incelttiren; dövme yapan ve dövme yaptıran lanetlenmiştir."²³⁴

Bir diğer rivayet ise şöyledir: Ebu'l-Husayn el-Heysem İbn Şefi anlatıyor: "Ben ve künyesi Ebu Âmir olan Meâfirli bir arkadaşım İliyâ (Kudüs)'da namaz kılmak üzere beraberce yola çıktık. Onlara kıssa anlatan büyükleri, Ezd kabilesine mensup Ebû Reyhane künyesini taşıyan bir sahabi idi. Ebu'l-Husayn şöyle der: "Arkadaşım benden önce mescide vardı. Sonra da ben geldim ve yanına oturdum. Bana: "Ebu Reyhane'nin anlattığına yetiştin mi?" dedi. "Hayır!" diye cevap verince:

²³⁴ Ebu Davud, Tereccül 5 (IV, 399).

“Ben onun anlattığını dinledim, diyordu ki: “Resulullah (s) on şeyi yasakladı: Dişleri törpüleyip inceltmek, dövme yapmak, (erkeklerin saç ve sakallarındaki akları, kadınların yüzlerindeki tüyleri) yolması, kadının kadınla, erkeğin erkekle aynı örtü altında arada bir mânia olmadan yatması, erkeğin Acemler gibi elbisesinin alt kısmına ipek şerit ilâve etmesi, yine Acemler gibi omuzlarına alem olarak (dört parmak genişliğinden fazla) ipek koyması, yağmacılık yapması; saltanat sahibi olmayanın (Acemlerin süsü durumunda olan) kaplan (derisinin) üzerine oturması ve yüzük takması.”²³⁵

Hadislerde geçen mütenammisa, yüzünün kıllarını yolduran kadına; namisa ise, yüzün kıllarını yolan kadına denir.²³⁶ Hadislerde yüzün hangi kıllarının yolunmasının yasak olduğu tasrih edilmemiş olmakla birlikte şarihler bunu kadına ve erkeğe teşmil ederek erkekler için saçtaki ve sakaldaki akların yolunmasını; kadınlar için de yüzdeki kılların ve kaşların yolunmasını, musibete uğrayınca saçın başın yolunmasını bu hadisin kapsamına dâhil etmişlerdir.²³⁷ Bu eylemin yasaklanmasının nedeni, Allah’ın yaratmış olduğu güzelliği değiştirmek, farklı görünmek ve insanları aldatmaktır. Çünkü Allah, insanı en güzel surette yaratarak ondan, tabii ve fitrî olan güzelliğini bozmamasını istemiştir. İnsanın, Allah’ın verdiği güzelliği bozmadan muhafaza etmesi, O’na olan saygısının ifadesidir. Ayrıca kişi bedenini muhafaza etmekle sahip olduğu özellik ve güzelliklere şükretmiş ve Allah’ın uygun görüp ihsan ettiğine razı olmuştur.

İslam âlimlerinin çoğunluğu kadınların, kocalarının izniyle yüzlerinde biten kılları almalarının ve kaşlarını inceltmelerinin caiz olduğunu söylemişlerdir.²³⁸

Bir hastalık sebebiyle (hormon bozukluğu vb.) kadının yüzünde ve bıyığında erkek sakalı gibi kalın tüylerin bitmesi halinde onları yolmak, fitratı bozmak değil, aksine bozulan fitratı tedavi etmek olarak değerlendirildiğinden caiz görülmüştür. İbn Abidin (ö. 1252/1836), bu şekildeki kılların yolunmasını müstehap görmüştür. Taberi’nin bir rivayetine göre Ebu İshak’ın genç ve güzel olan hanımı, bir gün Hz. Aişe’nin yanına girmişti. Hz. Aişe’ye, “Kadın kocası için yüzdeki kıllarını yolar

²³⁵ Ebû Davud, Libas 8 (IV, 325); Nesai, Zinet 20 (VIII, 143).

²³⁶ Hatipoğlu, V, 476.

²³⁷ Canan, VII, 492.

²³⁸ İlmî Müşavere ve Redaksiyon Heyeti, *İslam ve Toplum*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2007, II, 81.

mi?” diye sorunca, Hz. Aişe, “Mümkün olduğunca eziyeti üzerinden uzaklaştır.” demiştir.²³⁹ Bunda, erkeğe benzemekten kurtulmuş olmanın yanı sıra,-eğer istiyorsa-kocasını için süslenmiş olma vardır, ikisi de vacip olan işlerdendir.²⁴⁰ Bazı Hanbelîler kaşları inceltmeyi tenzihen mekruh saymışlardır.²⁴¹ Bu arada hadis şarihleri, hadisteki yasağın, kaşları tamamen kazımak ve kaşın yerine kalemle kaş çizmek olduğunu söylemişlerdir.²⁴² Neticede hadiste yasaklanan, yüzde sonradan biten ve yüzü çirkinleştiren yüz tüylerini koparma değil, kaşları inceltmek ya da yukarı kaldırmak için kaş kıllarını yolma ve kirpikleri uzatmaktır.²⁴³

Yüzdeki kılları yolmanın caiz olmadığını söyleyen İslam âlimleri de bulunmaktadır. İbn Cerir ve Nevevi bunlardandır. Malikiler, kocasının izniyle dahi olsa kadının kaşlarını inceltmesini hilkati değiştirmek olarak değerlendirip haram saymışlardır.²⁴⁴ Zahirilerden İbn Hazm, kadının sakal ve bıyık tıraşının haram olduğunu söylemiş ve hilkatten hiçbir şeyi eksiltme ya da artırmanın caiz olmadığını belirtmiştir.²⁴⁵ İbn Kesir (ö. 774/1373), kaşları aldırma konusunda kocanın emretmesi halinde dahi Müslüman bir kadının kocasına itaat etmesinin caiz olmadığını ifade etmiştir. Bu konuda Taberi de yüz kıllarını yolmanın, yasaklanan ve lanet edilen bir eylem olduğunu söylemiştir.

Kaşların arasında ya da kaşların kenarlarında biten kıllara gelince; göze çirkin gelen, sahibini çirkin gösteren ve bu yüzden kişiyi rahatsız eden kılların alınabileceği, ancak normal görünümde olan kaşları sırf modaya uymak düşüncesiyle inceltmenin caiz olmadığı ifade edilmiştir.²⁴⁶

Netice itibariyle bir zaruret yokken insan bedeni üzerinde yapılan değişiklikler, Allah'ın yarattığını değiştirme olarak görüldüğünden ilahi rahmetten uzak kalmaya neden sayılmış ve bu noktada Müslümanlar ikaz edilmiştir. Fıkıh âlimleri, bu hadislerden hareket ederek yüzünde sakal ve bıyık biten kadının onları gidermesinin caiz olacağını; ancak kaşları inceltmenin, tabii şeklinden çıkarmanın, kirpikleri

²³⁹ İbn Hacer, X, 378.

²⁴⁰ Doç. Dr. Faruk Beşer, *Fetvâlarla Çağdaş Hayat*, Nun Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 262–265.

²⁴¹ Hayreddin Karaman, *Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar*, s. 53.

²⁴² Nevevi, *Şerhu Müslim*, XIV, 354; İbn Hacer, X, 378.

²⁴³ İlmî Müşavere ve Redaksiyon Heyeti, *İslam ve Toplum*, II, 81.

²⁴⁴ Hatipoğlu, V, 476.

²⁴⁵ Yeniçel-Kayapınar, XIV, 244.

²⁴⁶ <http://www.hayreddinkaraman.net/yazi/hayat2/0119.htm>, 01.02.2009.

düzeltilmenin veya takma kirpik kullanmanın caiz olmadığını belirtmişlerdir. Ancak kadın, bunu eşi istediği için ona güzel görünme amaçlı yaparsa bazı âlimler caiz olduğunu belirtmişlerdir. Aslında olmayıp sonradan biten yüzdeki kıllar ise bu sınıfa girmediğinden kişinin bunları gidermesinde bir mahzur görülmemiştir. Hatta erkeklere benzemeyi engellediği için sonradan çıkan kılları yolmayı müstehap gören âlimlerimiz bulunmaktadır.

V. TIRNAK BAKIMI

İslam, beden temizliğine önem verdiği gibi, tırnak bakımına; onun belli aralıklarla kesilmesine ve temiz tutulmasına ehemmiyet vermiştir. Tırnak araları kir ve mikropların barınağı olması bakımından tırnakların temiz tutulması ve uzadığında kesilmesi gerekir. Zira el, yiyeceklerin hazırlanmasında ve yemeğin ağza götürülmesinde en çok kullanılan organ olduğu için temiz tutulmalı ve kirin barındığı tırnakların bakımı ve temizliğine dikkat edilmelidir. Uzun bırakılan tırnaklar dikkat edilmediği takdirde mikrop yuvası haline gelmekte ve sağlığımızı tehdit etmektedir.

Bu başlıkta tırnakların kesilmesi ve estetik amaçla boyanması konularından bahsedeceğiz. Konu hadis kaynaklarında taharet, edeb, libas ve tereccül bölümlerinde yer almaktadır. Konuyu hadisler çerçevesinde ele alacak ve İslam âlimlerinin konuyla ilgili değerlendirmeleri üzerinde duracağız.

A. Tırnakları Kesmek

Fitri ve insani bir ödev olan tırnak kesimi, ilk insan Hz. Âdem'den günümüze kadar insanların başvurduğu bir temizlik yöntemidir. Peygamber Efendimiz de tırnak kesimini fitrattan kabul etmiş ve uzayan tırnakların kesilmesini emretmiştir.

Tırnak kesimiyle ilgili hadis, fitri davranışların sayıldığı rivayet içerisinde yer almaktadır. Yukarıda “Vücudun Belli Yerlerindeki Tüyleri Yolmak” başlığında da kaydettiğimiz bu rivayette beş fitri haslet zikredilmiş ve bunlar arasında tırnakları kesmek de sayılmıştır. Ebu Hureyre'nin rivayetine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Fitrat hasletleri beştir; sünnet olmak, etek tıraşı olmak, bıyığı kırmak, tırnakları kesmek ve koltuk altlarını yolmak.”²⁴⁷

Tırnakları kesmenin fitrattan olduğunu ifade eden bu ve benzeri diğer hadisler, fitrattan olan bu şeyleri yapan kişinin, Allah'ın yaratmış olduğu asli fitrat ile muttasıf

²⁴⁷ Buhari, Libas 64 (VII, 56); Müslim, Taharet 39 (I, 218); Tirmizi, Edep 14 (V, 91); Ebu Davud, Tereccül 16 (IV, 412); Nesai, Taharet 10 (I, 14); İbn Mace, Taharet 8 (I, 107-108).

olduğuna işaret etmektedir. Bundan maksat ise, insanları fitrat sayılan işe teşvik etmek, onların en mükemmel sıfatları takınıp en güzel suret üzere olmalarını sağlamaktır.²⁴⁸

Tırnakları kesmekten maksat, tırnağın parmak ucundan itibaren uzayan kısmını kesmektir. Bu şekilde kesmek, tırnak altında kirin oluşmasını önlemek ve taharet esnasında yıkanması icap eden yere suyun ulaşmasını sağlamak için gereklidir. Parmaklara zarar vermemek şartı ile tırnakları dipten kesmek sünnettir.²⁴⁹

Nevevi, Yahudi ve Hıristiyanlara benzememek için tırnakları keserken uyulması gereken bir sıralamayı herhangi bir rivayete dayanmaksızın şöyle ifade etmiştir: “Önce el, sonra ayak tırnakları kesilmelidir. Ellerin tırnakları kesilirken, sağ elin şahadet parmağından başlayarak sonra orta, yüzük ve serçe parmaklarının ve daha sonra başparmağın tırnakları sırayla kesilmelidir. Sağ elin tırnakları bu sırayla kesildikten sonra sol elin serçe parmağından başlayarak sırayla bütün parmakların tırnakları kesilir. El tırnakları böylece kesildikten sonra ayak tırnakları da sağ ayağın küçük parmağından başlamak suretiyle sırayla tüm parmakların tırnakları kesilir. Sonra sol ayağın büyük parmağından başlayarak sırayla tırnaklar kesilir.”²⁵⁰ Bunun dini bir dayanağı yoktur. Hadislerde bu konuda herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Dolayısıyla tırnakları keserken hangi parmaktan başlanması konusu kişilerin tercihine bırakılmış bir meseledir. Kişi, parmağına zarar vermeyecek şekilde istediği parmağından başlayarak tırnaklarını kesebilir. Bununla birlikte sünnette yer alan “her işe sağdan başlanması” prensibinden hareketle sağ elin tırnaklarından başlanmasının daha uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Hanefilere göre, savaş esnasında Müslümanların tırnaklarını bir süre kesmeyip o halde bırakmaları caizdir. Buna da, boğuşma anlarında ve bir yere tırmanma durumlarında işe yarayabileceği düşüncesine binaen ruhsat verilmiştir. Hatta kesilmemesinin mendup olduğu bile ifade edilmiştir.²⁵¹

²⁴⁸ Canan, VII, 523-525.

²⁴⁹ İbn Hacer, X, 357.

²⁵⁰ Nevevi, *Şerh u Müslim*, III, 149.

²⁵¹ Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*, <http://www.darulkitap.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhii/indexana.htm>, 22.05.2010.

Tırnakları kesmenin haftanın hangi gününde, günün hangi saatinde ve ne şekilde yapılması gerektiği hakkında sahih bir rivayet bulunmamaktadır. Ancak şu hadiste, tırnak kesimi için azami bir süreden bahsedilmektedir:

Enes b. Malik (r) şöyle demiştir: “Resulullah bize, bıyıkları kısaltma, tırnakları kesme, etek ve koltuk tıraşı olmayı kırk günden fazlaya bırakmamayı emretmiştir.” Başka bir seferinde ise kırk geceden fazla bir süre demiştir.²⁵²

Bu hadisin ravileri arasında Sadaka b. Musa Ebu'l-Muğire'nin bulunduğu ve bu zatın Yahya b. Main, Tirmizi ve Nesai tarafından zayıf kabul edildiği ifade edilmiş, bu kişinin hadisleri için “yazılabilir ancak ihticac edilmez” denmiştir. İmam Nevevi bu hadisi yorumlarken şöyle demiştir: “Burada temizliklerin kırk günde bir yapılmasından ziyade, ihmalinin kırk günü geçmemesi gerektiği ve temizlik zamanının duruma ve şahıslara göre değişiklik arz edebileceği kastedilmiştir.” Şevkani de, Resulullah'ın (s) belirlediği günün vakitlendirme süresi olduğunu, dolayısıyla kırk günü aşmanın caiz olmadığını ifade etmiş, bununla birlikte kırk güne kadar belirtilen yerleri tıraş etmeyen, tırnaklarını kesmeyen kimsenin de sünnete muhalefet etmemiş olacağını söylemiştir.²⁵³

Tırnak kesmenin hangi gün yapılacağına dair çeşitli rivayetler gelmiştir. Ancak bu rivayetlerin çoğu sahih olarak kabul edilmemiştir. Bu rivayetlerden birine göre Ebu Hureyre (r) şöyle demiştir: “Peygamber (s) cuma günü namaza gitmeden önce bıyıklarını kırkar ve tırnaklarını keserdi.”²⁵⁴

Yine bazı zayıf rivayetlerde alaca hastalığına neden olduğu için çarşamba günü tırnak kesmenin yasaklandığına dair ibareler vardır. Ancak bu hadis, tek başına hiçbir etkisi olmayan bir güne uğursuzluk kattığından kayda değer görülmemiştir.²⁵⁵

İbnu'l-Cevzi'nin Atâ tarikiyle Ebu Hureyre'den (r) rivayet ettiği bir hadise göre Resulullah (s) şöyle buyurmuştur: “Her kim tırnaklarını cumartesi günü keserse, o kimseden dert gider deva gelir; kim tırnaklarını pazar günü keserse o kimseden fakirlik gider yerine zenginlik gelir; kim tırnaklarını pazartesi günü keserse, o

²⁵² Müslim, Taharet 51 (I, 222); Tirmizi, Edeb 15 (V, 92); Nesai, Taharet 13 (I, 15); Ebu Davud, Tereccül 16 (IV, 413).

²⁵³ Şevkani, I, 132.

²⁵⁴ Okiç, II, 95. Beyhaki ve Bezzar rivayet etmiştir. Taberani de el-Evsat da kaydetmiştir.

²⁵⁵ Canan, VII, 529-530.

kimseden illet gider yerine sıhhat gelir; kim tırnaklarını salı günü keserse ondan alacalık hastalığı gider, kendisine afiyet gelir; kim tırnaklarını çarşamba günü keserse o kimseden vesvese gider, yerine emniyet ve sıhhat gelir; kim tırnaklarını perşembe günü keserse ondan cüzzam hastalığı gider, yerine afiyet gelir ve kim tırnaklarını cuma günü keserse o kimseye rahmet gelir, günahları çıkar.” İbnu’l-Cevzi, bunun uydurma bir hadis olduğunu, senedinde birçok meçhul, metruk ve zayıf ravilerin bulunduğunu söylemiştir.²⁵⁶

Yine tırnakları kesme vaktiyle ilgili Hz. Ali’den şöyle bir rivayet gelmiştir: “Peygamber (s) perşembe günü tırnaklarını keser sonra da bana şöyle buyurdu: “Ya Ali! Tırnağı kesmek, koltuk altı kıllarını gidermek, kasığı tıraş etmek perşembe gününde; gusledip güzel koku sürünmek ve (yeni) elbise giyinmek cuma gününde (yapılır).”²⁵⁷

Hanefi alimleri tırnakların kesimine kırk günden fazla bir zaman ara vermenin tahrimen mekruh olduğunu söylemişler, fakat haftanın hangi gününde yapılması gerektiği hususunda bir görüş belirtmemişlerdir. Şafii âlimleri ise, haftanın Cuma, Perşembe ve Pazartesi günlerinden birisini seçmeyi müstehab görmüşlerdir.

Netice itibariyle bu konudaki en muteber yorum, tırnakların uzadıkça kesilmesidir. Bu da haftada bir genel temizlik yapmanın gerekliliğini ifade eder. Bu mümkün olmadığında 15 günde bir tırnakların kesilmesi sünnettir. Kırk günü geçiren kimsenin ise özrü makbul değildir. Haftada bir bu tür temizlik yapmak efdaldır, on beş günde bir yapmak fazilettir, kırk günde bir yapmak ise sünnet sınırını aşmaktır, denilebilir.²⁵⁸

B. Tırnakların Boyanması

İnsan bedenine yönelik estetik amaçlı müdahalelerden biri de tırnakların boyanmasıdır. Konu Hz. Peygamber döneminde de gündeme gelmiş ve kadınlar süslenme amacıyla ellerine, yüzlerine ve ayaklarına kına ve safran gibi boya maddelerini sürmüşlerdir.

²⁵⁶ Davudoğlu, II, 871.

²⁵⁷ Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*, <http://www.darulkitap.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhii/indexana.htm>, 22.05.2010.

²⁵⁸ Hatipoğlu, I, 477.

Hz. Peygamber kadınları el bakımı konusunda uyarılmış ve bakıldığında kadın eli olduğunun anlaşılması için kadınların tırnaklarını boyamalarını teşvik etmiştir. Nitekim Hz. Aişe'nin anlattığına göre bir kadın, perde gerisinden eliyle Resulullah'a (s) bir mektup uzatmış. Resulullah elini derhal geri çekip, "Ne bileyim, bu el kadın eli midir, yoksa erkek eli midir?" buyurmuş. "Kadın elidir" deyince, Allah Resülü, "Sen kadın olsaydın tırnaklarının rengini değiştirirdin." demiştir.²⁵⁹

Hz. Aişe'den gelen başka bir rivayete göre de Hind bt. Utbe, Hz. Peygamber'e gelerek biat etmek istemiş, fakat Allah Resülü, "Hayır, şu ellerinin rengini değiştirenceye kadar senden biat almayacağım. Ellerin tıpkı vahşi hayvanların ayağı gibi..." buyurmuştur.²⁶⁰

Bu rivayetlerden anlaşıldığına göre kadınların ellerine veya tırnaklarına kına vb. maddeleri sürmeleri caizdir. Erkeklerin kına yakmaları ise tasvip edilmemiştir. Nitekim el ve ayaklarına kına yakmış bir muhannes (kadın kılıklı erkek) getirilince, Allah Resülü onu Naki' denen yere sürgün etmiştir.²⁶¹

Kadın ve erkek arasında giyiniş, davranış ve süslenme bakımından belirleyici farklar olduğundan, İslamiyet, kadın ve erkeğin birbirlerine benzememesi yönünde çeşitli ihtarlarda bulunmuştur. Kınanın bu farklardan biri olduğu Peygamberimiz tarafından belirtilerek kına yakmayan kadınlar, erkeklere benzemeleri hasebiyle uyarılmıştır.

Ele sürülen kına vb. maddelerin abdest ve gusle mani olup olmadığı tartışma konusudur. Kına, tırnaklar üzerinde tabaka teşkil etmeyip, suyun tırnağa temasına engel olmazken; oje vb. maddeler, tırnaklar üzerinde tabaka teşkil ederek suyun tırnakla temasını engellemektedir.

Kına suyun cilde temasını engellemediği için fakihler, kınanın abdeste ve gusle mani olmayacağını söylemişlerdir. Bunun yanı sıra bazı fakihler, pire pisliği, kir tabakaları, vücuda sürülen yağ, krem ve tırnak aralarına giren kirlerin de temizleme

²⁵⁹ Ebu Davud, Tereccül 4 (IV, 396); Nesai, Zinet 18 (VIII, 142).

²⁶⁰ Ebu Davud, Tereccül 4 (IV, 395).

²⁶¹ Ebu Davud, Edep 53 (V, 224).

sıkıntısından doğan zarureten dolayı abdeste ve gusle mani olmadığını ifade etmişlerdir.²⁶²

Günümüz bazı İslam hukukçuları, ojenin de kına gibi süslenme amacıyla uygulandığını, tırnaklara oje sürmeyi veya tırnakları cilalamayı yasaklayan bir hükmün olmadığını, dolayısıyla ojenin de abdest ve gusle mani olmadığını söylemişlerdir. Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır başkanlığında oluşturulan sekiz kişilik heyet²⁶³ oje ile ilgili şöyle bir fetva vermiştir:

“Oje, tırnakların üzerinde tabaka oluşturan ve suyun tırnakların altına geçmesini engelleyen bir maddedir. Kadınlar bunu süslenme amacı ile tırnaklarına sürerler. Eski ulema döneminde böyle bir maddenin olmamasından dolayı, bunun abdeste veya boy abdestine (gusle) engel olup olmayacağı konusunda tereddütler ortaya çıkmıştır. Kına çok ince de olsa oje gibi tırnak üzerinde bir tabaka oluşturur. Başka bir şekilde o rengin tırnak üzerinde kalması mümkün olmaz. Kına çamurunun parçacıkları tırnak diplerinde sert tabaka oluşturur ve suyun tırnağa ulaşmasını engeller. Kına, oje gibi değildir. Gözeneklerinden tırnağa su ulaşabilir. Ancak bu suyun tırnağın tamamına ulaşması ve tırnağın üzerinden akıp gitmesi mümkün değildir. Bunun olabilmesi için, suyun tırnakla kınanın arasına girmesi gerekir ki, bu durumda tırnakta kına kalmaz. Böyle bir şeyin mümkün olmadığı açıktır. Bu sebeple kınalı tırnağın emredildiği şekilde yıkanması mümkün değildir.”

“Abdest ayetinin sonunda Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah size (abdest ve guslü emretmekle) bir güçlük çıkarmak istemiyor. Ama sizi arındırmak ve size olan nimetini tamamlamak istiyor. Belki şükredersiniz.”²⁶⁴

“Buradaki ‘zaruret’, yukarıdaki şeyleri temizleme sıkıntısından doğan zarurettir. Çünkü onları temizleme emredilecek olsa, insanlar zor durumda kalır ve birçoğu abdest alıp namaz kılma imkânı bulamazdı. Oje de yukarıdaki maddelerle aynı konumdadır. Kadının tırnaklarına oje sürmesini veya tırnaklarını cilalamasını yasaklayan bir hüküm olmadığına göre abdest veya gusülden önce bunların temizlenmesini şart koşmanın güçlük doğuracağı kesindir. Yukarıdaki ayet, Allah’ın

²⁶² İbn Abidin, I, 156.

²⁶³ Dr. İsmail Narin, Yahya Şenol, Doç. Dr. Servet Bayındır, Rasim Osman Zade, Muharrem Akkaya, Mehmet Ruzibaki, Enes Alimoğlu, Fegani Baylarov, Dr. Fatih Orum.

²⁶⁴ Maide 5/6.

güçlük çıkarmak istemediğini, ama bizi arındırmak istediğini bildirmektedir. Tırnakları ojeli veya cilalı olan kişiler ellerini yıkadıkları zaman temiz sayılacaklarından, Allah'ın bu konudaki emri de yerine gelmiş olmalıdır.”²⁶⁵

Bu heyet bu şekilde düşünmekle birlikte sahabe İbn Abbas, “Kadınlarımız geceleyin boyanır, sabah olduğunda onu giderir ve abdest alıp namaz kılarlardı. Sonra namazın ardından tekrar boyanırlardı. Öğle olunca tekrar onu giderir ve abdest alıp namaz kılarlardı. Namazdan alıkoymayan boyanma ne güzeldir!”²⁶⁶ diyerek kadınların, süründükleri boya abdest öncesi giderip ondan sonra abdest aldıklarını ifade etmektedir. Bu hadis, sürülen boyanın organ üzerinde ince bir tabaka teşkil edip suyu alta geçirmediği takdirde, abdest organları üzerinde ise abdestten, değilse gusülden önce mutlaka temizlenmesi gerektiğini gösterir.²⁶⁷ Bu da tırnağa sürülen oje gibi maddelerin abdeste mani olduğu fikrini desteklemektedir. Oje ve benzeri maddelerin yara üzerine bağlanan sargı gibi değerlendirilip üzerinin meshedilmesi suretiyle abdestin geçerli olup olmayacağı da merak konusu olmuş ve konu Hz. Aişe'ye sorulmuş. Hz. Aişe ise, “Ellerimin bıçaklarla kesilmesi, bana bundan daha sevimli gelir.”²⁶⁸ diyerek bunu caiz görmemiştir.

Başka bir rivayete göre yine bir kadın Hz. Âişe'ye, boya sürünen bir kadının bu halde iken namaz kıлып kılamayacağını sormuş, Hz. Aişe, "Onu sil, toprağa at gitsin!"²⁶⁹ diyerek bunu tasvip etmemiştir.

Buna göre oje, abdest ve gusle mani olup kadınların, bu maddeleri namaz öncesi tırnaklarından izale ederek abdest almaları, abdeste engel olabilecek madde sürümünden kaçınmaları gerekmektedir.

²⁶⁵ <http://www.fetva.net/yazili-fetvalar/oje-abdeste-ve-gusul-abdestine-mani-midir.html>, 20.04.2010.

²⁶⁶ Darimi, Taharet 110 (I, 201).

²⁶⁷ Abdullah Aydın, *Sünen-i Darimi Tercüme ve Şerhi*, Madve Yayınları, İstanbul 1996, II, 423.

²⁶⁸ Darimi, Taharet 110 (I, 201).

²⁶⁹ Darimi, Taharet 110 (I, 201).

VI. DIŞLERİN TÖRPÜLENMESİ

İnsanı güzel gösteren organlardan biri de dişlerdir. Dişlerde meydana gelebilecek şekil bozukluğu, insanın estetik görüntüsünü olumsuz yönde etkilemekte ve buna bağlı olarak dişlere estetik amaçlı müdahaleler yapılmaktadır. Bu müdahaleler kadınlar arasında daha çok görülmektedir. Dişleri inceltme, keskinleştirme ya da törpüleme şeklinde olan müdahaleler, estetik görünüm açısından kişinin güzel görünmesine katkı sağlamaktadır. Ancak İslam, bu nevi müdahaleleri, yaratılışı değiştirmek olarak nitelendirmiş ve dolayısıyla haram saymıştır. Bu konuda bazı rivayetler gelmiştir. Bu rivayetlerden birine göre İbn Mesud, dişlerini incelterek Allah'ın yarattığı şekli değiştirenlere Allah'ın lanet ettiğini ve Resulullah'ın da bunu yapanları lanetlediğini söylemiş;²⁷⁰ Ebu Reyhane de, “Bana ulaştığına göre Resulullah dişleri inceltip dikkat çekecek hale getirmeyi ve dövme yapmayı yasakladı” demiştir.²⁷¹ Buna göre dişlerin inceltilmesi caiz değildir.

Hadislerde dişleri törpüleme için kullanılan tefellüc kelimesi, ön dişleri törpüleyerek aralık açmak ve güzelleştirmek demektir. Bunu yaptıranan mütefellice denir.²⁷² Bazı kaynaklarda bu işi yaptıran kadına müstevşire, bunu yapana ise vâşire denilmiştir.

Hız. Peygamber döneminde yaşlı kadınlar genç görünmek ve güzelleşmek için ön dişlerini eğe ve benzeri aletlerle keskinleştirirler ve aralarını açarak seyrekleştirirlerdi. Bu eylemin yasaklanmasının nedeni, Allah'ın yaratmış olduğunu güzellik amacıyla değiştirmek, farklı görünmek ve insanları aldatmaktır. Çünkü Allah, insanı en güzel surette yaratarak ondan tabii ve fitri olan güzelliğini bozmamasını istemiştir. Bununla birlikte çok çirkin görünen dişlerin düzeltilmesi, ya

²⁷⁰ Buhari, Libas 85–87 (VII, 63-64); Müslim, Libas ve Zinet 120 (II, 1678); İbn Mace, Nikâh 52 (I, 639-640); Ebû Davud, Tereccul 5 (IV, 397); Nesai, Zinet 24-26 (VIII, 146-148); Tirmizi, Edeb 33 (V, 104-105).

²⁷¹ Nesai, Zinet 27 (VIII, 149); Buhari, Libas 80 (VII, 61).

²⁷² Davudoğlu, IX, 5707.

da çürüyen dişlerin tedavisi amacıyla yapılacak her türlü müdahaleler yasak kapsamında değerlendirilmemiş ve caiz görülmüştür.²⁷³

Tedavi amaçlı müdahaleler caiz görülürken diş doldurma ve kaplamanın abdest ve gusle zarar verip vermediği, bu kaplama ve doldurmalarda altın ve gümüş madenlerinin kullanılmasının caiz olup olmadığı konusu tartışmalıdır.

İslam âlimlerinin çoğu, erkeklerin sallanan dişlerini tedavi maksadıyla altınla sabitleştirmeleri ya da düşen dişlerinin yerine altın diş takmalarını caiz görmüşlerdir. İmam Şafii, İmam Malik, Ahmed b. Hanbel, İmam Muhammed ve bir görüşe göre de Ebu Yusuf, gümüş dişin koku yapacağı ve diğer dişlere zarar vereceği endişesinden dolayı zaruret olarak altın dişe ve dişlerin altın tellerle sabitlenmesine cevaz vermişlerdir. Ebu Hanife ise dişleri gümüş telle bağlamayı tavsiye etmiştir.²⁷⁴ Dişleri altın tel ile bağlamanın caiz olduğunu söyleyenlerin delili, Arfece hadisidir. Rivayete göre cahiliye döneminde bir savaş esnasında burnu kopan Arfece, gümüş burun yaptırmış, gümüşün koku yapmasından sonra Allah Resulü Arfece'ye altın burun taktırmasını emretmiştir.²⁷⁵ Ebu Hanife bu durumu, sadece Arfece için geçerli bir ruhsat olarak görmüş, ancak İmam Muhammed, bu hükmün Arfece'ye ait olduğunu gösteren bir delilin bulunmadığını söyleyerek Ebu Hanife'ye muhalefet etmiştir.

Peygamber Efendimiz, dişleri kırılan veya düşen bazı sahabilere, altından diş yapmalarını emretmiştir. Mesela Uhud savaşında ön dişleri ufalanan Abdullah b. Übey b. Selul'e Peygamberimiz, altın diş yaptırmalarını emretmiş, aynı şekilde Hz. Ömer'e, düşen ön dişini altınla bağlatmasını tavsiye etmiştir. Bu rivayetlere ek olarak bazı sahabelerin dişlerini altınla kapladıkları veya bağladıkları nakledilmiştir. Ayrıca tabiiilerden de dişlerini altınla kaplayanların bulunduğu rivayet edilmektedir.²⁷⁶

Dişi altınla kaplamanın cevazı konusunda hemfikir olan alimlerimiz, o zamanlarda protez diş ve diş dolgusu gibi tedaviler olmadığından bu eylemlerin abdeste ve gusle mani olup olmayacağına dair herhangi bir görüş belirtmemişlerdir. Günümüz İslam hukukçuları, ihtiyaçtan dolayı oluşan bu durumun, “zaruretler yasak olan şeyi mübah kılar” kaidesine, protez diş ve dolgunun abdeste ve gusle mani

²⁷³ Hatipoğlu, V, 476.

²⁷⁴ İbn Abidin, V, 231.

²⁷⁵ Ebu Davud, Hatem 7 (IV, 401); Tirmizi, Libas 31 (IV, 430-431); Nesai, Zinet 41 (VIII, 164).

²⁷⁶ [Çağımız ve Günümüz Meselelerine Fetvalar | Mehmed Emre](http://kitap.ihya.org/fetvalar.php?t2=oku&t4=&an=9&sn=890#ihya-890), <http://kitap.ihya.org/fetvalar.php?t2=oku&t4=&an=9&sn=890#ihya-890>, 26.03.2009.

olmadığını ifade etmişlerdir. Diş dolgusunu, yara üzerine konan sargı hükmünde addederek abdest ve gusül esnasında sargının mesh edilmesi işleminin yeterli görülmesi gibi, dişlerin yüzeyine suyun temasını da bu bağlamda yeterli görmüşlerdir.²⁷⁷

Bediüzzaman Said-i Nursi, altta kalan dişin, ağzın görünen kısmından çıkıp, görünmeyen kısmın hükmüne geçtiğini ifade ederek bu konuda şöyle bir açıklama yapmaktadır: “Kaplamanın altında kalan kısmın gusülde yıkanmaması guslü engellemez. Çünkü üstündeki kaplama dişin yerine geçtiği için, diş yıkanmış sayılır. Bu durum ihtiyaca binaen bir ruhsat olup, süs maksadıyla veya herhangi bir ihtiyaç olmaksızın dişlerini kaplayanlar veya dolduranlar bu ruhsattan istifade edemez.”²⁷⁸

Sonuç olarak, güzellik maksadıyla yapılan dişleri inceltme, törpüleme gibi müdahaleler Allah Resulü tarafından hoş karşılanmamış ve bu tarz eylemler lanetlenmiştir. Ancak tedavi maksatlı yapılan her türlü diş müdahalesi zaruret kapsamında caiz görülmüştür. Ayrıca altın diş kullanılması da caiz görülmüş ve tedavi maksadıyla yapılan kaplama, dolgu ve yeni diş taktırma gibi müdahalelerin abdest ve gusle mani olmadığı ifade edilmiştir.

²⁷⁷ Beşer, s. 274-278.

²⁷⁸ Bediüzzaman Said Nursi, *Barla Lahikası*, Söz Basım-Yayın, İstanbul 2006, s. 384.

VII. KULAKLARI DELMEK

İslam dini, fitrata zarar verecek ve onu bozacak müdahaleleri uygun görmezken, fitrata güzellik katan, bedendeki eksiklikleri ve çirkinlikleri yok eden müdahalelere izin vermiş, hatta tırnak kesmek, tüyleri yolmak gibi bazı müdahaleleri fitrattan kabul etmiştir. İslam'ın izin verdiği müdahalelerden biri de kulak delmedir. Kulak delme, kadınlar tarafından küpe takmak ve güzel görünmek amacıyla yapılmaktadır. Kulak delme hakkında açık bir hadis bulunmamakla birlikte bazı rivayetlerde Hz. Peygamber döneminde kadınların kulaklarını deldirdikleri ve küpe taktıkları ifade edilmektedir.

Hz. Aişe'den gelen ve on bir kadının kocalarını anlattıkları rivayette Ümm Zer, kocasının iyiliğinden bahsetmiş ve iki kulağını mücevherlerle donattığını ifade etmiştir.²⁷⁹

İbn Abbas şöyle demiştir: “Peygamber (s), kadınlara sadaka vermelerini emir buyurdu. Ben de onların ellerini kulaklarına ve gerdanlarına uzattıklarını ve böylece ziynetlerini tasadduk ettiklerini gördüm.”²⁸⁰

Bu rivayetler, kadının küpe kullanma amacıyla kulağını delmesinin caiz olduğuna delil gösterilmiştir.²⁸¹ Ancak rivayetlerde küpenin kulaktaki deliğe takıldığına veya delmeksizin tutturulduğuna dair bir ifade yer almamaktadır. Bununla birlikte o dönemin şartlarını düşündüğümüzde küpelerin delinmiş kulaklara takılmış olma ihtimali daha yüksek görünmektedir. Hz. Peygamber'den kulak delmenin caiz olmadığına dair bir hükmün gelmemiş olması, bunun caiz olduğuna işarettir. Bazı alimler kulak delmeyi mekruh sayarken, çoğu alimler bunun caiz olduğunu söylemişlerdir.²⁸²

²⁷⁹ Buhari, Nikah 83 (VI, 147-150).

²⁸⁰ Buhari, Libas 59 (VII, 54-55).

²⁸¹ İlmi Müşavere ve Redaksiyon Heyeti, *İslam ve Toplum*, II, 82.

²⁸² Canan, II, 457-458.

Ahmed b. Hanbel, kadının kulağını süs için deldirmesini caiz görmüş, küçük çocuğun deldirmesini ise mekruh saymıştır. İmam Gazali ise, kadının kulağını deldirmesini ve bu işin karşılığında ücret alınmasını haram saymıştır. İbn Hacer, Taberani'nin el-Mucemu'l-Evsat adlı eserinde İbn Abbas'dan naklettiği, küçük çocukta yedi şeyin sünnet olduğu, bunlar arasında kulak deldirmenin de sayıldığı rivayetten yola çıkarak bunun bir sünnet olduğunu ifade etmiştir.²⁸³

Kadınlarda kulak delmenin Hz. İbrahim ailesinden kalma bir sünnet olduğu ifade edilmektedir. Rivayete göre Hz. İbrahim'in eşi Sara, Hacer'i İbrahim'e hibe edip de Hacer ondan hamile kalınca, Sara onu kıskandı ve Hacer'in üç uzvunu kesmeye yemin etti. İbrahim de onun burnunu ve kulaklarını kesmesinden korktuğu için, yeminini yerine getirmek üzere kulaklarını delmesini ve onu sünnet etmesini emretti. Böylece de bunlar kadınlarda onun sünneti olarak kaldı.²⁸⁴

Sonuç olarak kadının yaratılışında var olan süslenme duygusunun tatmini fitratı bozacak şekilde olmadığı takdirde caiz görülmüş ve bu nedenle kadınların ve küçük çocukların küpe takmak için kulaklarını delmelerinde bir beis görülmemiştir. Ancak günümüzde bazı kadınların bu eylemi abartarak kulakta birden fazla delik açma şeklindeki uygulamaları, bedene verdiği elemenden dolayı mekruh addedilmiştir.

²⁸³ İbn Hacer, X, 344.

²⁸⁴ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Tuhfetü'l-Mevdûd bi Ahkâmi'l-Mevlûd*, Bombay, 1961, s. 155.

VIII. TAKMA BURUN YAPMAK

İslam, bedene yönelik tedavi amaçlı her türlü müdahaleyi mübah saymış, keyfi olarak yapılan estetik amaçlı müdahaleleri ise, fitratı bozmak olarak değerlendirip genellikle yasaklamıştır. İslam'ın izin verdiği bedene yönelik müdahalelerden biri de takma burun yapmaktır. Bu, herhangi bir sebeple burnun kopması durumunda başvurulmuş bir yoldur. Takma burun yapmak, Hz. Peygamber döneminde de ihtiyaç duyulan estetik bir müdahaledir. Sahabi Arfece b. Esad şöyle demiştir: “Cahiliye devrinde meydana gelen Külâb²⁸⁵ savaşında burnum kopmuş, bu sebeple gümüşten bir burun taktırmıştım. Daha sonra kokmaya başladı. (Durumu Resulullah'a açınca), bana altından bir burun yaptırmamı söyledi.”²⁸⁶

Hz. Peygamber'in, burnu kopan Arfece'ye vermiş olduğu bu izin, tedavi amacıyla veya çok çirkin bir görüntüyü gidermek maksadıyla yapılan bedene yönelik bazı estetik müdahalelerin caiz olduğunu gösterir. Nitekim İslam âlimleri, bu rivayete dayanarak zaruri durumlarda altından burun takılabileceğini ve dişlerin altın telle sabitleştirilebileceğini söylemiştir. Hattabi bu konuda şöyle der: “Bu hadiste, az miktarda altını zaruret halinde kullanmanın erkeklere mübah olduğu hükmü vardır. Bu hüküm, altından başka bir maddeyi kullanmanın mümkün olmadığı yerlerde geçerlidir.”²⁸⁷ Hanbeli âlim İbn Kudame de, zaruretin gerekli kıldığı yerlerde altın kullanmanın mübah olduğunu ifade etmiştir.²⁸⁸

Günümüzde burun üzerine yapılan estetik müdahaleler, tedavi amaçlı veya çok çirkin görüntüyü gidermek maksatlı olduğu zaman genellikle caiz görülmüş, sırf güzelleşmek amacıyla yapılan müdahaleler ise, fitratı değiştirmek olarak değerlendirildiğinden caiz görülmemiştir.

²⁸⁵ Külâb, cahiliye devrinde Arapların iki defa savaştığı bir yerin adıdır. Burasının Kufe ile Basra arasında ve Yemame'ye yedi günlük bir mesafede olduğu söylenir. Canan, VII, 480.

²⁸⁶ Ebu Davud, Hatem 7 (IV, 401); Tirmizi, Libas 31 (IV, 430-431); Nesai, Zinet 41 (VIII, 164).

²⁸⁷ Canan, VII, 480.

²⁸⁸ İbn Kudame, II, 607-608.

IX. SÜSLENME AMAÇLI MADDE SÜRMEK

Güzel olanı sevme ve güzel görünmeye çalışma, insanın fitratında var olan bir duygudur. Geçmişten günümüze insanlar, bu duyguyu tatmin için çeşitli süslenme yollarına başvurmuşlardır. İslam dini de fitratı bozmamak ve süslenmede aşırıya kaçmamak kaydıyla güzel görünmek için yapılan müdahalelere izin vermiş ve bazı hallerde de teşvik etmiştir. Hz. Peygamber döneminde süslenme amaçlı bazı maddelerin kullanıldığını görmekteyiz. Konuyla ilgili hadisler, Buhari’de libas; Müslim’de elfaz; Nesai’de zinet; Ebu Davud’da tereccül, edeb; İmam Malik’de talak; Tirmizi’de edeb bölümlerinde geçmektedir. Şimdi konuyu birkaç başlıkta inceleyeceğiz.

A. Koku Sürünmek

Koku sürünmek, süslenme yollarından biridir. Peygamber Efendimiz güzel kokuyu reddetmediği gibi onu sevmiş ve kullanmıştır. İslam, vücuda sürülen maddelerle ilgili erkek ve kadın için farklı hükümler getirmiştir. Buna göre erkekler kokusu olan maddeleri, kadınlar ise rengi olan fakat kokusu olmayan maddeleri sürmelidirler. Şimdi konuyu iki başlıkta inceleyeceğiz.

1. Erkeklerin koku sürünmeleri

Allah Resulü, kendisi koku süründüğü gibi erkeklerin de koku sürünmelerini tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber döneminde koku olarak değişik malzemeler kullanılmıştır. Bunlar tib, misk, reyhan gibi renksiz ama güzel kokan esanslardır. Bu maddeler saça, sakala veya bedene sürülürdü.

Peygamber Efendimiz, kendisine kokunun sevdirdiğini bildirmiş,²⁸⁹ koku sürünmenin peygamberlerin sünneti olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁰ Buna göre koku sürünmek, geçmişten gelen bir uygulamadır. Güzel koku hem kişiyi, hem de

²⁸⁹ Nesai, İşretü'n-Nisa 1 (VII, 61).

²⁹⁰ Tirmizi, Nikâh 1 (III, 391).

yakınındaki insanları ferahlatan, kötü kokuyu gideren etkisi sebebiyle geçmişten günümüze insanlar tarafından kullanılagelmiştir.

İkram edilen kokunun reddedilmemesini tavsiye eden Allah Resülü,²⁹¹ daha çok misk, reyhan ve anber gibi kokuları tercih etmiştir.²⁹²

Sevgili Peygamberimiz, erkekler için kokulu, fakat renksiz olan maddelerin kullanılmasını öğütlemiş, sarı renkli olan safran sürünmeyi ise yasaklamıştır.²⁹³

İslam âlimleri, erkeklerin Cuma ve bayram günlerinde, ilim ve zikir meclislerinde cemaate çıktıkları zaman koku sürünmelerini müstehab addetmiştir. Ancak kokuların, elbisede ve bedende renk bırakmayan cinsten olması gerekmektedir. Safranın yasaklanmasının sebebi ise elbisede renk bırakıp kadınlara benzemeye yol açmasından dolayıdır.²⁹⁴

Günümüzde erkeklerin kullandığı parfümün, içerisindeki alkol veya İslam'ın haram saydığı başka maddelerden dolayı caiz olup olmadığı tartışmalıdır.

İslam âlimleri hamrı, sarhoş edici özelliği bulunan ve bulunmayan şeklinde ikiye ayırmış ve parfümlerin içinde bulunan etil alkolün (ispirtonun) sarhoş edici etkisi olmasından dolayı onu içmenin haram olduğunu, ancak onun necis olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca bir şeyin pis olması ile içilememesinin ayrı şeyler olduğu, içilemeyen her şeye pis demenin doğru olmadığı ve parfümlerin içinde bulunan ispirtonun (etil-alkol) diğer maddelerle yeni terkipler oluşturup sarhoş edicilik özelliğini kaybetmiş olacağı belirtilmiştir.²⁹⁵ Bu görüşe dayanarak günümüzde üretilen parfümleri kullanmak caizdir denilebilir.

2. Bayanların koku sürünmeleri

İslamiyet, harama götürecek bütün yolları tıkamaya çalışmış ve bunun için bazı tedbirler almıştır. Bu tedbirlerden biri de, erkeği cinsel yönden tahrik edecek davranışları yasaklamasıdır. Bunun için İslam kadınların, erkeği cezp edecek şekilde koku sürünmesine cevaz vermemiş, sürülecek maddelerin kokusuz olması

²⁹¹ Ebu Davud, Tereccül 6 (IV, 400); Nesai, Zinet 76 (VIII, 190).

²⁹² Ebu Davud, Tereccül 6 (IV, 400); Nesai, Zinet 76 (VIII, 190); Müslim, Elfaz 20 (II, 1766); Tirmizi, Edep 37 (V, 108-109); Tirmizi, Cenaiz 16 (III, 317-318); Nesai, Zinet 31 (VIII, 150).

²⁹³ Buhari, Libas 27 (VII, 45); Müslim, Libas ve Zinet 17 (II, 1644).

²⁹⁴ Canan, VII, 519.

²⁹⁵ Yazır, I, 762-763.

gerektiğine hükmetmiştir. Nitekim Peygamber Efendimiz, “Kadın esansının rengi olur, kokusu olmaz”²⁹⁶ buyurarak kadınların kokusuz esans kullanmalarını tavsiye etmiştir.

Kadının kokulu esans kullanmasının yasaklanması, yabancı erkeklerin o kokuyu almaları durumuyla ilgilidir. Böyle bir durum olmadığı hallerde kadın da güzel kokulu esans kullanabilir. Örneğin eşinin, mahremlerinin veya kadınların yanında koku kullanmasında bir mahzur yoktur. Yasak, yabancı erkeklerle ilgilidir. Allah Resulü, bu yasağa uymayanları zinakar olarak niteleyerek şöyle buyurmuştur:

“Her göz zanidir. Şurası muhakkak ki, kadın koku sürünür, sonra da (erkek) cemaate uğrarsa o da zaniyedir.”²⁹⁷ Yani “zinaya yaklaşabilecek bir fiil işlemiş olur” anlamındadır ve dolayısıyla bu davranış yasaktır. Nitekim başka bir hadiste böylesi bir kadının günahkâr olacağı ifade edilmiştir.²⁹⁸

Hz. Peygamber, koku sürünen kadınların mescitlere gelmesini uygun görmemiştir. Bu ve benzeri yasaklamalar, erkeklerin şehvi duygularını tahrike yol açmasını engellemek içindir. Zira İslam, zinayı yasakladığı gibi, zinaya götüren her türlü davranışı da yasaklamıştır. Belki mücerred olarak kadının koku sürünmesi yasak değildir. Ancak yasak oluşu, zinaya kapı açacak bir davranışa sebebiyet vermesindedir.

Sevgili Peygamberimiz, mescide gelirken kadınların koku sürünmesini uygun görmemiş ve koku sürünerek mescide gelen kadının namazının, kokuyu giderinceye kadar kabul edilmeyeceğini bildirmiştir.²⁹⁹ Buradaki yasak da şehvi duyguların harekete geçmesine sebebiyet verme endişesidir. Bundan dolayı Allah Resulü kadınların mescide gelirken güzel koku sürünmelerini yasaklamıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı fetva komitesi, kadınların koku sürünmeleri konusunda şöyle bir fetva vermiştir: “Cinsi uyarıcılık özelliği bakımından kadınların durumu çok daha fazla hassasiyet gösterir. Bunun için İslam dininde, kadınlardan daha da dikkatli davranmaları istenmiştir. Yabancı erkeklerle konuşurken kadınların, kalpte şüphe uyandırmayacak ve karşısındaki kişiyi yanlış anlamaya sürüklemeyecek

²⁹⁶ Tirmizi, Edep 36 (V, 107); Nesai, Zinet 32 (VIII, 151).

²⁹⁷ Tirmizi, Edep 35 (V, 106); Ebu Davud, Tereccül 7 (IV, 401).

²⁹⁸ Nesai, Zinet 35 (VIII, 153).

²⁹⁹ Ebu Davud, Tereccül 7 (IV, 401).

tarzda ciddi ve ağır başlı olarak konuşmaları, süslenmelerini yabancılara göstermemeleri, bunun için de sokağa çıktıklarında güzelce örtünmeleri bu gayeye matuf emirlerdir. Hz. Peygamber, kadınların kendi evleri dışında, başkalarına hissettirecek derecede koku sürünerek dolaşmalarını hoş karşılamamış ve bunu edep dışı bir davranış olarak değerlendirmiştir.”³⁰⁰

Diyanetin fetvasında da ifade edildiği gibi, İslam’ın bu konudaki prensibi; şehvi duyguları tahrik edecek tarzda koku sürünmemektir. Buna göre Müslüman bir kadın dışarı çıktığı zaman, yabancı erkeklerin şehvi duygularını tahrik edecek şekilde koku sürünmemelidir. Bununla birlikte temizliğe dikkat edip kötü kokmamaya da özen göstermelidir.

B. Makyaj Yapmak

Allah’ın insanların fitratına koyduğu güzel görünme duygusu, onları süslenmeye sevk etmektedir. Erkekler süslenmeyi genel olarak elbise ve saçlarına itina gösterip bedenlerine koku sürünerek yaparken, kadınlar yüzlerine ve ellerine farklı maddeler sürerek, takılar takarak, saçlarına özen göstererek vs. gerçekleştirmektedirler.

Allah Resulü, erkek ve kadınların sürünecekleri maddelerle ilgili şöyle bir prensip vazedmiştir: “Erkeklerin süslenme maddeleri koku neşreder. Kadınların sürünme maddelerinin ise rengi olur, kokusu olmaz.”³⁰¹ Buna göre erkekler koku yayan maddeleri, kadınlar ise kokusu olmayan maddeleri süslenme amacıyla kullanabilirler.

Hz. Peygamber döneminde kadınlar ellerine ve ayaklarına kına, yüzlerine ise safran, vers, haluk vb. boya maddeleri sürmüşlerdir. Bu maddeler, genellikle kokusu olmayan fakat rengi olan maddelerdir.

Hz. Peygamber’in eşi Ümm Habibe, babası Ebu Süfyan b. Harb vefat ettiğinde üç günden fazla yas tutmak caiz olmadığı için bu sürenin sonunda sufre ve haluk denen kokuyu sürünmüştür. Ümm Habibe bundan yüzüne sürmüştü; çok olduğunu

³⁰⁰ http://sorusor.diyaret.gov.tr/fmi/xsl/fetva/y_dokumcevap.xsl?-db=FetvaVT&-lay=wfkweb&-recid=938&-find=, 02.12.2009.

³⁰¹ Nesai, Zinet 32 (VIII, 151).

görünce de bir kısmını yanındaki cariyeye sürmüştür.³⁰²

Bazı rivayetlerde de gelinlerin safran kullandığı, hatta fazla kullanmadan dolayı boyanın kocasına bulaştığı ifade edilir.³⁰³

İbn Abbas şöyle demiştir: “Kadınlarımız geceleyin boyanır, sabahladıkları zaman ise onu çıkarır ve abdest alıp namaz kılarlardı. Sonra namazın ardından (tekrar) boyanır, öğle olunca da onu açar ve abdest alıp namaz kılarlardı. Namazdan alıkoymayan boyanma ne güzeldir.”³⁰⁴ Kullanılan boyanın abdeste mani olması endişesiyle böyle davrandıklarını söylemek mümkündür. Burada önemli olan, kadınların süslenme amacıyla boya kullanmalarındır. Ancak boyanma evde yapıldığı ve dışarıya aksetmediği için bunda dini bir sakınca bulunmamaktadır.

Safran boyasını kadınların kullanması uygun görülmüşken erkeklerin kullanması yasaklanmış ve hatta onu kullanan erkeklere rahmet meleklerinin yaklaşmayacağı ifade edilmiştir.³⁰⁵

Rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber döneminde kadınlar yüzlerini, ellerini ve saçlarını boyamak ve süslenmek için safran, vers ve kına gibi sarı, kırmızı renk boyalar kullanmışlardır. Süslenme eylemini genellikle eşleri için yapmışlardır. Ancak süslenen bayanların, bu şekilde yabancı erkeklere görünmeleri caiz midir?

Süslenme, kadınlarda fitri olan bir ihtiyaçtır. Ancak İslam, bu ihtiyacın giderilmesinde belli kurallar koymuştur. *Tahriru'l-mer'e* müellifi Abdülhalim Ebu Şakka, bu konuda özetle şu değerlendirmeyi yapmaktadır: “Süslenmede bir bayanın uyması gereken bazı noktalar vardır ki bunlar; ölçülü olmak, aşırıya kaçmamak ve erkekleri tahrik etme amaçlı olmamaktır. Ölçülü olmak, süslenme araçlarının değiştiği hallerde değişmeyen tek kural olmakla beraber, kadının edebiyiyle, ahlakıyla normal davranmasını, erkeklerle karşılaşacağı zaman da özellikle onlar için süslenmemesini gerektirir. Aşırıya kaçmamak ise, dışarıya çıkma, erkeklerle karşılaşabilme ihtimaline binaen tercih edilen boya maddelerinin çok dikkat çekecek şekilde, fazlaca kullanılmaması anlamına gelir. Ancak kadın, kendiliğinden görünen süslenmelerini bazı zorluklardan ve ruhsatlardan dolayı dışarıda da gösterebilir.

³⁰² Malik, Talak 101 (II, 596). Haluk, karışık maddelerden yapılan sarı renkli bir esanstır.

³⁰³ Ahmed b. Hanbel , III,154.

³⁰⁴ Darimi, Taharet 110 (I, 201).

³⁰⁵ Ebu Davud, Tereccül 8 (IV, 402-405).

Mesela, kına gibi bazı boyaların etkisi aylarca sürebilmekte, yine evde eşi için koku süren bir bayanın üzerindeki koku, etkisini uzun bir süre hissettirebilmektedir. Özellikle bazı süslenme maddelerinin kokusu sonradan da ortaya çıkmaktadır. Evinde eşinin ve çocuklarının yanında süslenen bir bayan, eve gelebilecek misafire ya da dışarıya çıkma gereksinimi hissettiği zaman karşılaşacağı erkeklere bu şekilde görünecektir. İslam dini, bu durumlarda kadının zora girip de üzerinde etkisi uzun süren süslenme maddelerini çıkarmaya ve erkeklerden kaçmaya zorlamamaktadır. Ayrıca kadınların ziynetlerinin başkalarına gösterilmesinin yasaklandığı Nur suresi 31. ayette yer alan 'kendiliğinden görünenler istisna' tabiri de bu zorluğu ortaya koymakta, yüzlere ve ellere yapılan süslenmelerin bu sınır içerisine girdiği belirtilmektedir."³⁰⁶

Abdülhalim Ebu Şakka böyle demekle birlikte Müslüman bir bayanın fitneye yol açacak, yabancı erkeklerin kötü duygularını tahrik edecek şekilde süslenmemesi gerekir. Özünde dikkat çekmek olan makyaj, günümüzde İslam'ın tasvip etmediği boyuta ulaşmıştır. Ayrıca günümüzde makyaj için yapılan aşırı harcamalar ve makyaj yaparken kullanılan kozmetik ürünlerdeki zararlı maddeler, bu konuda Müslüman kadınların daha dikkatli olmasını gerektirmektedir. Aşırı makyaj yaparak dikkatleri, şehvi bakışları üzerine çeken bir bayanın bu konuda sorumlu tutulacağı da hatırdan çıkarılmamalıdır.

C. Sürme Çekmek

Eski çağlardan beri süslenme vasıtası olan sürme, kirpiklerin iç kısmına sürülerek gözü iri ve daha belirgin göstermek amacıyla kullanılır. Araplarda çok yaygın olarak kullanılan sürme, Hz. Peygamber döneminde erkek ve kadınlar tarafından sürülürdü. Allah Resulü de gözlerine sürme çekmiş ve insanları da kullanmaları için teşvik etmiştir. Nitekim Hz. Peygamber'in bir sürmeliğinin olduğu ve ondan her gözüne üç kez sürme çektiği rivayet edilir.³⁰⁷ Yatarken sürme çekilmesini tavsiye eden³⁰⁸ Sevgili Peygamberimiz, sürmelerin en faydalısının ismid denilen sürme taşı olduğunu, onun gözün nurunu artırdığını ve kirpikleri

³⁰⁶ Abdulhalim Ebu Şakka, İslam Kadın Ansiklopedisi, *Tahriru'l-Mer'e*, Terc. Ali Arslan, vd., Düşün Yayıncılık, İstanbul 2007, II, 374.

³⁰⁷ İbn Mace, Tıb 26 (II, 1157); Tirmizi, Libas 23 (IV, 234-235); Nesai, Zinet 28 (VIII, 150).

³⁰⁸ İbn Mace, Tıb 25 (II, 1156).

kuvvetlendirdiğini ifade etmiştir.³⁰⁹

Sürme, süslenme aracı olduğu için eşi ölen kadınların dört ay on gün sürme çekemeyecekleri hükme bağlanmıştır. Nitekim bir kadın Resulullah'a gelerek: "Kızımın kocası öldü, gözlerinden rahatsız, sürme çekebilir mi?" diye sordu. Resulullah (s) iki ya da üç defa; "Hayır" dedi. Daha sonra: "İddet süresi dört ay on gün (devam eder)" buyurdu.³¹⁰ Rivayetten anlaşıldığına göre sürme, göz tedavisinde ve süslenmede kullanılmaktadır. Eşi ölen bir kadının süslenmesi iddet süresince yasak olduğu ve sürme de süslenme aracı olduğu için böylesi bir durumda olan kadının sürme çekmesi caiz görülmemiştir.

Aşırıya kaçmayacak şekilde gözlerine sürme çeken bir bayanın bu şekilde yabancı erkeklere görünmesinin Nur suresi 31. ayette istisna edilen kısma girmesinden dolayı caiz olacağı ifade edilmiştir. Ancak ihtiyatlı davranmak daha doğru kabul edilmektedir.³¹¹

³⁰⁹ Nesai, Zinet 28 (VIII, 150); Ebu Davud, Tıb 14,(IV, 209); Tirmizi, Libas 23 (IV, 234-235).

³¹⁰ Malik, Talak 103 (II, 597-598).

³¹¹ Abdulhalim Ebu Şakka, II, 375.

X. BEDENE YÖNELİK ESTETİK AMAÇ TAŞIMAYAN MÜDAHALELER

İnsan vücuduna yapılan estetik amaçlı müdahalelerin yanında temizlik ve sağlık amaçlı fitri bazı müdahaleler de yapılabilmektedir. Tırnakları kesmek, tüyleri yolmak, sünnet olmak gibi, hadislerde yer bulan bu müdahaleler fitrattan kabul edilmiş ve belli zamanlarda yapılması emredilmiştir.

Sünnet Olmak

Hz. İbrahim'le başlayıp Peygamberimizle devam eden sünnet, hadislerde hitan kelimesiyle ifade edilmektedir. Hitan, erkek üreme organının uç kısmında yer alan deri parçasının kesilmesi işlemine verilen isimdir. Araplarda hem erkek hem de kız çocuklarına uygulanmaktadır. Başta İslam dini olmak üzere, Yahudilikte de yer almaktadır.³¹² Hz. Peygamber, İslam öncesi Arap toplumunda uygulanan ve insanların faydasına olan birçok tatbikatı serbest bırakmış veya yapılmasını teşvik etmiştir. Sünnet de bunlardandır.

Sünnet olmakla ilgili hadis, fitri davranışların sayıldığı hadis içerisinde yer almıştır. Bu rivayette beş fitri haslet zikredilmiş ve bunlar arasında sünnet de sayılmıştır. Ebu Hureyre'nin rivayetine göre Resulullah şöyle buyurmuştur: "Fıtrat beştir: Sünnet olmak, etek tıraşı olmak, bıyığı kesmek, tırnakları kesmek, koltuk altını yolmak."³¹³

Başka bir hadiste ise sünnet olmak, peygamberlerin sünnetleri arasında sayılmıştır. Bu hadiste şöyle buyrulmaktadır: "Dört şey var ki, bunlar peygamberlerin sünnetlerindedir. Sünnet olmak, güzel koku sürünmek, misvak kullanmak ve evlenmek..."³¹⁴

³¹² Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhı*, <http://www.darulkitab.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhi/indexana.htm>, 22.05.2010.

³¹³ Buhari, Libas 63,64 (VII, 56) ; Müslim, Taharet 49 (I', 221); İmam Malik, Sıfatu'n-Nebiy 3 (II, 921); Tirmizi, Edep 14 (V, 91); Ebu Davud, Tereccül 16 (IV, 412); Nesai, Taharet 10 (I, 14).

³¹⁴ Ahmed b. Hanbel, (V,421).

Buna göre sünnet olma, peygamberlerin başlattığı bir gelenektir. Nitekim yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu gelenek Hz. İbrahim’le başlamıştır. Hz. İbrahim’in Kadûm denen yerde seksen yaşında iken sünnet olduğu rivayet edilir.³¹⁵

Hz. Peygamber’in yeni Müslüman olan kimselere sünnet olmalarını emrettiği rivayet edilmektedir.³¹⁶

İbn Hacer, Müslüman olup da sünnet olmayan kişinin Müslümanlığının eksik kalacağını söyler.³¹⁷ Aynı ise, yeni Müslüman olan kimsenin sünnet ameliyesinin vereceği eleme katlanamaması durumunda kendi haline bırakılacağını belirtmiştir. Hasan el-Basri ise bu konuda şöyle demiştir: “Resulullah’a (s) uyararak değişik ırklardan birçok kişi İslam’a girdi. Ancak bunlardan hiçbirinin sünnet olup olmadığı araştırılmadı, üzerinde de durulmadı. Eğer sünnet olmak vacib olsaydı, sözü edilenler sünnet olmadan İslâm’a kabul edilmezler veya kabul edildikten sonra hemen sünnet edilmeleri emredilirdi... Oysa böyle bir emir ve hüküm mevcut değildir...”³¹⁸

Yeni Müslüman olanların sünnet olup olmadıkları araştırılmamış olabilir. Ancak belli bir süre sonra sünnet olduklarında şüphe yoktur. Zira sünnet olmak, yukarıda İbn Hacer’in dediği gibi İslam’a giren kimselerin Müslümanlığını tamamlayan önemli bir alamettir. Bu sebeple yeni Müslüman olanların belli bir süre sonra sünnet olmaları gerektiğinde şüphe yoktur. Ayrıca Hz. İbrahim’den günümüze bütün Müslümanların kesintisiz uyguladıkları mütevatir bir sünnettir. Bu konuda Müslümanlar arasında icma olmuştur. Dolayısıyla mutlaka yapılması gereken bir sünnettir.

Sünnetin hükmü üzerinde İslam âlimleri çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Buna göre sünnet ameliyesi, Hanefilerin ve Malikilerin çoğunluğuna göre, erkek ve kız çocukları için sünnet olup Müslümanlığın alametidir. Hanefilere göre terki söz konusu olduğunda, devlet yetkililerince kuvvete başvurulup yerine getirilmelidir. Şafiilerde bir rivayete göre erkek çocuklar için vacip, kız çocukları için sünnet; bir başka rivayete göre ise, her ikisi için sünnettir. Hanbelîlere göre ise, erkek çocukları için vacip, kız çocukları için şeref ve vakardır.

³¹⁵ Buhari, İsti’zan 51 (VII, 143); Müslim, Fedail 151 (II, 1839).

³¹⁶ Ebu Davud, Taharet 129 (I, 252-253); Ahmed b. Hanbel, III, 415.

³¹⁷ İbn Hacer, X, 353.

³¹⁸ Celal Yıldırım, *Kaynaklarıyla İslam Fikhi*, <http://www.darulkitap.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhi/indexana.htm>, 22.05.2010.

Erkekler için yapılması öngörülen sünnetin ne zaman yapılacağı konusu ihtilafıdır. Bir rivayette Hz. Peygamber, torunları Hasan ve Hüseyin yedi günlük iken akika kurbanlarını kesmiş ve onları sünnet ettirmiştir.³¹⁹ Başka bir rivayete göre ise İbn Abbas, o dönemde insanların erkek çocukları, idrak edinceye kadar sünnet etmediklerini söylemiştir.³²⁰

Bu rivayetlerden hareketle iki yaklaşım ortaya çıkmıştır. Birinci görüşe göre çocuk, henüz küçükken sünnet edilmelidir. Zira bu yaşlarda sünnet etmek, çocuğun acıyı daha az hissetmesine sebep olur. İkinci görüşe göre ise sünnet yaşı, uzvun cinsel amaçla kullanılmaya başladığı yaştır. Daha erken yapılmasına gerek yoktur.³²¹

Hanefilerin çoğuna göre, çocukları sünnet etmenin ilk vakti yedi yaşında başlar, on iki yaşına kadar devam eder. Muhtar olan görüş budur.³²² Ancak bu yaş kesin bir sınır değildir. Herhangi bir yaşta da çocuk sünnet edilebilir; belirtilen yaştan önce ve sonra da sünnet yerine getirilebilir. İmam-ı Azam, sünnetin vakti hakkında bir bilgisi olmadığını söylemiştir.

Şafilere göre, erkeği küçükken sünnet etmek vacip değil, sünnettir. Bir başka görüşe göre ise, çocuk buluğa ermeden önce onu sünnet ettirmek velisine vaciptir. İmam Şafî'ye göre, çocuğun doğumunun yedinci günü sünnet olması müstehabdır.³²³ Fukahanın geneli de aynı kanaattedir. Maverdi, “Sünnet olmanın vakti hakkında biri vucub, biri de müstehab vakit olmak üzere iki vakit vardır. Vucub vakti bulug zamanıdır; müstehablık zamanı ise ondan önceki süredir. Uygun görülen ise doğumdan sonraki yedinci günde sünnet olmaktır.” demiştir. İbn Hacer ise, “Erkeğin sünnet olmasını açıklayıp ilan etmek, kızın ise sünnet olmasını gizli tutmak sünnettir.” demiştir.³²⁴

Sünnet edilmeden ölen bir kişi hakkında üç görüş bulunmaktadır. Bunların en sahih ve meşhur olanına göre, ölen küçük olsun büyük olsun sünnet edilmeden defnolunur. İkinci kavle göre, her ikisi de sünnet edilir. Üçüncü kavle göre ise, küçük

³¹⁹ Taberani, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed, *Mucemu's-Sagir Tercüme ve Şerhi*, Terc: İsmail Mutlu, Mutlu Yayınları, İstanbul 1997, II, 307.

³²⁰ Buhari, İsti'zan 51 (VII, 143).

³²¹ Canan, VII, 532.

³²² Fetavayı Hindiye, V, 357.

³²³ Hatipoğlu, I, 476.

³²⁴ İbn Hacer, X, 353.

sünnet edilmezse de büyük sünnet edilir.³²⁵

Bu arada Hz. Peygamber döneminde kadınların da sünnet edildiğine dair rivayetlere rastlamaktayız. Ancak bu rivayetler genellikle zayıf kabul edilmiştir. Ümm Atiyye şöyle anlatıyor: “Bir kadın Medine’de kızları sünnet ederdi. Resulullah (s) ona, “Derin kesme. Zira derin kesmemen, kadın için daha çok haz vesilesi, koca için de daha makbuldür.” diye talimat verdi.”³²⁶ Başka bir hadiste ise, “Sünnet olmak (hitan), erkekler için bir sünnet (şiar), kadınlar için ise bir değer ve iyiliktir (mekrumedir).” buyrulmuştur.³²⁷

Her iki hadis de, çeşitli açılardan tenkide tabi tutularak zayıf olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte bu hadislerle amel eden Ebu Hanife, hadisin zahirine bakarak sünneti kızlar için mendup, Şafî ise her ikisi için vacib hükmünü çıkarmıştır. Bir kısım alim, doğu kadınları ile batı kadınlarının fizyolojik bakımdan farklı olduklarını söyleyerek doğu kadınlarında yaratılıştan gelen fazlalık sebebiyle sünnetle yükümlü olduklarına, batı kadınlarında ise böyle bir fazlalığın bulunmayışından dolayı sünnetle yükümlü olmadıklarına hükmetmişlerdir.³²⁸

Rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber zamanında bazı kadınlar sünnet edilmiş ve o, bu işlemi yasaklamamıştır. Kanaatimizce Allah Resulü, tamamen geleneksel olarak uygulanan ve dinen de bir sakınca bulunmayan bu davranışa müdahale etmemiş ve olduğu hal üzere bırakmıştır. Günümüzde ise kadınların sünnet edilmesi uygulaması İslam toplumlarında oldukça azalmıştır. Uygulayanlar da yöresel geleneği devam ettirme düşüncesiyle hareket etmektedirler. Kadınların sünnetini dini bir gereklilik olarak algılamak doğru değildir.

Nitekim 1986 yılında Mısır’daki en yüksek dini makam olan Müftülüğe bağlı Diyanet İşleri Yüksek Komisyonu, olumsuz fiziksel ve psikolojik etkileri yüzünden kadın sünnetinin İslam’da tamamen yasak olduğunu açıklamıştır.³²⁹

Sonuç olarak kadınların sünneti, erkeklerin sünneti kadar kuvvetli bir sünnet olmayıp tamamen geleneksel bir uygulamadır. Eğer sağlık açısından bir sakınca

³²⁵ Davudoğlu, II, 869.

³²⁶ Ebu Davud, Edep 167 (V, 471);

³²⁷ Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 75. Bu hadis, çok zayıf kabul edilmiş ve hükme hüccet kabul edilmemiştir.

³²⁸ İbrahim Canan, *Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, Tuğra neşriyat, İstanbul 2008, s. 91.

³²⁹ <http://www.board.gen.tr/off-topic/11590-kadin-kiz-sunneti.html>, 05.04.09.

teşkil ediyorsa –ki bazı tabipler kadın sünnetinin sakıncalı olduğunu ifade etmişlerdir- sünnet etmemek, İslam’ın sağlığın korunması ilkesi gereği daha doğru bir yaklaşımdır.

SONUÇ

Müslümanların kendi kültür, örf ve geleneklerini oluşturmaları, kendi aralarında birlik ve bütünlüğü sağlayarak dış etkilere karşı dirençli olmaları ve böylece diğer insanlara karşı kendi onurlarını ve kişiliklerini korumaları büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle Allah Resulü ve sahabiler, içinde buldukları dönemden farklı olarak kendilerine has bir estetik anlayışı oluşturmaya çalışmışlardır.

Estetik olgusunda İslam'ın ortaya koyduğu ilkelerden biri, yapılacak müdahalenin Allah'ın yarattığını değiştirecek türden olmamasıdır. Vücudun tabii şeklini değiştirecek bir müdahaleyi ve sadece güzelleşme amaçlı vücuda eziyet verecek şekilde yapmayı İslam asla kabul etmemiş, böyle yapanları şeytanın emrine uyanlardan addedip lanetlemiştir. Bununla birlikte İslam, sağlık açısından gerekli görülen müdahalelere zarurete binaen izin vermiş ve hatta bazı durumlarda Müslümanları teşvik etmiştir. İslam süslenmede aşırıya kaçmayı, israfa yol açacak derecede maddi ve manevi harcamalar yapmayı ve gösterişe girecek şekilde süslenmeyi de yasaklamıştır. Ayrıca İslam dininde süslenmek, karşı tarafı aldatmaya yönelik şekilde ve karşı cinsle benzeyecek tarzda olmamalıdır. Bütün bunlarda amaç insan fitratında zaten var olan süslenmenin zaafa dönüşmesini engellemek ve böylece kişinin dünyaya meyiletmesini önleyerek güzelliğini Allah'tan bilerek O'na şükru sağlamaktır.

İslam, diğer kültürlerde has saç modelleri olmamak kaydıyla kişinin estetik anlayışına ve örfüne uygun saç şekillerine izin vermiştir. Saça gerekli özenin gösterilmesi istenmiş, hatta Allah Resulü saçlarına misk, yağ sürerek gerekli bakımı yapmış ve böylece sahabilerine örnek olmuştur. Ancak saç bakımının hastalık derecesinde olmasına ve vaktin çoğunun saç bakımı için harcanmasına sıcak bakmamıştır.

Her dönemin kendine has saç bakım maddeleri olduğundan İslam, kullanılacak maddelerin bizatihi haram olmaması gerektiğine vurgu yapmış, günümüz saç bakım

maddeleri olan jöle, sprey ve benzeri şekillendiricilerin bizatihi haram maddelerden olmamak kaydıyla kullanılmasında bir sakınca olmadığını ve bu maddeleri sürmenin abdeste, gusle ve namaza mani olmadıklarını hükme bağlamıştır.

İslam, hastalık nedeniyle saçları dökülen bir kadının saçlarına, gerek kendi saçından gerekse bir başkasının saçından ilave yaptırmasını hoş karşılamamış, yapan ve yaptıranları lanetlemiştir. Ancak günümüz İslam hukukçuları, saç dökülmesi meselesinde kişinin psikolojik durumu ve hastalığın tedavi boyutunu ele alarak saç ekiminin caiz olduğunu söylemişlerdir.

Allah Resulü, gayrı Müslimlere muhalefet maksadıyla saçların kına, ketem, safran veya istenilen herhangi bir boyayla boyanmasını tavsiye etmiş, ancak siyah boyadan kaçınılmasını istemiştir. Siyah boyaya sıcak bakmaması, siyah boyanın insanı olduğundan genç göstermesi ve böylece insanların kandırılma ihtimaline binaendir. Bununla birlikte bazı İslam alimleri, bu konuda örfün belirleyici olduğunu söylemişlerdir.

Dövme, fitratta kalıcı bir değişiklik meydana getirdiğinden ve dövme yapıldığında vücuda eziyet verilmiş olduğundan dolayı dövme yapan ve yaptıran lanetlenmiştir. Bununla birlikte çıkarılabilen dövme çeşitleri, bazı şartlarla caiz görülmüştür.

Sakal ve bıyık, üzerinde en çok tartışılan konulardan biridir. Allah Resulü bıyıkların kazınmasını, sakalların ise uzatılmasını emretmiştir. Bu emirden hareketle bazıları bıyıkların kökten kazınması gerektiğini, bazıları ise dudağın kenarları görülebilecek şekilde kısaltılması gerektiğini söylemiştir. Sakal bırakmayı farz, kazımayı haram görenler olduğu gibi sakal bırakmayı sünnet, kazımayı ise mekruh gören âlimler vardır.

Temizliğe önem veren İslam, kasık ve koltuk altında biten tüyleri yolmayı fitrattan kabul etmiştir. Kasıktaki ve koltuk altındaki kılları yok etmede çeşitli yöntemlerin tercih edilebileceği belirtilerek tüyleri yolmanın zamanı için azami süre olarak kırk gün belirlenmiştir.

İslam, tırnakların kesimine önem vermiş, tırnakları kesmeyi fitrat olarak değerlendirmiştir. Uzayan tırnakların kesilmesi müstehap sayılmış, süresi ve zamanı hakkında uzadıkça kesilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bayanların erkeklerden farklı olarak tırnaklarının renklerini kına ve benzeri maddelerle değiştirebileceklerine izin verilmekle birlikte günümüzde kullanılan oje gibi su geçirmeyen boya maddelerinin abdest ve gusle mani olduğu, dolayısıyla kadınların, bu maddeleri namaz öncesi tırnaklarından izale ederek abdest almaları gerektiği vurgulanmıştır.

Bir zaruret yokken insan bedeni üzerinde yapılan değişiklikler, Allah'ın yarattığını değiştirme olarak görüldüğünden ilahi rahmetten uzak kalmaya neden sayılmıştır. İslam âlimleri, yüzünde sakal ve bıyık biten kadının onları gidermesinin caiz olacağını; ancak kaşları inceltmenin, tabii şeklinden çıkarmanın, kirpikleri düzeltmenin veya takma kirpik kullanmanın caiz olmadığını söylemişlerdir.

Güzellik maksatlı yapılan dişleri inceltme, törpüleme gibi müdahaleler de Allah'ın rahmetinden uzaklaşma sebeplerindedir. Ancak tedavi maksatlı yapılan her türlü diş müdahalesi zaruret kapsamında caiz görülmüştür. Burun üzerine yapılan estetik müdahaleler hususunda ise, tedavi maksatlı olduğu zaman hiçbir mahsur görülmemişken burnun tabii şekli isteğe bağlı olarak değiştirildiği zaman fitrata müdahale olarak değerlendirilmiş ve caiz görülmemiştir. Bununla birlikte burun normalin dışında, psikolojik rahatsızlığa sebep olacak kadar çirkin bir görünüm arz ediyorsa kişi, burnuna estetik yapma noktasında serbest bırakılmıştır.

Kadınların ve küçük çocukların küpe takmak için kulaklarını delmelerinde hiçbir beis görülmemiştir.

Kadın, evinde kocası için süslendiği takdirde, istediği koku maddelerini veya renklendiricileri kullanabilir. Dışarıya çıktığı zaman ise biraz daha dikkatli ve duyarlı olması istenmiş ve karşı cinsin dikkatini çekecek tarzda aşırı koku, makyaj ve sürme gibi süslenmelerden kaçınması gereği vurgulanmıştır.

Estetik amaç taşımayan müdahalelerden biri olan sünnet, Allah Resulü tarafından da kabul edilerek İslam dininde fitrattan kabul edilmiş, erkekler ve kadınlarda uygulanmıştır. Erkeklerin sünnet olması gerektiği nassa ve uygulamaya dayanmış olmakla birlikte kadınların sünnet edilmesi açık dini bir nassa dayanmamaktadır. Dolayısıyla kadınların sünneti tamamen geleneğe bağlı bir uygulamadır.

Yaptığımız araştırmada insan vucuduna yapılan estetik müdahaleler hakkında elde ettiğimiz bulgular bunlar olmakla birlikte konuyu bu şekliyle sınırlamak doğru değildir. Özellikle toplumun ve teknolojinin hızla geliştiği günümüzde farklı müdahalelerin olduğu ve olacağı şüphesizdir. Ancak biz, hadislerde yer alan estetik müdahaleleri günümüzdeki oluşumlarıyla açıklamaya çalıştık.

KAYNAKLAR

Kur'an-ı Kerim

Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybani, *el-Müsned*, Çağrı yayınları, İstanbul 1992.

Akdemir, Hikmet, *İnsan Hak ve Hürriyetlerinin Gelişmesinde Kur'an-ı Kerim'in Rolü*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Şanlıurfa 2000, Sayı VI.

Ateş, Süleyman, *Vatan Gazetesi, Makale ve Köşe Yazıları*, 26 Mayıs 2006, <http://makale.turkcebilgi.com/kose-yazisi-85644-suleyman-ates-dovme-ibadete-engel-degildir.html>, 20.03.2009.

Aydınlı, Abdullah, *Sünen-i Darimi Tercüme ve Şerhi*, Madve Yayınları, İstanbul 1996.

Aynî, Bedruddîn Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed, *'Umdetu'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, b.y.y., b.t.y.,(Dâru'l-fikr).

Bediüzaman Said Nursi, *Barla Lahikası*, Söz Basım-Yayın, İstanbul 2006.

Beşer, Faruk, *Fetvalarla Çağdaş Hayat*, Nun Yayıncılık, İstanbul 1997.

Buhari, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

Canan, İbrahim, *Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, Tuğra Neşriyat, İstanbul 2008.

Canan, İbrahim, *Kütüb-i Sitte*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992.

Davudoğlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1977.

Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistani, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

Ebu Hanife, en-Numan b. Sabit, *el-Müsned*, Terc: Duran Kömürcü, Emin Yayınları, Bursa 1978.

- Ebu Şakka**, Abdulhalim, *İslam Kadın Ansiklopedisi, Tahrirü'l Mer'e*, Terc: Ali Arslan, vd., Düşün Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Fetavayı Hindiye**, Terc: Mustafa Efe, Akçağ Yayınları, Ankara 1986
- Hatipoğlu**, Haydar, *Sünen-i İbn Mace Terceme ve Şerhi*, Kahraman Yayınları, İstanbul, b.t.y.
- el-Heytemi**, İbn Hacer, “*Ez-Zevacir an iktirafil-kebâir*” İslâm'da Helâller Ve Haramlar “Büyük Günahlar”, Terc: Lütfi Şentürk, Ahmet Serdaroğlu, Kayıhan Yayınevi, İstanbul 1970.
- İbn Abidin**, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdülazîz, *Reddü'l-Muhtar*, Şamil Yayınları, İstanbul 1994.
- İbn Hacer**, Ebu'l-Fadl b. Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalani, *Fethu'l-Bari bi Şerhi Sahihi Buhari*, Darü'l-Beyan, el-Mektebu's-Sufiyye, Kahire 1407.
- İbn Kayyim** el-Cevziyye, *Tuhfetü'l-Mevdûd bi Ahkâmi'l-Mevlûd*, Bombay, 1961.
- İbn Kayyim** el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, Terc: Şükrü Özen, İklim Yayınları, İstanbul 2008.
- İbn Kesir**, Ebu'l-Fida İsmail İmadu'd-Din b. Ömer b. Kesîr ed-Dımaşkî el-Kureyşî, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1986.
- İbn Kudâme**, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed, *el-Muğni*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1984.
- İbn Mace**, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvini, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- İbn Sa'd**, Ebu Abdillâh Muhammed, *et-Tabakatu'l-Kübra*, Beyrut 1957–58.
- İlmi Müşavere** ve Redaksiyon Heyeti, *İslam ve Toplum*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2007.
- İmam Malik**, Ebu Abdillâh Malik b. Enes, *el-Muvatta*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992
- Karaman**, Hayreddin, *Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar*, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Hayatımızdaki İslam 2 İnternet Baskısı*, İstanbul 2006, www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0131.htm, 14.03.2009.
- Karaman**, Hayrettin, vd., *Kur'an Yolu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.

- el-Karadavi**, Yusuf, *el-Helal ve'l Haram fi'l-İslam*, Terc: Mustafa Varlı, Ankara 1970.
- el-Kasani**, Alaüddin Ebu Bekr b. Mes'ud, *Bedayiu's-Sanayi fi Tertibi's-Şerayi'*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1394/1974.
- Kaya**, Gıyasettin, *İslam'ın Estetiğe Bakış Tarzı*, Din Öğretimi Dergisi, Ankara 1987.
- el-Kettânî**, Muhammed b. Ali b. Câfer el-Bağdâdî, *et-Teratibü'l-İdariye*, İz Yayınları, İstanbul 1990.
- el- Kurtubi**, Ebu Abdullah b. Muhammed b. Ahmed, *el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an*, Buruç Yayınları, İstanbul 2001,
- Keskin**, Yusuf Ziya, *Hadis ve Hayat*, Elif Matbaa, Şanlıurfa 2007.
- Kutup**, Seyyid, *fi Zilali'l Kur'an*, Hikmet Yayınları, İstanbul 1973.
- Mevdudi**, Ebu'l-A'la, *Tefhimu'l-Kur'an*, İnsan Yayınları, İstanbul 1996.
- Miras**, Kamil, *Tecrid-i Sarih*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- Müslim**, Ebu'l Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kuşeyri, *el-Cami'u's-sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Nesai**, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Nevevi**, Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Şeref, *el-Mecmu*, Daru İhyai't-Turas, Beyrut 1990.
Şerhu Müslim, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1990.
- Okiç**, M. Tayip, *İslam'da Kadın Hakları*, Rehber Yayınları, Ankara 1993.
- Razi**, Fahrüddin Ebu Abdullah Muhammed b. Umer b. Hüseyin, *et- Tefsiru'l-Kebir*, Akçağ Yayınları, Ankara,b.t.y.
- Sabık**, Seyyid, *Fıkhu's Sunne*, Kahire, ts.
- Sevin**, Kutlu, <http://www.estetiks.gen.tr/estetik-nedir.html>, 05.02.2010.
- Şevkani**, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylü'l-Evtar Şerhu Münteka'l-Ahbar*, Kahire 1971.
- Taberani**, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed, *Mucemu's-Sagir Tercüme ve Şerhi*, Terc: İsmail Mutlu, Mutlu Yayınları, İstanbul 1997.
- Taberi**, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Taberi Tefsiri*, Hisar Yayınevi, İstanbul b.t.y.
- Tirmizî**, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

- Tirmizî**, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *Şemail-i Şerife*, Terc: Hüsamü'd-din en-Nakşibendi, Hilal Yayınları, Ankara b.t.y.
- Yalçın**, Sinan, *Estetik Bir Obje Olarak İnsan Bedeni*, Online Kozmetoloji Dergisi, 2006, <http://www.dermaneturk.com/okd/sayi512006/estetikobje.asp>, 08.03.2009.
- Yazır**, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yayınları, İstanbul 1992.
- Yeniçel**, Necati-**Kayapınar**, Hüseyin, *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, Şamil Yayınları, İstanbul 1987.
- Yıldırım**, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kuran Tefsiri*, Anadolu Yayınları, İstanbul 1987.
- Yıldırım**, Celal, *Kaynaklarıyla İslam Fıkhi*, Uysal Kitapevi, Konya, <http://www.darulkitap.com/oku/fikih/delileriyleislamfikhi/indexana.htm>, 06.05.2010.
- Yıldırım**, Celal, *Kur'an Ahkâmı ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları*, Bahar Yayınları, İstanbul 1971.
- Zuhayli**, Vehbe, *et-Tefsiru'l-Munir*, Terc: Ahmet Efe, vd., Risale Yayınları, İstanbul 2005.
- http://makinecim.com/index.php?page=az_icerik&bilgi_id=5364, 06.03.2009.
- <http://site3.ahmetsahin.org/makaledetay.asp?id=594>, 06.03.2009.
- <http://www.diyaret.gov.tr/turkish/kurul/karar.asp?id=36&sorgu=1>, 13.03.2009.
- <http://farukbeser.com/soru/sac-ektirme-258.htm>, 14.03.2009.
- http://www.mustafaislamoglu.com/370_Estetik-Cerrahi.html, 20.03.2009.
- <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00194.htm>, 18.03.2009.
- http://www.cevaplar.org/index.php?khide=visible&sec=71&sec1=88&yazi_id=6089, 02.05.2009.
- <http://www.hayreddinkaraman.net/yazi/hayat2/0119.htm>, 01.02.2009.
- <http://www.fetva.net/yazili-fetvalar/oje-abdeste-ve-gusul-abdestine-mani-midir.html>, 20.04.2010.
- Çağımız ve Günümüz Meselelerine Fetvalar** | **Mehmed Emre**, <http://kitap.ihya.org/fetvalar.php?t2=oku&t4=&an=9&sn=890#ihya-890>, 26.03.2009.
- http://sorusor.diyaret.gov.tr/fmi/xsl/fetva/y_dokumcevap.xsl?-db=FetvaVT&-

[lay=wfkweb&-recid=938&-find=](#), 02.12.2009.

<http://www.board.gen.tr/off-topic/11590-kadin-kiz-sunneti.html>, 05.04.09.

ÖZET

Yüce Allah, insanı özellikle kadını süslenmeye meyilli olarak yaratmıştır. Süslenme olgusu, her çağda ve devirde kişinin bedeninde çeşitli takı ve malzemelerle kendini göstermiştir. Bedene yapılan müdahaleler arasında dinimizin onay verip desteklediği müdahaleler olduğu gibi yasakladığı yasaklar eylemler de vardır. Allah Resulü ümmetine saçlara yapılan bakım noktasında gerek uzatma gerekse kısaltma gerekse koku veya yağ sürme gerekse saç boyama, ayrıca makyaj yapma, sürme çekme, koku kullanma, sakal ve bıyık bırakma, temizlik noktasında ise tırnak ve vücut bakımı gibi müdahaleleri tavsiye ederken; aksi yönde vücuda eziyet veren ve Allah'ın yarattığını değiştirme anlamı güden dövme, saç ekleme, kaşları düzeltme, dişleri törpüleme ve burna estetik görünüm kazandırma gibi müdahaleleri ise kınamış ve yasaklamıştır. Süslenme noktasında hem kadına hem erkeğe aşırıya kaçmamaları, gösterişe düşmemeleri ve uygun olan malzemeleri kullanmaları yönünde sınırlamalar da getirilmiştir. Bu çalışmada konu, kur'an ve sünnet ışığında ele alınacak, İslam alimlerinin konuyla ilgili değerlendirmeleri üzerinde durulacaktır.

ABSTRACT

The Great Allah has created human beings especially women as beings inclined to ornament. The fact of ornamentation displays itself, in every age and era, in a person's body with different jewellery, finery and other materials. Among the interventions made to the human body, there are those which are approved and supported by our religion as well as those which are prohibited. While the Allah's Prophet advise to his community (ummah) those interventions which are related to hair care (such as having one's hair get shorter or longer, or perfuming, greasing or dying hair), make up, using eye liner, wearing perfume, growing a beard and a moustache, and nail and body care with regard to cleanliness; on the other hand, He condemns and prohibits those interventions which harm body and intend to change what Allah has created, such as tattooing, hair implantation, straightening eyebrows, rasping teeth and making plastic nose surgery. As regards ornamentation, there are also restrictions for both men and women as not going to extremes, showing off and using inappropriate materials. In this study, after examining the related verses in the Holy Quran we have reached certain conclusions regarding interventions made to the body in light of the Hadith.